
THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

Gustav Storms Studier over Vinlandsreiserne

AF

P. P. IVERSLIE

FORBEMERKNINGER.

SOM man ved er der to forskjellige beretninger om vinlandsreiserne, nemlig den saakaldte Grønlændingathottr og Erik Rødes saga, der indeholdes i Hauksbok og i det omtrent ligelydende haandskrift no. 557. I tidligere tid var man omtrent enstemmig i at anse den førstnævnte beretning for den paalideligste og i sammenligning med den holdt man den anden beretning for at være af lidet værd. Gustav Storm gaar til den modsatte yderlighed, idet han i sine "Studier over vinlandsreiserne" affærdiger Grønlændingathottr med et haanligt grin og omtrent udelukkende holder sig til Erik Rødes saga. Omtrent det eneste, som han anerkjender i Grønlændingathottr, er beretningen om handelen med og slaget med skrællingerne, samt fødselen af Karlsefnes og Gudrids søn Snorre. Han nævner vistnok ogsaa de ni skrællinger under de tre baade, men da han negter sandheden af beretningen om Thorvald Erikssons reise og han heller ikke ved at henføre iagttagelsen af de nævnte skrællinger og baade til nogen anden reise, kan man ikke vide, naar og hvor han mener denne iagttagelse har fundet sted.

En ting til, der berettes i Grønlændingathottr, erkjender Storm at have fundet sted, nemlig iagttagelsen af den korteste dags længde i Vinland. Men medens Grønlændingathottr beretter, at denne iagttagelse blev gjort af Leif og hans følge, plukker Storm beretningen ud af sin sammenhæng og henfører den til Karlsefne; noget hvortil der ikke findes spor af begrundelse i kilderne, og som visselig er en vilkaarlighed, hvortil der ikke findes sidestykke i historisk forskning. I sine undersøgelser kommer Storm til det resultat, at Helleland er enten Labrador eller den nordlige del af New Foundland, Markland den sydøstlige del af denne ø og Vinland Nova Scotia i nærheden af Halifax. Besynderlig nok gaar han ud fra, at Nova Scotia strækker sig fra nord mod syd, mens sandheden er, at denne halvø strækker sig paa det nærmeste fra øst mod vest til Halifax og derfra mod sydvest. Havde Storm lagt bedre merke til halvøens beliggenhed, havde han maaske sparet sig en del skakkjørte slutninger.

Storms skrift opnaaede i mange folks omdømme kanonisk anseelse, og de ansaa det næsten som majestætsforbrydelse at benegte rigtigheden af forfatterens anskuelser. Nu er imidlertid hovedbolverket i Storms afhandling skudt sønder og sammen. Man har maattet indrømme, at i hans formodede Vinland har der aldrig været vilde vindruer. Man skulde synes, at dette burde man været paa det rene med før. Almindelige mennesker med almindelige men-

neskeøine har i aarhundrede efter aarhundrede vandret om i Nova Scotia uden at finde druer i en udstrækning, der er værd at tale om. Men for vore autoritetstilbedere maatte der en "fagmand" til, før de kunde blive overbevist om denne kjendsgjerning. Det, som en tiaars smaagut kan se, maatte først bevidnes af "en kompetent amerikansk videnskabsmand". Vi her i vesten, som har vandret ude i skovene for at sanke vindruer, burde vist i grunden havt en "fagmand" med os, for at han kunde gjøre os rigtig nausikre paa, at det, vi sankede, virkelig var druer og ikke muligens plommer eller vilde kirsebær!

Efter at man er kommet paa det rene med, at Nova Scotia ikke er Vinland, har man naturligvis maattet søge dette andetsteds, og man er da kommet til samme resultat som prof. Rafn og andre paa den side, nemlig at Vinland er at søge i den sydøstlige del af New England. Efter denne indrømmelse er det en selvfølge, at man ogsaa maatte søge et andet sted for Karlsefnes *Straumfjord* end der, hvor Gustav Storm henlagde den. Prof. Julius E. Olson udtaler i en artikel i 3dje hefte af 7de bind af Symra den mening, at Straumfjord og Straumøy er at søge paa kysten ved grænsen mellem Maine og New Brunswick. Begrundelse for denne mening finder han merkelig nok i sagaens beskrivelse af kysten af Furdustrandir. Men selv om man følger prof. Olsons oversættelse, der forvansker teksten, kan man umulig faa ud, at Karlsefne efter at have seilet langs Furdustrandir krydsede et 60 a 70 mil bredt farvand, Fundybugten, og derpaa lagde ind i en fjord. Prof. Olson oversætter: "Karlsefne og hans følge "foer videre, indtil der aabnede sig en fjord". Den fjord, der "aabnede sig", maatte da først og fremst været Fundybugten. Men det er ikke denne, som skal være Straumfjord, men en fjord paa den anden side af Fundybugten. Sagaskriveren skal have ignoreret den større og kun omtalt den mindre bugt, og dette tiltrods for, at de reisende maatte krydse den første for at komme til den sidste! Prof. Olsons oversættelse "foer videre, til der aabnede sig en fjord", er forresten heller ikke en rigtig gjengivelse af tekstens mening. Sagaens ord er: "foru leidhar sinnar thar til er vardh fjardhskorit", hvilket vel rettest kan gjengives saaledes: De "foer videre, til (de kom) did, hvor det blev fjordskaaret", det vil sige: indskaaret af fjorde. Ordene "fjord" og "vaag" synes her i sagaen at være brugt i flæng i samme betydning, ligesom den snart kalder skrællingernes farkoster "baade", snart "skibe", eller høie aasrygge "fjelde".

Thorhall Veidemands vers er et yderligere bevis for, at Straumfjord ikke kan søges paa det af prof. Olson betegnede sted. Thorhall kvad:

Lad de rastløse krigere,
de, som landet priser,
bygge og hval koge
paa Furdustrandir.

De befandt sig altsaa paa Furdustrandene. Der vil vel ingen sige, at de vilde have befundet sig der efter derfra at have krydset en 60 a 70 mil bred havbugt.

I sagaen berettes, at Karlsefne og hans følge tilbragte sommeren og høsten med at undersøge landet. I denne tid maa de have faret over ganske vide strækninger. De maatte saaledes ogsaa have naaet langt ind i New Brunswick. Men da skulde man ogsaa have ventet, at de vilde have truffet paa de vilde vinranker eller druer, af hvilke der ifølge franske opdagere var overflod i denne landsdel.

Men det, som fremfor noget andet afgjørende beviser, at Straumfjord ikke kan være ved øen Grand Manan, som prof. Olson siger, er følgende ord i sagaen: "De kom til den slutning, at fjeldene i Hop (Vinland) og de fjelde, de nu saa (ifølge Storm nord eller nordvest i Nova Scotia), var sammenhængende, og det syntes rimeligt, fordi det var lige langt ud af Straumfjord begge veie." Disse ord synes ikke at tyde paa nogen betydelig afstand mellem de nævnte punkter. Men mellem sydkysten af Rhode Island og nordkysten af Nova Scotia er der en afstand paa omkring 600 mil. Det siger sig da selv, at det af prof. Olson betegnede sted ikke kan være sagaens Straumfjord og Straumøy. Selv om man altsaa forudsætter, at Gustav Storms udredning er væsentlig rigtig, saa er det klart, at Karlsefnes opholdssted den første vinter ikke kan være at søge paa kysten af Maine og New Brunswick. Men naar det nu endvidere er klart, at Storms resultater med hensyn til beliggenheden af Markland og de øvrige opdagede lande hviler paa feilagtige forudsætninger og forhastede slutninger, saa er det ogsaa deraf klart, at Straumøy maa søges paa et andet sted.

Prof. Olson fremhæver, at de sterke strømme ved Grand Manan og den masse fugle paa øen passer paa sagaens beskrivelse af Straumfjord. Det er vel rigtigt nok. Men her kan man anvende et ordsprog, hvilket jeg som smaagut hørte af en ung telemarking, nemlig: "Der er flere flekkede bikjer end prestens." Ifølge beskrivelser er der flere steder paa New Englands kyster, paa hvilke sagaens ord kan passe.

Det er vel bedst med det samme at se lidt paa den formodning, at Narragansettbugten for 900 aar siden skulde paa det nærmeste være tørt land. I de omtrent 500 aar, som gik hen fra nordmændenes opdagelse af Vinland til Columbus' opdagelse af Amerika, skulde altsaa den nævnte egn være forandret fra en lav landstrækning til en seilbar bugt. Man skulde da ogsaa vente at finde ganske betydelige forandringer i de efterfølgende 400 aar til vor tid. Men ifølge beretninger og beskrivelser har der ikke fundet nogen væsentlig forandring sted i de omtalte kyster fra opdagelsernes tid til nu.

I sin behandling af disse ting gjør prof. Olson sig skyldig i den samme undladelse af at sammenholde kjendsgjerninger (og derved komme til rigtige resultater), som er karakteristisk for Gustav Storms afhandling.

I denne afhandling opstiller Storm følgende regel med hensyn til uoverensstemmelser mellem de to sagaer: "Hvor der er uoverensstemmelser med hensyn til begivenheder, da er Erik Rødes saga, som den foreligger i Hauksbok, at foretrække." Dette er vistnok en meget let maade at komme til resultater paa, men det er slet ikke sagt, at man derved altid kommer nærmest sandheden. Selv

om det indrømmes, at Erik Rødes saga, som den foreligger i Hauksbok, er den paalideligste, saa kunde der jo tænkes tilfælder, da det, som berettes i den anden saga, alligevel er det rigtige. Et eksempel, som kortest og klarest anskueliggjør dette, er beretningen om islændingen Thorfinn Karlsefnes reise til Grønland. I Hauksbok berettes, at Karlsefne gjorde sit skib istand og agtede sig til Grønland, og at han og hans følge kom til Grønland om høsten. Ifølge dette ser det ud, som om Karlsefne reiste direkte fra Island til Grønland. Men i Flatøboken berettes, at Karlsefne kom fra *Norge* til Grønland. Her følger nu Storm sin regel og gaar ud fra, at Karlsefne reiste direkte fra Island til Grønland. Men af hvad der berettes længere fremme i Erik Rødes saga er det klart, at dette ikke kan have været tilfældet, men at han, som det berettes i Flatøboken, kom fra Norge til Grønland; noget Storm burde have indseet, hvis han havde gjort sig den møie at sammenholde de forskjellige kjendsgjerninger med hinanden. Men naar man følger en skakkjørt regel, kommer man selvfølgelig til skakkjørte resultater.

I det efterfølgende arbeide har jeg, som jeg skrev i "Amerika", ikke i et snes linjer givet et vrængebillede eller en karrikatur af den ene saga og glattet over urimelighederne i den anden. Heller ikke har jeg opstillet nogen forhaandsteori og opspundet fantasier for at skaffe ud af verden kjendsgjerninger, som ikke stemmer overens med disse teorier. At sige: dette er sandt, fordi det staar i Hauksboks, eller: dette er ikke sandt, fordi det staar i Flatøboken, er vistnok meget letvindt, men det er ikke "videnskabeligt". Mens jeg i mange tilfælder har paavist, at der ikke er virkelige uoverensstemmelser i de to sagaer, har jeg heller ikke lagt skjul paa uoverensstemmelserne, hvor de virkelig findes, men har tvertimod stillet dem skarpt op mod hinanden.

Under arbeidet er jeg forresten i en del mindre væsentlige ting kommet til en anden opfatning, end jeg har udtalt i tidligere artikler om vinlandsreiserne. P. P. I.

Minneapolis, Minn., 31te januar 1912.

GUSTAV STORMS STUDIER OVER VINLANDSREISERNE.

I. STORMS PROKURATORMÆSSIGE BEHANDLING AF SAGAERNE.

FORFATTEREN begynder sin afhandling med en udredning angaaende følgende ord i Flatøbokens Grønlændingathottr: "Meiri var thar jafndægri enn a Grænlandi eda Islandi, sol hafdi thar eyktarstad ok dagmaalastad a skamdegi;" d. v. s.: "dagene (i Vinland) var af mere lige længde end paa Grønland og Island; solen havde eyktarstad og dagmaalastad den korteste dag." Det resultat han kommer til er, at det sted, hvor denne observation gjordes, kunde ikke ligge længer mod nord end 49 grader og 55 minutter, og at den altsaa maa være gjort her eller længere syd. Nøiere kan altsaa ikke Vinlands geografiske beliggenhed sees af dette sted.

Mod rigtigheden af dette resultat er der, saavidt jeg kan se, intet at indvende. Men til en rigtig bedømmelse af Storms skrift og hans kvalifikationer som videnskabsmand er det ikke af veien at bemerke, at han allerede i dette første afsnit af sit skrift gjør ikke mindre end tre skjødesløse og feilagtige paastande. Han omtaler i forbigaaende Dighton Rock og stenbygningen ved Newport og siger: "Den paastaaede indskrift i latinske skrifttegn ved Taunton River har vist sig at være en af de blandt indianerne saa hyppige billed-indskrifter, og stenbygningen i Newport er bleven til en i det 17de aarhundrede af guvernør Arnold bygget vindmølle." Nu træffer det sig saa, at de indianerhøvdinger, der har fortolket figurerne paa Dighton Rock, har afvist netop "den paastaaede indskrift i latinske skrifttegn" som et verk af indianerne; og mens de har givet lange fortolkninger af de øvrige figurer, har de ikke kunnet faa noget ud af de formodede latinske tegn. Dette er hvad Schoolcraft siger i sit verk. Hvad angaar taarnet ved Newport, da anfører historikeren Palfrey forskjellige ting, der synes at tyde paa, at taarnet blev bygget af guvernør Arnold, og han

nævner blandt andet, at guvernør Arnold i sit testamente kaldte bygningen *sin* vindmølle. Men han tilføier ogsaa, at guvernøren muligens kaldte den *sin* vindmølle, fordi han havde omdannet en af andre opført bygning til en vindmølle. Det maa jo indrømmes, at dette vilde være fuldkommen rigtig sprogbrug. Det forholder sig altsaa ikke saa, at Palfrey har fremsat nogen afgjørende paastand angaaende taarnet ved Newport. Storms tredie feilagtige paastand angaar eyktarstad og dagmaalastad. Han siger: "Naar eyktarstad var kl. 4½ og i overensstemmelse dermed dagmaalastad kl. 7½, fik man den korteste dag i Vinland til 9 timer." Dette vilde være rigtig, hvis solen stod op og gik ned ved de nævnte tidspunkter. Men der staar ikke saa i sagaen. Der staar, at solen havde eyktarstad og dagmaalastad paa den korteste dag. Ifølge dette kunde jo solen have været oppe en god stund efter eyktarstad, og den kunde have staaet op en god stund før dagmaalastad. Hermed bortfalder altsaa den indvending, at ifølge astronomen H. Geelmuydens beregning er "ekliptikskraaheden" forandret siden det 11te aarhundrede, og som følge deraf giver 9 timers korteste dag ikke en bredde af 41° 24′ 10″, altsaa det sydlige Massachusetts, men 42° 21′, (ved Boston). Det fremgaar som sagt slet ikke af sagaen, at dagens længde var bare 9 timer, eller med andre ord, at solen ikke stod op *før* dagmaalastad eller gik ned *efter* eyktarstad.

Det næste afsnit handler om Adam af Bremens beretning om Vinland. Om denne beretning fra ca. 1070 siger Storm, hvis "Studier" er fra 1887, at den er den ældste historiske kilde angaaende vinlandsreiserne. Og den var jo den ældste, man dengang kjendte. Først i 1904 udtydede Sophus Bugge indskriften paa den omtrent 100 aar tidligere fundne runesten paa Ringerike. Ifølge S. Bugge er denne indskrift fra 1050 og lyder ifølge O. A. Øverlands gjengivelse af Bugges udtydning som følger: "Udmattede og vaade og trængende til at tørres og til mad kom de, mænd og kvinder, fra Vinland paa ubygden. Ulykken kan bøie skjæbnen, saa at mennesket dør i sin tidlige ungdom." I tre af de tog, hvorom sagaerne beretter, var der kvinder med, nemlig i Thorstein Erikssons, Thorfinn Karlsefnes og Freydis Eriksdatters. Kun de to sidste naaede Vinland, og i en af disse har da vel indskriftens forfatter været med, altsaa ved aar 1010 eller 1012. Indskriften skulde altsaa være forfattet en 40 aars tid efter den reise, hvorom den beretter. Der kan forresten være foretaget reiser senere, hvorom vi ikke har nogen beretning. I sine øvrige bemerkninger

om Adam af Bremens beretning siger Storm blandt andet: "...for det *første* har den bevaret oplysning om Vinlands kulturplanter, hvad tildels er fordunklet i den islandske tradition." I hvad henseende den er fordunklet i den islandske tradition finder jeg ikke forklaret.

Storm gaar dernæst over til at omtale de ældste islandske beretninger om Vinland. Hvad han baade her og ellers siger, gjælder de *skrevne* beretninger. Men forud for disse og til grund for dem ligger naturligvis de *mundtlige* beretninger. Disse mundtlige beretninger har hovedsagelig tre forskjellige kilder: 1) Leif Eriksson og hans følge; 2) Thorfinn Karlsefne og de, som fulgte ham; 3) Thorhall Veidemand og de, som fulgte ham. Om Thorfinn Karlsefne siges det i Flatøbokens beretning: "Af alle mænd har Karlsefne givet den bedste fortælling om alle disse færder, hvorom nu er fortalt en *del*." Dog kunde han vel ikke fortælle bedst om de reiser, som foretoges *før* hans komme til Grønland eller *efter* hans afreise derfra. Paa den anden side er det meningsløst at antage, at Leif Eriksson ikke havde mer at berette om sit ophold i Vinland end de faa ord i Hauksbok. Vi faar vel antage, at han har givet en udførlig beretning, og at denne beretning opbevaredes i hans slegt, ligesom Karlsefnes beretning opbevaredes i Karlsefnes slegt.

Ifølge Flatøbokens beretning kom Karlsefne til Grønland en fire aars tid, efter at Leif kom tilbage fra sin reise til Vinland. I mellemtiden havde Leifs broder Thorvald gjort sin reise og var bleven dræbt af skrællingerne, og broderen Thorstein og hans hustru Gudrid havde gjort et mislykket forsøg paa at komme til Vinland. Thorstein var død, og Karlsefne ægtede hans enke. At der paa Brattalid, hos Leif, hvor de opholdt sig om vinteren, blev talt meget om reiserne til Vinland, er en selvfølge. Det er ogsaa selvsagt, at der ikke blev nævnt synderlig om Bjarne, der ikke landede, men derimod mer om Leif, der fandt druerne og gav landet navn og var Vinlands egentlige opdager. Thorvald blev der vel ogsaa talt mindre om. Derimod fik vel Karlsefne bedre besked om Thorstein og hans reise, da han jo var gift med Thorsteins enke. I overensstemmelse hermed finder vi da ogsaa, at Hauksboks beretning, hvis hovedbestanddel sandsynligvis skriver sig fra Karlsefne, først siger, at Erik Røde havde *to* sønner, Thorstein og Leif, og at mens intet nævnes om Bjarnes og Thorvalds reiser, saa omtales Thorsteins mislykkede reise. Med Karlsefne og Gudrid kom beretningerne om reiserne til Vinland i denne form til Island, og selvfølgelig stemmer de fleste optegnelser paa Island overens hermed. De

"mange" med Hauksboken "samstemmende kilder", som Gustav Storm paaberaaber sig, reducerer sig saaledes til *een*. De har alle samme udspring. Imidlertid er der ogsaa som ovenfor nævnt en tredie kilde, som ligger til grund for de mundtlige beretninger, der siden blev optegnet. Det er de beretninger, der angaar Thorhall Veidemands skjæbne. De, som vidste at berette om, at Thorhall mødte modvind ved Kjalarnæs og blev drevet over til Irland, vidste naturligvis ogsaa, at der ikke var druer, hvor de opholdt sig den første vinter efter ankomsten til landet, og hvor Thorhall om vaaren forlod Karlsefne. Derimod kunde de ikke vide, hvad der berettes i Hauksbok, at Karlsefne og hans følge kom til et sted, hvor der fandtes vinranker, hvorsomhelst der var bakker, og selvsaaede hvedeagre, hvor landet var lavt. Fra disse folk kunde da ganske naturlig den beretning stamme, ifølge hvilken det hedder: "Det er sagt, at Thorfinn Karlsefne huggede et træ til en "husasnotra" og derefter foer at søge Vinland det gode og kom der, hvor man troede dette land at være, men fik ikke undersøgt det og ikke sat sig fast der."

Efter at have omtalt "de ældste islandske beretninger om vinlandsreiser" siger Storm, at de vidner for en "enstemmig" tradition, ifølge hvilken "Leif den heppne har fundet Vinland aar 1000, og at senere Thorfinn Karlsefne er reist ud for at kolonisere det nævnte land" osv. Der er dog en islandsk beretning, der ligesom adskillige andre er nedtegnet i Landnamabok, som Gustav Storm merkelig nok undlader at omtale baade i afsnittet om "de ældste islandske beretninger" og senere i sine "Studier". I denne beretning hedder det: "Deres søn var Thor Hesthøfdi, fader til Karlsefne, *som fandt Vinland det gode,* Snorres fader." Her bør vi merke os, at i de islandske optegnelser og beretninger nævnes tre forskjellige mænd som de første opdagere af Vinland, nemlig 1) Bjarne Herjulfson, 2) Leif Eriksson, 3) *Thorfinn Karlsefne.* At Karlsefne nævnes som Vinlands opdager, viser hvor overmaade let det var at glemme de første vinlandsfarere og overføre opdagelsen til senere reisende. Naar man kunde glemme Leif Eriksson, hvor meget lettere kunde man da ikke glemme Bjarne Herjulfson.

I det 4de afsnit af "Studier" gjør forfatteren Erik Rødes saga og Flatøbokens Grønlændingathottr, eller Hauksbokens og Flatøbokens beretninger om vinlandsreiserne til gjenstand for undersøgelse. Han gaar frem paa en meget prokuratormæssig maade, idet han adopterer Hauksbokens beretning som sin klient og Flatø-

bokens beretning som dens modpart og bedømmer de to skrifter efter en meget forskjellig maalestok.

Forfatteren kommer først til det resultat, hvilket vist er ganske rigtigt, at Hauksbokens beretning ikke kan være skrevet senere end 1334, og at den stammer fra sagaliteraturens blomstringstid i 2den halvdel af det 13de aarhundrede. Saa siger han: "Redaktøren af Olafs-sagaerne i Flatøboken, presten Jon Thordarsson (ca. 1387), har i *sin* Olafs-saga Tryggvasonar fulgt sine forbilleder deri, at han optog fra Erik Rødes saga stykkerne om Erik og Leif; men han har tillige kjendt og benyttet en ganske forskjellig fremstilling af vinlandsreiserne, som kun med stor vilkaarlighed kunde knyttes til den foregaaende fortælling." Hvorfor dette om "vilkaarlighed"? Hvadenten det var vilkaarligt eller ikke at knytte denne fremstilling til det foregaaende, saa kan det ikke gjøre hverken fra eller til med hensyn til dens paalidelighed. Og dernæst saa var det overensstemmende med fremgangsmaaden paa den tid at afskrive de sagaer, man forefandt, forsaavidt som man fandt dem brugbare, og at gjøre forandringer eller udelade, eller tilføie af sit eget, hvor man mente det var fornødent. Naar nu redaktøren af Olafssagaerne i Flatøboken kjendte en fremstilling af vinlandsreiserne, som han ansaa for mer tilfredsstillende og ialfald i visse henseender fuldstændigere end den, han forefandt i den saga, han benyttede, saa er det en selvfølge, at han udelod ordene "og i den samme færd fandt han Vinland det gode", og føiede ind den anden beretning. Om denne beretning, eller "Grønlændingathottr", siger Storm, at denne "ellers i hele sit indhold staar ganske uafhængig af den øvrige islandske literatur". Dette er sandt. Det er ogsaa sandt, at den ikke i alle sine beretninger er ufeilbar, ligesaalidt som Hauksbokens beretning i alle dele er ufeilbar. Men hvad Bjarnes reise angaar, der ikke omtales i Hauksbokens beretning, da modbevises ikke beretningen om den ved den saakaldte "enstemmighed" i de islandske beretninger fra det 12te, 13de og 14de aarhundrede, der intet nævner om Bjarne. Denne enstemmighed forklares ganske ligefrem derved, at den beretning om opdagelsen, hvor Bjarnes reise er udeglemt (ligesom i en af optegnelserne Leifs reise er udeglemt og Karlsefne gjort til opdageren!), *først* blev udbredt paa Island. Den tradition, derimod, som opbevaredes i Leifs slegt paa Grønland, og, aldeles som man kunde vente, er udførligere, hvad de første reiser og den sidste, nemlig Freydis's reise, angaar, end de beretninger, der først kom til Island, er vel langt senere kommen did.

"Sammenstiller man Grønlændingathottr," siger Storm, "træk for træk med den virkelige Erik den rødes saga, vil det ikke undgaa nogen, at de samme begivenheder er gjenstand for begge: Bjarnes reise fra Norge over Island til Grønland, da han opdager de vestlige lande, samt Leifs gjenopdagelse af netop de samme lande og hans hjemreise, paa hvilken han redder skibsmandskabet, i Grønlændingathottr svarer i hovedtræk til, hvad Erik Rødes saga beretter om Leifs reise fra Norge til Grønland, da han opdager Vinland og paa hjemreisen redder samme skibsmandskab; og de tre øvrige reiser — Thorvalds, Karlsefnes og Freydis's — i Grønlændingathottr dækkes ganske af den ene store undersøgelsesreise i Erik Rødes saga, hvor baade Karlsefne, Thorvald og Freydis spiller sin rolle, men som deltagere i det samme tog." Dette er ganske rigtigt. Men dette kan ikke siges om, hvad han videre siger, at der er "meget bedre sammenhæng og større sandsynlighed" i Erik Rødes saga, d. v. s. Hauksbokens end i Grønlændingathottr eller Flatøbokens beretning. Han erklærer, at det er "meget naturligt" at Leif i Erik Rødes saga paa en reise fra Norge til Grønland, "hvor man efter kursforskrifterne styrede mellem Færøerne og Ørknøerne og skulde holde lige vest eller lidt mod sydvest for at naa om Grønland, kunde blive drevet saa langt mod syd som Vinland", og han nævner som eksempel Henry Hudson, som i 1609 fra Færøerne naaede til Nordamerikas kyst ved 35° 41′ N. B., altsaa i nærheden af Cape Hatteras i Nord Carolina. Færøerne ligger paa omtrent 62° nordlig bredde, og Hudson skulde altsaa være drevet omtrent 27° længere syd. Det sydvestlige Island ligger ikke mer end omkring 350 engelske mil længere vest end Færøerne og omtrent en breddegrad, eller 70 mil, længer nord. Og dog siger Storm: "Men at Bjarne Herjulfsson (Grth.) paa reisen fra det sydvestlige Island skulde have forvildet sig saa langt som næsten 20 grader sydligere, naar han skulde stikke over til det sydlige Grønland, er meget usandsynligt." Det lader saaledes til, at det med hensyn til sandsynligheden gjør en uhyre stor forskjel for Gustav Storm, enten en ting berettes i Flatøboken (Grønlændingathottr) eller i Hauksbok (Erik Rødes saga). Han angiver ingen grund, hvorfor det skulde være mer usandsynligt, at Bjarne skulde drive 20 grader længer syd, end at Hudson blev drevet 27 grader, eller 1,890 engelske mil, længer syd*). Thi at Island ligger den forholdsvis

---

* Amerikanske forfattere synes forresten ikke at kjende til, at Hudson blev drevet saa langt syd. Jeg har læst flere meget afvigende beretninger, men de er alle enige i, at han naaede Nordamerikas kyst

korte afstand længer vest end Færøerne, er ingen grund. Han glemmer ogsaa den berømmelige skibskjøl paa Kjalarnæs, der tvertimod andet drivtømmers sedvane forvildede sig, ifølge hans mening, til kysten af Vinland. Ligeledes glemmer han, at det var saa vanskeligt at komme fra Island til Grønland, at bare 14 af de 25 skibe i Erik Rødes følge kom did.

Lidt mer rimelighed er der i den følgende indvending, Storm gjør, at der hengik saa lang tid, før nogen foretog sig at undersøge de lande, Bjarne havde seet. Men der kunde jo være mange grunde for, at undersøgelsen ikke fandt sted før. Til en saadan reise trængtes en mand med midler og foretagelsesaand. En saadan mand var Erik Røde. Men det kunde ikke ventes, at han vilde bryde op fra den koloni, han netop havde grundlagt, og hvis høvding han var. Hvad angaar hans søn Leif, da maatte han paa denne tid være en smaagut. Det var vel ved den tid, han blev voksen mand, at han foretog sin reise til Norge. Paa denne tid var naturligvis al tale paa Grønland om de lande, Bjarne havde seet, ophørt for længe siden.

Gustav Storm vil have det til, at Bjarne efter sin reise boede paa Herjulfsnæs "tilsyneladende uden at ymte et ord om sine store opdagelser", og at han først mange aar efter, da han kommer til Erik Jarl i Norge, fortæller om sine opdagelser. Slige indvendinger er meningsløse og maa nærmest henregnes til prokuratortaktikken. At Bjarne paa Grønland talte om de ukjendte lande, han havde seet, er noget som vi kan vide, selv om ikke sagaen udtrykkelig omtaler det. At der ikke i de nærmest følgende aar foretoges nogen undersøgelsesreise er ikke underligere, end at der hengik næsten hundrede aar, før nogen opsøgte det land, Gunnbjørn havde seet nær Gunnbjørnsskjær. Da Bjarne kom til Norge og der talte om sine reiser, kom han naturligvis ogsaa til at tale om de ukjendte lande, han havde seet. Af sagaen sees, at hans beretning vakte opsigt, og da han kom hjem til Grønland, blev der naturligvis talt om dette, og Bjarnes opdagelser kom igjen paa tale.

Saa siger Storm, at "ligesom Leifs reise ifølge den faste, gamle tradition skede aar 1000, saaledes kan for Karlsefnes tog kun tidsregningen 1003—6 forliges med Eyrbyggjasaga, hvorefter Thorbrandssønnerne drager fra Island enten aar 1000 eller en af de nærmest paafølgende somre for at slutte sig til Karlsefnes eks-

ganske langt mod nord, at han derpaa seilede langt syd og saa nordover igjen. En beretter, at han først kom til New Foundland, derfra reiste han saa langt syd som Chesapeake bugten og drog saa nordover igjen.

pedition." Fra Eyrbyggjasaga anfører Storm i 3die afsnit af sine "Studier", at "sommeren efter eyrbyggernes og alptfirdingernes forlig (d. e. 1000) drog Snorre og Thorleif Kimbe, Thorbrands sønner, til Grønland". Sagaerne pleier ikke at anføre aarstal, og læseren burde derfor have faaet vide grundene for den paastand, at det nævnte forlig fandt sted aaret før 1000. Eyrbyggjasaga er ifølge Storm skrevet ca. 1250, altsaa omtrent 250 aar efter forliget, og det maa da vel være høist tvilsomt, om den paa en prik kunde angive tidspunktet for forliget. Spørgsmaalet bliver da, om der ellers er tilstrækkelig grund til at forkaste de beretninger, som ikke synes at stemme med denne tidsangivelse. Med hensyn hertil fæster Storm sig først ved, at der om Helleland berettes, at der "var store jøkler oventil, men fra søen til jøklerne som en (sammenhængende) helle". "Som bekjendt," siger han, "findes der intet land i Nordamerika søndenfor Grønland med gletschere!" Det er imidlertid en kjendsgjerning, at der paa den nordøstlige kyst af Labrador er fjelde, der er over 7,000 fod høie. Disse er naturligvis bedækket af sne hele aaret, og der er saaledes i hvert fald snefjelde i Labrador. Dette vilde imidlertid ikke hjælpe os, hvad Bjarnes Helleland angaar; thi det hedder udtrykkelig om dette, at det var en ø. Men nu finder jeg i en beskrivelse af Labrador, at det hedder, at det "i sine almindelige træk kan lignes med New Foundland" ("in its general features may be likened to New Foundland"). Det er ligeledes en kjendsgjerning, at Polarstrømmen om sommeren fører isbjerge sydover langs New Foundlands østlige kyst. — Saa fortsætter Storm som følger: "Og i modsætning hertil er da klimatet i Vinland saa tropisk" (tænk! tropisk!), "at der om vinteren ikke kom frost, og græsset visnede kun lidt." "Skildringen af vindruer og "vintræer" i Vinland er ligeledes besynderlig og røber merkelig lidet kjendskab til vin og vindruer. Vindruerne opdages om vinteren eller endog om vaaren (!), opdageren bliver drukken af at spise druerne (!), man samler druerne om vaaren (!) og fylder dermed skibsbaaden! Og vinstokkene (vinvidr) omtales som store træer, der fældes for at anvendes til tømmer (!)"

Man skal vel lede længe, før man finder mage til en saa forvrængt fremstilling af indholdet af en beretning.

At der ikke kommer frost, og at græsset visner kun lidet, er ikke merker paa et tropisk klimat. Og her bør vi merke os, at Hauksbokens Vinland beskrives omtrent ligedan. Storm sætter "vintræer" i anførselstegn, skjønt der er brugt samme ord (vin-

vidr) som i Hauksbok. At vindruerne ifølge sagaen opdagedes om vinteren eller "endog om vaaren" er ligefrem falskt; ligeledes at opdageren bliver drukken af at spise druerne. Der staar slet ikke i sagaen, at han var drukken; ikke engang at man *troede,* at han var drukken. Om man muligens i begyndelsen kunde havt en mistanke i den retning, saa vidste man formodentlig, at en rus ikke gaar over saa hurtig. Der staar heller ikke, at man samler druerne om vaaren og fylder dermed skibsbaaden. Heller ikke omtales vinstokkene som store træer, der fældes for at anvendes til tømmer.

I denne sin forvrængte fremstilling paa side 312 af "Aarbøgerne" har Storm hidtil anvendt ikke mindre end syv udraabstegn. Han har endnu brug for tre til og fortsætter paa forundringsstolen som følger: "Besynderligt nok maa der en tysker til for at opdage druerne, og denne tysker har det eiendommelige navn *Tyrker!*" Lad os anvende denne sætning paa Hauksbokens beretning om opdagelsen af druer: "Besynderligt nok maa der to skottere til for at opdage druerne, og disse to skottere har de eiendommelige navne *Hake* og *Hekja,* der simpelthen er hankjøn og hunkjøn af samme navn!" Men som ovenfor bemerket synes det at gjøre en stor forskjel for Gustav Storm, enten en ting berettes i Flatøboken eller i Hauksboken. Man mindes fabelen om bonden og skriveren, i hvilken, som man ved, det gjorde stor forskjel, enten det var skriverens eller bondens okse, der var gjenstand for undersøgelse. Ifølge denne forskjel er det vel ogsaa, at Storm slet ikke forundrer sig over, at Hake og Hekja ifølge sagaen fandt druer og selvsaaet hvede *midt paa sommeren.*

Saa siger Storm videre om navnet Tyrker: "Dette navn har man for at redde beretningens historiske karakter oversat med den nyere form Dirk, d. e. Didrik (!), der dog ellers i oldsproget gjengives med Thjodrekr eller Thidrikr!" Her maa først bemerkes, at man ikke paa tysk siger eller skriver Didrik, men Dietrich; og dernæst, at der her ikke er tale om, hvorledes *lærde* folk gjengav navnet i oldsproget, men hvorledes de ulærde folk i Erik Rødes omgivelser opfattede og udtalte et for dem fremmed navn. Der er visselig ikke større forskjel mellem Dietrich (især med tyskernes gutturale udtale deraf) og Tyrker, end mellem *Dragomir* og *Dagmar, Berengaria* og *Bengjerd, Elizabeth* og *Ellisir* osv.

"Hvor langt nøiagtigere," siger Storm videre, "skilles der ikke mellem de store træer (masur o. l.) og vinstokke i Erik Rødes saga. Her nævnes ogsaa det *selvsaaede* korn, medens Grønlæn-

dingathottr kun paa et eneste sted nævner en forladt "kornhjelm af træ", hvilket altsaa forudsætter — mod den enstemmige tradition — *dyrket* korn. Ogsaa Vinlands geografi i Grønlændingathottr er høist dunkel; man faar nærmest indtryk af en kyst mod nord, der har lang udstrækning mod øst og vest og flere fjorde indgaaende mod syd." Hvori nøiagtigheden bestaar i skillet mellem de store træer og vinstokke i Erik Rødes saga og unøiagtigheden i Grønlændingathottr, paapeger ikke Gustav Storm. Hvor grundløs hans paastand er angaaende Hauksbokens (Erik Rødes sagas) større nøiagtighed, vil let sees ved at sammenligne, hvad de to sagaer siger om træer og vinstokke. I Hauksbok staar der: ". . . . der voksede selvsaaede hvedeagre og vinranker (vinvidr). Der var ogsaa det træ, som kaldes masur, og af alt dette tog han (Leif) prøver. Nogle træer var saa store, at de blev brugt til husbygning." I Flatøboken (Grønlændingathottr) staar der (om Leif): "En dag skal vi samle vindruer og den anden dag hugge vinranker og *fælde træer,* saa vi kan faa ladning til mit skib." I beretningen om Thorvald Eriksson staar der, at "de samlede vindruer og trælast til ladning for skibet". Om Karlsefne hedder det: "Karlsefne lod fælde træer og hugge til tømmer for skibslast. . . . De samlede af alle landets værdifulde frembringelser, vindruer, alle slags vildt og fisk og andre gode ting." Og tilslut hedder det: "De gjorde sig færdige til reisen, og de førte mange varer med sig, vindruer, vinranker og pelsverk." Her skilles der jo saa nøiagtig og tydelig som muligt mellem vinstokke og træer. Der staar vistnok, at de huggede vinranker, men saa staar der ogsaa, at de fældede træer, og vinstokkene omtales slet ikke som store træer, og der staar heller ikke, at de fældtes for at anvendes til tømmer. Det er om træerne der staar, at de fældtes for at anvendes til tømmer.

Det "selvsaaede" korn nævnes ikke i Flatøbokens beretning. Det er ogsaa sandt, som Storm siger, at en "kornhjelm af træ" forudsætter *dyrket* korn. Men at dette skulde stride enten mod nogen "enstemmig" eller flerstemmig tradition kan ikke indsees. Det er nu engang en kjendsgjerning, at indianerne dyrkede mais. Det er ogsaa en kjendsgjerning, at denne dyrkning ikke kunde fortrænge den vilde ris. Og enten den "selvsaaede hvede" var mais, som nordmændene troede var selvsaaet, eller det var vild ris, saa strider det ikke mod, at de i en langt bortliggende egn fandt et kornskur af træ. De mænd, som Thorvald sendte ud for at under-

søge landet, var jo borte hele sommeren, og det var paa en *ø mod vesten,* de fandt kornskuret.

Om Vinlands geografi siger Storm, at den i Grønlændingathottr (Fl.) er høist dunkel. Dette er sandt, men den er ogsaa dunkel i Hauksbok og i No. 557, 4to. Begge beretninger er uklare og selvmodsigende. Saaledes hedder det i Hauksbok: "De fandt bjørn (bjarndyr) paa den (øen) og kaldte den siden Bjarney, men landet, Markland. Derfra seilede de *langs med landet* sydover en lang stund og kom til et næs." Det var dette, de kaldte Kjalarnæs, Ifølge de anførte ord var der altsaa sammenhængende land helt fra Markland til Hop. Men senere hedder det: "Siden seilede de (Thorhall Veidemand og hans følge) nordefter forbi Furdustrandir og Kjalarnæs og vilde krydse *mod vest* rundt næsset." Og senere om Karlsefne: "De seilede nordover rundt Kjalarnæs og bar saa mod vest." I Flatøbokens beretning om Leif ser det ud, som om han kom til landets nordkyst. Men saa berettes i det følgende om hans broder Thorvald, at han sendte mænd langs vestkysten for at udforske landet. Han maatte altsaa befinde sig paa eller nær landets vestkyst. Saa siges det, at han den følgende sommer foer langs østsiden og nordsiden af landet. Ifølge dette maatte han befinde sig paa sydkanten af landet, og herfra reiste han altsaa først nordover langs østkysten og saa vestover langs nordkysten. Vi ser altsaa, at hverken forfatteren i Hauksbok eller i Flatøboken havde nogen klar forestilling om de ukjendte landes geografi. Og det kunde de selvfølgelig heller ikke have. Karter havde de jo ikke. Og beretningerne, sandsynligvis misforstaaede, havde jo gaaet fra mund til mund gjennem flere slegtled, før de blev optegnet. —

Dette 4de afsnit af Storms "Studier" skal ifølge dets titel handle om Hauksbokens og Flatøbokens beretninger om vinlandsreiserne. Men det er merkværdigt, hvor liden brug han har havt for sagaernes indhold og ordlyd. Han affærdiger indholdet af Flatøbokens beretning med omtrent en side, idet han som sagt giver en aldeles forvrængt og falsk fremstilling deraf, og nogen ordentlig undersøgelse af Hauksbokens fremstilling foretager han heller ikke. Det kunde ogsaa været noksaa resikabelt at gjøre det. Thi ved en ordentlig undersøgelse kan det ikke undgaaes, at dens mange skrøbeligheder kommer for dagen.

Storm behager sig i at kalde Hauksbokens beretning "den ældre tradition". Hvis han havde sagt "den ældste skriftlige beretning, vi kjender", saa havde det været rigtigt. Vi ved jo med absolut sik-

kerhed, at der til grund for 557 4to og beretningen i Hauksbok maa have foreligget en ældre skriftlig kilde. Vi ved ogsaa, at denne er sporløst forsvunden. Ligedan kan der til grund for Flatøbokens beretning have foreligget skriftlige kilder, der er forsvundne eller ødelagt. Hvad den mundtlige tradition angaar, da skriver beretningerne sig naturligvis hovedsagelig fra den tid reiserne blev gjort.

II. GRØNLÆNDINGATHOTTR, ERIK RØDES SAGA OG NO. 557.

Lad os nu foretage en sammenligning mellem de to beretninger, Flatøbokens og Erik Rødes saga eller Hauksboks og no. 557 4to, ikke efter forvrængte fremstillinger, vilkaarlige tillæg og fordreielser, men efter sagaernes egne ord.

Ifølge Flatøboken kom Bjarne Herjulfsson en sommer hjem til Island fra en handelsreise til Norge. Han fik da høre, at hans fader var draget med Erik Røde til Grønland. Han vilde da ikke losse sit skib, men drog straks afsted for at opsøge sin fader. Under storm og taage blev skibet drevet til en ukjendt kyst. Landet var uden fjelde og bevokset med skov og havde smaa hauger. De lod landet paa deres venstre side og seilede to døgr, før de igjen saa land. Dette var fladt og skovbevokset. Saa seilede de tre døgr med sydvestlig vind og kom til et land, der var høit og bjergrigt, og med jøkler paa. Bjarne vilde ikke lande paa nogen af disse steder, da han ikke syntes de lignede, hvad han havde hørt om Grønland. De seilede nu i fire døgr mod nordøst og kom til Grønland, hvor de landede ved Herjulfsnæs, hvor Bjarnes fader boede. Omtrent ved aar 1000 reiste Bjarne til Norge og besøgte Erik Jarl, der havde efterfulgt Olaf Tryggveson. Hans reiser og de ukjendte lande, han havde seet, kom naturligvis paa tale. Han blev dadlet for sin mangel paa videbegjærlighed, da han ikke havde undersøgt disse lande. Da han kom hjem til Grønland, blev der megen tale om at søge efter land. Leif Eriksson, der aaret før havde været i Norge og var bleven døbt hos Olaf Tryggveson, kjøbte Bjarnes skib og beredte sig til at drage paa opdagelsesfærd med 35 mand. Han bad sin fader Erik være leder for færden. Erik indvendte, at han var gammel, men samtykkede dog. Men da hans hest paa veien ned til skibet snublede, saa han faldt af hesten og

skadedes i foden, tog han dette, (aldeles i overensstemmelse med tidens overtro,) for et uheldigt varsel og vilde ikke være med. Her er et af berøringspunkterne med Hauksbokens beretning. Ogsaa her fortælles at Erik skulde være leder for en færd til de ukjendte lande. Men her er det Thorstein Eriksson, som ellers er hovedmand for færden. Ogsaa her falder Erik af hesten. Men her heder det, at han brød ribbenene og skadede armen i skulderledet. Alligevel opgiver den gamle mand ikke reisen. Men han faar høist eiendommelige samvittighedsskrupler. Ligesom Egil Skallagrimson har han nemlig før han drog hjemmefra skjult et skrin fuldt af guld og sølv i jorden, og nu tror han, at han fik undgjælde for dette og skikkede sin hustru bud, at hun skulde tage de gjemte penge bort. Alt dette synes høist apokryfisk. Hvad hans hustru angaar, da berettes der jo kort før, at hun ikke vilde have noget med den fremdeles hedenske Erik at bestille, efter at hun havde taget ved troen.

Erik begav sig altsaa hjem til Brattalid, og Leif gik ombord med sine mænd. Af Bjarne havde han naturligvis faaet underretning om, i hvad retning, han skulde seile, nemlig mod sydvest, eller nøiagtig: syd-syd-vest. At komme fra Grønland til New Foundland paa den maade kunde ikke være et saa merkværdigt kunststykke, at der skulde være noget usandsynligt i det; og vi behøver ikke, som en del kritikere, at falde i staver over, at Leif ifølge sagaen ved at seile i den modsatte retning af Bjarnes kurs først kom til det land, som Bjarne saa sidst. Paa grund af de flade stenheller mellem søen og jøklerne indenfor kaldte Leif dette land Helluland. De seilede tilhavs herfra og kom til et fladt, skovbevokset land med brede, hvide sandkyster. Dette kaldte de Markland paa grund af dets skove. Herfra seilede de to døgn med nordøstvind og kom til et tredie land. Her gik de i land paa en ø, som ifølge hvad sagaen siger, laa nord for landet. Det berettes, at de her fandt honningsød dug paa græsset; et af beviserne for sagaens troværdighed; thi for det første vilde det vanskelig falde en fortæller ind at opdigte saadant, og dernæst træffer man ifølge dr. Webb, Antiquitates Americanae side 443, paa honningsød dug i det sydøstlige New England. Fra øen gik de i skibet igjen "og seilede ind i det sund, som laa mellem øen og det næs, som stak fra landet og gik mod nord, og de stevnede vestover forbi næsset." Vi kan ikke af denne beskrivelse slutte noget med hensyn til stedernes beliggenhed. Vi faar huske paa, at man ikke havde karter; og mange misforstaaelser kan være opstaaet i tidens løb. Lad os ogsaa i

denne forbindelse huske, at der om Erik Røde berettes, at han seilede *sydover* fra østkysten af Grønland til Eriksfjord og Vestbygden, skjønt han naturligvis seilede mod *nordvest.*

Det sted, hvor Leif og hans følge landede, beskrives saaledes: "Der var meget langgrundt ved ebbetid, og skibet gik paa grund, og der var langt at se fra skibet til søen. Men de var saa ivrige efter at komme iland, at de ikke kunde vente, til floen kom under skibet, men løb tillands, hvor en elv kom ud fra en indsø. Saa snart floen steg op under skibet, tog de deres baad og roede ud til skibet og bragte det først op i elven og siden op i indsøen, hvor de kastede anker." Hermed kan sammenlignes følgende om Karlsefne i Hauksbok: "De foer længe, og helt til de kom til en elv, som kom ned fra landet og gjennem en indsø ud i havet. Der var store opskyllinger ved mundingen af elven, saa man ikke kunde gaa op i den uden ved høivande. Karlsefne seilede med sine folk op i mundingen af elven og kaldte det Hop." I disse to beskrivelser er ordlyden saa forskjellig, at den ene ikke kan have laant af den anden, og paa samme tid er indholdet saa ligt, at det viser, at det er samme sted, som beskrives. I beretningen om folkenes iver efter at komme iland har man atter et bevis paa fortællingens troværdighed.

Det maatte vel være omtrent midt paa sommeren, at Leif og hans følge kom til dette sted. De byggede sig boder, og siden byggede de sig et stort hus, da de besluttede sig til at blive der vinteren over. Ved den tid huset blev færdigt, kan det vel antages, at vindruerne var blevne modne.

Efter at have omtalt bygningen af huset gaar forfatteren over til at omtale mængden af laks i elven og indsøen, landets beskaffenhed og dagenes og nætternes længde. "Landets beskaffenhed der omkring var saa god, at kreaturer efter deres skjøn ikke vilde trænge foder der om vintrene. Der kom ingen frost, og græsset visnede kun lidet." Hermed kan man sammenligne, hvad der staar i Hauksbok om Karlsefnes reise: "Saa var de der den vinter; der kom ingen sne, og alt deres fæ nærede sig selv ved havning." Om dagenes længde staar der i Flatøboken. "Dagene og nætterne var af mer lige længde end paa Grønland og Island. Paa den korteste dag havde solen eyktarstad og dagmaalastad." At denne bemerkning grundede sig paa en virkelig iagttagelse var det forgjæves at negte. Men at Leif opdagede Vinland paa reisen fra Norge til Grønland og kom til Grønland fra Vinland om høsten og altsaa ikke kunde have været der vinteren over, maa for enhver pris

hævdes; og ligeledes maa det hævdes, at Flatøbokens beretning er digt. Saa griber man da til den fortvilede udvei at plukke denne bemerkning om dagenes længde ud af sin sammenhæng og henføre den til Karlsefnes reise! Sligt maa man vel kalde videnskab "with a vengeance"!

Efter at have omtalt, hvad man i løbet af vinteren iagttog angaaende landets beskaffenhed og dagenes længde, gaar sagaskriveren tilbage og fortæller, hvad man foretog sig, efter at man havde faaet huset færdigt. Den ene del af følget skulde nemlig blive ved huset og den anden del undersøge landet.

Det er vel aabenbart af beretningen, at dette maatte være omtrent paa den tid druerne modnedes. Og dog fabler Gustav Storm om, at druerne "opdagedes" om vinteren eller endog om vaaren, og at de samledes om vinteren og vaaren!

Det var en dag, han var med dem, der undersøgte landet, at Tyrker fandt druer. Herom beretter sagaen: "En aften traf det sig, at en af følget savnedes, og det var Tyrker, den sørlandske mand. Leif tog sig dette meget nær; thi Tyrker havde længe været med Leif og hans fader og været meget god mod Leif i hans barndom. Leif gjorde hans følgesvende alvorlige bebreidelser og tog 12 mand med sig for at søge efter ham. De havde ikke gaaet langt fra huset, før de mødte Tyrker, og han blev vel modtaget. Leif saa straks, at hans fosterfader var i godt lune. Tyrker havde en høi pande, flygtige øine, var fregnet i ansigtet, liden af vekst og uanselig, men især behændig i alskens idrætter. Leif spurgte: "Hvorfor er du saa sent ude, fosterfader min, og hvorfor skiltes du fra dit følge?" Tyrker talte først længe paa tysk, dreiede øinene paa mange maader og rynkede panden. De kunde ikke forstaa, hvad han sagde. Efter en stund sagde han paa norsk maal: "Jeg var ikke gaaet meget længere end de, og dog har jeg noget ganske nyt at fortælle; thi jeg fandt vinranker og vindruer." "Er det sandt, fosterfader min?" sagde Leif. "Ja, visselig er det sandt", sagde han; "thi jeg er fød der, hvor der hverken skorter paa vinranker eller vindruer." Dette er en saa naturtro beskrivelse, at man maa forundres over, at det har kunnet falde nogen ind at benegte beretningens sandhed. Idet Tyrker finder druer, bliver han naturligvis levende mindet om sin barndoms hjem, og som saa mangen gang har hændt i lignende tilfælde begynder han uvilkaarlig at tale sit hjemlands sprog. Endvidere viser han sig i sine gebærder som en ægte gammel tysker i glad eller overrasket stemning. Men dette er ikke det eneste tilfælde, hvor en ting, der er

bevis paa en beretnings troværdighed, er bleven anført som bevis paa det modsatte.

Leif bestemmer nu, at man en dag skal samle vindruer og den anden hugge vinranker og fælde træer, saa man kunde faa ladning til skibet. Det blev gjort saa, "og det siges, at deres "efterbaad" var fuld af vindruer. Man huggede ladning for skibet, og det laa seilfærdigt, da vaaren kom."*) Saa heder det, at Leif gav landet navn efter dets frembringelse og kaldte det Vinland. Eftersom han kaldte landet Vinland og ikke Vindrueland, kunde vi alene deraf slutte, at man lavede vin af druerne, og dette kunde saa meget lettere ske, da de jo havde en tysker med, der naturligvis vidste, hvorledes vinen skulde laves.

Det berettes derpaa, at da vaaren kom gik de tilsøs. "De havde god bør, indtil de saa Grønland og fjeldene under de snedækte toppe. Da tiltalte en mand Leif saaledes: "Hvi styrer du skibet saa meget under vinden?" Leif svarede: "Vel agter jeg paa mit ror; men og paa andre ting, eller ser I ikke nu noget nyt?" De svarede, at de intet saa, som var værd at fortælle. "Jeg ved ikke," siger Leif, "om det er et skib eller skjær, jeg ser." Nu saa alle did hen og sagde, at det var et skjær. Saa meget skarpere saa han end de, at han kunde se folk paa skjæret. "Nu vil jeg vende skibet mod vinden", siger Leif, "saa at vi kunne naa dem, om det er folk, der trænger til vort møde og behøver vor hjælp; men er de ikke fredens mænd, da staar det i vor magt at gjøre, hvad vi vil, men ei i deres." Nu søgte de under skjæret, lod seilet falde, kastede anker og skjød ud i vandet en anden liden baad, som de havde havt med sig. Da spurgte Tyrker, hvo mandskabets formand var. Han kaldte sig Thorer og sagde, at han var norsk af æt; "men hvad er dit navn?" sagde han. Leif svarede og nævnede sit navn. "Er du en søn af Erik Røde fra Brattalid?" spørger han. Leif svarede, at det var saaledes. "Nu vil jeg", siger Leif, "indbyde eder alle ombord paa mit skib med alt det gods, som skibet kan tage imod." De tog mod tilbudet og seilede siden til Eriksfjord indtil de kom til Brattalid, hvor de lossede ladningen. Siden tilbød Leif Thorer, tilligemed hans kone, Gudrid, og tre andre mænd husvære hos sig, men skaffede det øvrige skibsmandskab, baade Thorers og sine egne folk, anden værestad. Leif tog 15 mand paa skjæret og blev siden kaldet Leif den Lykkelige. Leif voksede siden i formue og an-

---

*Her vil man se, hvorledes Storm forvrænger sagaens ord, naar han siger: "Man samler druerne om vaaren og fylder dermed skibsbaaden."

seelse. Den vinter kom der sygdom iblandt Thorers mandskab, og han selv tilligemed en stor del af hans mandskab døde deraf. Den vinter døde ogsaa Erik Røde."

Denne beretning, ligesom denne saga i det store og hele, bærer et saadant præg af tilforladelighed, at den i sig selv bærer vidnesbyrd om sandheden af det berettede. Imidlertid er der med hensyn til Thorers hustru, Gudrid, ialfald tilsyneladende en uoverensstemmelse mellem Flatøbokens og Hauksbokens beretning. Om Gudrids herkomst gives ikke i Flatøboken anden besked, end at hun kaldes "Gudrid, Thorbjørns datter." Imidlertid viser dette udtryk, at Thorbjørn var en velkjendt mand, angaaende hvem man ikke fandt det nødvendigt at give nøiere besked. Det er ogsaa en af de mange merker paa, at det oprindelig er en mundtlig tradition, vi har for os. Men i Hauksbok faar vi underretning om, at Thorbjørn hørte til en af de fornemste ætter paa Island. Han udvandrede til Grønland, fordi det gik tilbage med hans formue. Der nævnes intet om Gudrids giftermaal med Thorer. Men der staar heller ikke, at hun kom til Grønland paa samme skib som faderen. Forresten kan det gjerne indrømmes, at hun efter ankomsten til Grønland omtales (i Hauksbok) som en ugift kvinde. Men det er rimeligere at antage, at hendes giftermaal med Thorer er udeglemt i den islandske tradition, end at giftermaalet skulde være en opdigtelse.

Der blev naturligvis megen tale om færden til Vinland. Leifs broder, Thorvald, mente, at landet var blevet undersøgt paa altfor faa steder. Leif sagde da: "Hvis du vil, broder, kan du fare til Vinland med mit skib. Dog vil jeg først lade skibet fare efter det tømmer, som Thorer har efterladt paa skjæret." Og saa blev gjort.

Om Thorvalds reise siger nu sagaen: ". . der er intet fortalt om deres færd, før de kom til Leifs boder i Vinland." Det var jo dette land, Thorvald reiste afsted for at undersøge, og han landede da formodentlig ikke paa noget andet sted. Om hans saavelsom om Leifs reise maa det vel siges, at der trængtes ingen heksekunst for at finde landene igjen. Sagaen beretter, at om vaaren sendte Thorvald nogle mænd med efterbaaden langs vestkysten for at undersøge landet i løbet af sommeren. Paa en *ø mod vesten* fandt de et kornskur af træ; det eneste spor af mennesker, som de fandt, Dette kornskur, der er en af kritikernes syndebukke, maa snarere ansees som bevis for beretningens paalidelighed. En reglesmed opdigter ikke sligt.

Da de udsendte mænd ikke kom tilbage før om høsten, maa de

have faret over en betydelig strækning. Udtrykket en ø mod vesten, eller paa en af de vestlige øer, synes at tyde paa, at de havde seilet i vestlig retning og stemmer ikke overens med, at de skulde fare "langs vestkysten", altsaa i sydlig retning, og følgelig nordover igjen, da de vendte tilbage. Et klarere begreb om beliggenheden faar man heller ikke af det følgende, hvor det berettes, at Thorvald den næste vaar reiste med skibet langs østsiden og nordsiden af landet, altsaa først nordover langs østkysten og saa vestover langs nordkysten. Det nytter ikke, som nogle har gjort, at endevende og derved forfalske teksten og sige, at han seilede langs nordkysten og østkysten, altsaa først øst og derpaa syd. Sagaens ord er nemlig: "For Thorvaldr fyrir austan med kaupskipet ok hit nyrdra fyrir landit." Naar det her først berettes, at han foer "fyrir austan" og derpaa, at han foer "hit nyrdra fyrir landit", saa kan det ikke betyde, at han først seilede nordenfor og saa østenfor. Den eneste slutning man kan komme til er, at sagaskriveren, som rimeligt er, ikke har havt noget begreb om stedernes beliggenhed. Det er sandsynligt, at det stemmer med virkeligheden, naar Thorvald ifølge ældre oversættelser sendte mænd *"vesterud"* langs landet, og at han den følgende vaar seilede med skibet "østover og *nordover* omkring landet." Det vilde stemme med sydkysten af New England og halvøen Cape Cod.

Sagaen beretter derpaa, at de reisende ud for et næs blev mødt af en haard vind og blev drevet iland, hvorved kjølen brødes af deres skib. Efter at de havde sat skibet istand, reiste de kjølen op paa næsset og kaldte det Kjalarnæs. Naar det heder, at de herfra seilede "østover ud for landet", saa er der ikke mere vegt at lægge derpaa end paa de øvrige forvirrede steds- og retningsbestemmelser. Kort tid efter traf de paa ni skrællinger, der laa, tre og tre, under hver af tre baade. De fangede og dræbte otte, den niende undkom i sin baad. Dette er i fuld overensstemmelse med den maade, hvorpaa nordmændene paa Grønland behandlede eskimoerne. De dræbte disse, hvor de traf dem, indtil eskimoerne tilsidst gjorde gjengjæld og dræbte nordmændene. Det var forresten ikke blot de nyomvendte nordmænd, som behandlede Amerikas vilde slig. Paa ganske faa undtagelser nær behandlede kolonister og opdagere indianerne ligedan efter Amerikas opdagelse ved Columbus. Skrællingerne var naturligvis ikke sene til at samle sig til hevn over sine dræbte kamerater. Naar sagaskriveren indleder den paafølgende kamp med et tilsyneladende overnaturligt varsel, saa er det i fuld overensstemmelse med tidens sedvane. Der beret-

tes: "Men de blev da grebne af saa tung en søvn, at de ikke kunde holde sig vaagne, men sovnede alle ind. Da kom der et raab over dem, saa alle vaagnede. I raabet hørtes de ord: Vaagn op, Thorvald, du og alle dine mænd, hvis du vil redde livet; gaa ombord paa skibet, du og alle dine mænd, og seil saa hurtigt som muligt fra land." Det er klart, at fortælleren her mener, at noget overnaturligt griber ind. Men at de reisende blev trætte og faldt i søvn er meget naturligt, skjønt sagaskriveren synes at ville antyde, at der var hekseri med i spillet. Dernæst er det en ubestridelig kjendsgjerning, at folk ofte i drømme faar anelse om en overhængende fare. Det er ikke engang usandsynligt, at det er forekommet de reisende, eller nogen af dem, som om de har hørt lignende ord som ovenfor anført. Men hvorledes det end forholder sig hermed, saa gjør det hverken fra eller til med hensyn til beretningens paalidelighed forresten. Om skrællingerne berettes, at de kom i en utallig mængde skindbaade inde fra fjorden. De lagde til i nærheden af skibet og skjød paa Thorvald og hans mænd, der forsvarede sig bag stridsskjærme, som de satte op. Naar der staar, at skrællingerne skjød paa dem en stund og derpaa flygtede det forteste, de kunde, saa stemmer det overens med indianernes kampmaade, da det er deres vis at gjøre pludselige angreb og derpaa hurtig trække sig tilbage. Thorvald spurgte sine mænd, om nogen af dem var saaret, hvortil de svarede, at det var de ikke. "Jeg er saaret i armhulingen", sagde Thorvald, "og det vil blive min død." Han bad sine mænd begrave ham ved et næs, som havde forekommet ham særdeles vakkert og bekvemt til et bosted. Endvidere at de skulde sætte et kors ved hans hoved og et ved hans fødder og kalde stedet Krossanes. I anledning heraf bemerkes i sagaen, at ved denne tid var Grønland kristnet; men at Erik Røde døde før kristendommen. Hermed menes sandsynligvis, at han døde, før kristendommen var helt indført.

Thorvald døde, og hans mænd gjorde som han havde befalet. Det berettes derpaa, at de opsøgte sine kamerater, hvoraf sees, at nogle af følget var blevne tilbage ved Leifsboderne. Det var nu sandsynligvis ved høsttider. Det berettes, at "de forblev der vinteren over og samlede vindruer og trælast til ladning for skibet." Hvis man vil presse disse ord, saa kan man deraf faa ud, at disse folk samlede vindruer om vinteren. Det er absolut det eneste sted i Flatøbokens beretning, hvoraf en saadan mening synes at fremgaa. De havde imidlertid, som ovenfor antydet, rigelig anledning til at samle druer om høsten, og at dette ikke er ligefrem udtalt behøver

ikke at ansees som andet end skjødesløshed i udtryksmaaden. Sætningen er slet ikke saa absurd som Hauksbokens "nysaaede hvedeaks", hvorom mere nedenfor.

Thorvalds følge vendte om vaaren tilbage til Grønland, hvor de berettede om hans død. Hans broder, Thorstein, der i mellemtiden var bleven gift med Gudrid, datter af den ovenfor omtalte Thorbjørn, vilde nu reise til Vinland efter sin broders lig. Han valgte et mandskab paa 25 mand, og hans hustru var med. De blev drevne hid og did paa havet hele sommeren igjennem og vidste ikke, hvor de var. Ved vinterens begyndelse kom de iland ved Lysefjord i Grønland i Vestbygden. Thorstein søgte og fandt tilholdssted for sine skibsfolk, men han selv og hans kone maatte i nogen tid overnatte paa skibet. Sagaen bemerker her, at kristendommen var endnu ung paa Grønland. En morgen kom nogle mænd, hvis leder tilbød Thorstein og Gudrid husvære hos sig. "Jeg heder Thorstein", sagde han, "og jeg kaldes Thorstein Svarte." Han sagde endvidere: "Mig skorter ikke paa leilighed til at modtage eder; men kun faa skjøtter om at være hos mig; thi min kone og jeg er ene, eftersom jeg er meget særsindet. Jeg har og anden tro end I, endskjønt jeg tænker, at den I har er bedre." Her finder vi netop, hvad vi kunde vente paa en tid, da folket skiftede tro, nemlig at der er en del efternølere, der endnu hænger fast ved det gamle, og vi har altsaa her et af merkerne paa beretningens troværdighed. Thorstein og Gudrid tog mod mandens tilbud. Det siges her om Gudrid, at hun havde "megen udvortes anseelse, derhos var hun forstandig og forstod vel at omgaaes ukjendte folk." Hermed stemmer følgende af Hauksboken overens. "Hun var meget vakker og meget fremragende i al sin færd." Tidlig om vinteren kom der sygdom i Thorstein Erikssons mandskab, og mange af hans reisefæller døde. Snart kom der ogsaa sygdom i Thorstein Svartes bolig, og hans kone, som hed Grimhild, blev først syg. Skjønt hun var meget stor og sterk, laa hun under for sygdommen. Straks efter blev Thorstein Eriksson syg, og begge laa paa en gang; men Grimhild døde først. Der berettes nu baade i Flatøboken og i Hauksboken en del overnaturlige hændelser, der stemmer merkværdig vel overens i hovedtrækkene, men med hensyn til enkeltheder er høist forskjellig. I Flatøboken berettes, at da Grimhild var død, gik hendes mand, Thorstein, ud for at hente en fjæl til at lægge liget paa. Mens han var ude, sagde Thorstein Eriksson: "Underligen bærer vor husfrue sig ad; thi hun reiser sig op med albuen, flytter sig frem over sengestokken og triver efter sine sko." I

det samme kom Thorstein bonde ind, og straks lagde Grimhild sig ned, saa det bragede i hvert træ, som i stuen var. Thorstein gjorde en kiste til sin kones lig og begrov hende. Straks efter døde Thorstein Eriksson, og hans kone tog sig meget nær deraf. Thorstein Svarte gjorde sit bedste for at trøste hende og lovede at bringe hendes mand, Thorsteins, og hans reisefællers lig til Eriksfjord. Mens han talte for hende, reiste Thorstein Eriksson sig op og sagde: "Hvor er Gudrid?" Dette gjentog han tre gange. Tilsidst spurgte Thorstein Svarte: "Hvad vil du, navne?" Om en stund svarer han: "Jeg ønsker at sige Gudrid forud hendes skjæbne, paa det at hun bedre kan bære min død; thi jeg er kommen til gode hvilesteder. Og det har jeg nu at sige dig, Gudrid, at du vil vorde gift med en islandsk mand; eders samliv vil vorde langt, og fra eder vil nedstamme mange mænd, modne, modige og gjæve, i en yndig og velbehagelig slegtrække. I skulle fare fra Grønland til Norge, derfra til Island, hvor I skulle sætte bo. Der skulle I leve længe sammen, men du monne overleve ham. Siden skal du fare udenlands og gange sør paa, men komme tilbage til Island til din gaard. Da monne en kirke der være reist, hvor du skal forblive, lade dig indvie til nonne og der ende dine dage." Derpaa bøiede Thorstein sig tilbage. Ogsaa i Hauksbok berettes, at Thorstein Eriksson forudsiger sin hustrus skjæbne, men denne meddeles ikke. Derimod berettes, at han blandt andet formaner til at holde ved kristendommen og sky hedenskabet og til at begrave folk i viet jord. Altsammen meget naturlige formaninger under omstændighederne og kanske givne, efter at han en stund har ligget tilsyneladende død. Dette angaaende at begrave lig i viet jord stemmer godt overens med Thorsteins iver for at hente sin broder Thorvalds lig hjem fra Vinland.

Thorstein holdt redeligen det løfte, han havde givet Gudrid. Om vaaren solgte han sin hjord og kvæg og foer til skibs med Gudrid med alt, hvad han eiede; taklede derpaa skibet til, bemandede det og for til Eriksfjord. Der jordedes ligene ved en kirke. Man huske her Thorsteins formaning, skjønt den ikke meddeles i Flatøboken. Gudrid for til Brattalid, altsaa til Leif; men Thorstein Svarte satte bo i Eriksfjord og boede der saa længe han levede, stedse anseet som en saare dygtig mand.

Det berettes derpaa, at der samme sommer kom et skib fra Norge til Grønland, og den mand, som styrede skibet, hed Thorfinn Karlsefne, en islænding, der ifølge en slegtsliste i Hauksbok var nedstammet fra Ragnar Lodbrok og havde en irsk konge blandt

sine fædre. Der staar ikke i denne saga nævnt i hvad erinde denne mand fra Island havde været i Norge; men i Hauksbok berettes, at han pleiede at drage paa handelsreiser, og at han ansaaes for en heldig kjøbmand. Han havde altsaa været i Norge for at hente varer, som han vilde bringe til Grønland. Han var om vinteren i Brattalid hos Leif Eriksson. Han blev forelsket i Gudrid og friede til hende. Hun overlod til Leif at svare for sig. Hun blev fæstet til Thorfinn, og deres bryllup holdtes den vinter. Efter Gudrids og andres tilskyndelse besluttede Karlsefne at drage til Vinland. Han havde 60 mand paa sit skib og 5 kvinder. De tog ogsaa kvæg med sig, da de agtede at bosætte sig i landet om muligt. Der nævnes ikke i denne saga, at der var flere skibe med. Men naar man har lagt merke til fremstillingen i disse sagaer, der just har saadanne mangler, som man kunde vente af oprindelig mundtlige beretninger, saa vil man se, at det hermed ikke er sagt, at der bare var et skib. Karlsefne bad Leif om hans huse i Vinland, hvortil Leif svarede at han vel vilde laane, men ikke give ham dem. Det berettes, at de gik tilsøs med skibet og kom i god behold til Leifs boder. Her er udeladt alt, som hændte fra den tid, de forlod Grønland, og til de kom til Leifs Vinland. Kun en ting omtales, nemlig en hval, som var dreven paa land. Af Hauksbok ved vi, at det var ikke ved Leifsboderne, men ved Straumfjord denne hval drev tillands. "Karlsefne lod fælde tømmer i skoven og tilhugge til skibsladning, og tømmeret lagdes siden paa et berg for at tørke. De tog alle de gode ting, som landet kunde frembringe, baade af druer, alskens fisk, vildt og andre gode ting." Den følgende sommer, altsaa omtrent paa samme tid, som ifølge Hauksbok, saa de første gang skrællinger. Der siges, at de kom i en stor flok frem af skoven. Thorvalds kvæg var i nærheden og en stud, som var deriblandt, gav sig til at brøle forfærdelig. Skrællingerne blev forskrækkede og vilde flygte ind i husene, men Karlsefne hindrede dem heri. "Ingen af parterne", siger sagaen, "forstod den andens maal." Skrællingerne havde bylter med sig, hvori der var graavarer, sobel og alskens skindvarer. De bød dem tilsalgs. De vilde helst have vaaben for dem, men Karlsefne forbød sine folk at sælge vaaben. Efter hans raad bar kvinderne ud melkevarer og straks skrællingerne saa disse, vilde de have dem og intet andet. Paa denne maade blev de af med alle deres skindvarer og drog bort. Derpaa beretter sagaen: "Nu maa vi ei glemme at fortælle, at Karlsefne lod gjøre et sterkt gjærde om sin gaard og gjorde sig beredt til ophold der. Paa den tid fødte Gudrid, Karlsefnes kone, et guttebarn, som

fik navnet Snorre." Skjønt dette berettes efter beretningen om mødet med skrællingerne, saa er det vel meningen, at Karlsefne lod gjøre gjærdet om høsten, da der staar, han gjorde sig beredt til ophold der. Til dette ophold beredte han sig vel om høsten. Angaaende Snorres fødsel, da er der vel feil baade med hensyn til tiden og stedet, da der i Hauksbokens beretning udtrykkelig bemerkes, at han fødtes den første høst efter ankomsten til landet, og han maatte altsaa være født ved Straumfjord. Feilen kommer naturligvis af, at Flatøbokens beretning ikke kjender til opholdet paa dette sted. Skrællingerne kom ifølge sagaen igjen den følgende vinter i større antal og med samme varer som før. Karlsefne bad kvinderne bære ud samme slags mad som forrige gang, og straks skrællingerne saa den, kastede de sine bylter ind over gjærdet. Sagaen beretter her følgende: "Gudrid sad indenfor i døren ved sin søn Snorres vugge, da bares en skygge for døren og ind tren en kone i en sort, snever kjole. Hun var noget lav, havde et baand om hovedet, lysebrunt haar, et blegt ansigt og store øine, saa at ingen nogensinde havde seet saa store øine i et menneskes hjerneskal. Hun gik til Gudrid, hvor hun sad, og sagde: "Hvad heder du?" — "Jeg heder Gudrid; men hvad er dit navn?" — "Jeg heder Gudrid", siger hun. Da rakte Gudrid husfrue hende sin haand, at hun skulde sætte sig hos hende, men i samme øieblik bares et stort brag for Gudrids øren, og forsvunden var konen. Netop i det samme blev en skrælling dræbt af en blandt Karlsefnes huskarle; thi han havde villet tage deres vaaben. Skrællingerne foer derpaa afsted det forteste, de kunde, men deres klæder og varer blev liggende tilbage. Ingen havde seet denne kone uden Gudrid alene." Det er slet ikke nødvendigt at antage, at denne beretning er en ret og slet opdigtelse. Det sandsynligste er, at det har været en drøm, som senere i traditionen er blevet gjort til en virkelig oplevelse. Kanske ikke engang Gudrid selv har været sig bevidst, at hun bare drømte. At hun hørte et stort brag minder om, at der ogsaa i Hauksbok berettes om et stort brag, der fandt sted under kampen med skrællingerne. Det kan godt antages, at det er det samme, og at det i Flatøbokens beretning er henført til et urigtigt tidspunkt.

Karlsefne gjættede med god grund, at skrællingerne efter drabet af deres kamerat vilde komme tilbage med ufred og traf forberedelser til forsvar. Der nævnes intet om enten skrællingerne var borte kort eller længe, men bare at de kom til det sted, som Karlsefne havde bestemt til slag. Om dette sted siges, at der var

et vand paa den ene side og skov paa den anden. Skrællingerne gjorde et angreb, hvorunder nogle af dem faldt, og de trak sig derpaa efter indianernes vis hurtigt tilbage. Der omtales et eksempel paa skrællingernes fuldstændige ubekjendtskab med jernvaaben. En af dem tog nemlig op en øks, (der laa ved siden af en af Karlsefnes faldne mænd), og svingede den mod en af sine kamerater og hug til ham, saa han faldt død om. Han troede, han kunde lege med den som med deres stenøkser. Som følge af striden med skrællingerne besluttede Karlsefne at reise tilbage til Grønland. Det berettes, at de gik til søs den følgende vaar og kom til Eriksfjord, hvor de var om vinteren. Ifølge denne saga var de altsaa bare to aar i Vinland, og det er udeglemt, at de den første og tredie vinter opholdt sig ved Straumfjord og bare den anden vinter ved Leifsboderne eller Hop, som det kaldes i Hauksbok.

Sagaen beretter derpaa, at den samme sommer, da Karlsefne kom til Vinland, kom et skib fra Norge til Grønland. Det førtes af to brødre, Helge og Finnboge, der var islændere af æt. De forblev i Grønland om vinteren. Leifs søster, Freydis Eriksdatter, reiste fra Gardar til de to brødre og gjorde den aftale med dem, at de skulde fare til Vinland med deres skib mod at faa halvdelen med hende af alle de gode ting, som kunde faaes. Derpaa reiste hun til Leif og bad om hans huse. Han svarede nu som før, at han vilde laane, men ikke give hende dem. Ifølge aftalen mellem Freydis og brødrene skulde de og hun have 30 mand hver foruden kvinder paa sine skibe. Freydis brød straks aftalen, idet hun tog 5 mand, som hun skjulte, og brødrene blev ikke var det, før de kom til Vinland. Efter ankomsten did vilde hun ikke tillade brødrene og deres folk at bruge Leifs huse. "Mig laante Leif husene og ikke eder", sagde hun. De byggede sig da et hus ved bredden af den omtalte indsø. Freydis lod hugge trær til at lade skibet med. Da det blev vinter foreslog brødrene, at man skulde anstille lege for at forkorte tiden. Saa blev gjort, indtil der opstod uenighed. Da blev det slut med legene, og al omgang mellem husene ophørte. Tidlig en morgen stod Freydis op og gik til de to brødres hus. Her aabnede hun helt den halvt aabne dør og stillede sig i døraabningen uden at sige noget. Finnboge, der laa vaagen, spurgte hende, hvad hun vilde. Hun svarede, at hun vilde, han skulde staa op og komme ud, da hun vilde tale med ham. Han gjorde saa, og de gik hen og satte sig paa et træ, som laa lige ved husvæggen. "Hvordan liker du det her", sagde hun. "Gode tykkes mig landsens kaar", svarede han, "men ilde tykkes mig om den

splid, som er kommen os imellem; thi jeg mener dertil ingen anledning at have givet." "Du siger som det er", svarede hun, "saa tykkes mig ogsaa. Nu er mit erinde hid, at jeg vil handle skib med eder brødre; thi I har større skib end jeg, og jeg ønsker at reise bort herfra." "Da vil jeg lade det gaa", svarede han, "hvis derved sker dig til nøies." Derpaa gik hun hjem og Finnboge gik igjen til hvile. Freydis var gaaet ud barbenet, og da hun steg op i sengen, vaagnede hendes mand, Thorvardr, ved at kjende hendes kolde fødder og spurgte, hvorfor hun var saa kold og vaad. Hun svarede med stor heftighed: "Jeg var gaaet til brødrene for at gjøre bud paa deres skib, da jeg vilde kjøbe et større skib, men de tog dette saa ilde op, at de slog mig og mishandlede mig ilde; men du er en ussel mand, som hverken vil hevne min eller din skam, og nu maa jeg finde, at jeg er borte fra Grønland; thi vil jeg gjøre skilsmisse fra dig, om du ikke hevner dette." Det berettes, at han kunde ikke udstaa hendes haan længere, men befalede sine mænd at staa op i en fart og tage deres vaaben. Derpaa gik de til brødrenes hus og greb folkene sovende, bandt dem og førte dem ud. Freydis lod dræbe dem, efter hvert som de kom ud. Saaledes blev alle mændene dræbte, og bare kvinderne var igjen. Dem vilde ingen dræbe. Da sagde Freydis: "Giv mig en øks." Hun fik en, og hun dræbte alle de fem kvinder, som var der. Derpaa vendte hun og hendes folk tilbage til deres hus, og det siges, at paa Freydis merkedes intet andet, end at hun syntes at have vel gjort. Til sine følgesvende sagde hun: "Hvis det er os givet at komme tilbage til Grønland, skal jeg tage livet af den mand, som fortæller, hvad her er hændt. Nu skal vi sige, at de blev boende her tilbage, da vi foer bort." Tidlig om vaaren gjorde de det skib rede, som havde tilhørt brødrene, og ladede det med alle de frembringelser af landet, som de kunde faa fat i, og som skibet kunde bære, og kom efter en heldig reise tilbage til Eriksfjord. Her laa Karlsefne med fuldkommen seilklart skib og ventede paa bør. Folk sagde, at et rigere ladet skib, end det han førte, forlod aldrig Grønland. Freydis gav sine følgesvende rige gaver, for at de skulde tie om hendes ugjerninger. Men som venteligt kunde være, var det ikke alle, som kunde holde ord, og tilsidst fik Leif tidende derom. Han tog tre af Freydis's mandskab og pinte dem til at tilstaa hele tildragelsen, og de samstemmede i det, som de sagde. "Jeg har ikke hjerte til", sagde Leif, "at gjøre med min søster, Freydis, hvad hun fortjener. Men det spaar jeg, at liden lykke vil der vente

deres afkom." Sagaen lægger til, at fra den dag var der ingen, som jo undte dem alt ondt.

Om Karlsefne berettes derpaa, at han efter en heldig reise kom til Norge, hvor han sad om vinteren og solgte sine varer. Baade han og hans hustru blev holdt i god agt af de mægtigste mænd i Norge. Næste vaar gjorde han sit skib færdigt for at reise til Island. Mens skibet laa seilklart ved bryggen og ventede paa bør, "kom en sørlandsk mand, der havde sin æt fra Bremen i Saksland, til skibet og gjorde bud paa en "husasnotra" (hus- eller skibsprydelse), som tilhørte Karlsefne." Denne vilde først ikke sælge den, men da tyskeren bød ham en halv mark guld for den, syntes Karlsefne, det var en god handel og tog mod tilbudet. Der staar, at Karlsefne vidste ikke, hvad slags træ det var, "men det var masurtræ kommet fra Vinland."

Karlsefne gik nu tilsøs og kom med sit skib nord i Island til Skagafjord. Den næste vaar kjøbte han Glaumsbø gaard. Der boede han, saa længe han levede og blev anseet som en af de gjæveste mænd. Fra ham og hans kone, Gudrid, nedstammede en stor og talrig æt. Efter Karlsefnes død overtog Gudrid og hendes søn, Snorre, som var født i Vinland, styret af gaarden. Da Snorre blev gift, reiste Gudrid udenlands og gjorde en pilgrimsreise sydover. Da hun kom tilbage til sin søn Snorres gaard, havde han ladet en kirke bygge i Glaumsbø. Siden blev Gudrid nonne og var eneboerske resten af sine dage. Mange af Islands gjæveste mænd, deriblandt flere biskoper, nedstammede fra Karlsefne. Og her kan tilføies, at Thorvaldsen er en ætling af Snorre, der fødtes i Vinland.

Den anden beretning om Vinlands opdagelse begynder med, at Erik Røde var gift med en kvinde, der i Hauksbok kaldes Thorhild og i no. 557, Thjodhild. Der staar, at han havde to sønner, den ene hed Thorstein, den anden Leif. Om sommeren 999 seilede Leif fra Grønland for at reise til Norge. Han blev *drevet* bort til Syderøerne (Hebriderne) og blev liggende der længe paa grund af modvind. Det siges, at han blev forelsket i en fornem kvinde ved navn Thorgunna. Da Leif skulde reise, bad Thorgunna ham om at faa være med. Leif svarede, at han fandt det ikke raadelig for sig i et fremmed land at bortføre en kvinde af saa høi byrd. Denne historie minder nok saa levende om Virgils Ænæas og Dido. Det er ikke usandsynligt, at den har sin oprindelse fra Eyrbyggjasaga, hvor det berettes, at en rig og fornem kvinde kom seilende til Island paa et skib fra Irland. Hun hed Thorgunna, og der be-

rettes om hekseri, gjengangere og spaadomme i forbindelse med hende og hendes død. Ogsaa om Leifs Thorgunna heder det, at Leif fandt, at hun kunde mer end en ting, eller som vi nu vilde sige, at "hun kunde mere end sit fadervor." — Leif kom til Norge om høsten og drog til Olaf Trygvesons hof, hvor han blev vel modtaget af kongen, der saa, at han var en duelig mand. Mens det i Flatøboken berettes, at Leif og hans følge blev døbt, men intet siges om, at kong Olaf paalagde ham at forkynde kristendommen i Grønland, saaledes nævnes her intet om Leifs daab, men derimod, at kongen bad ham paatage sig at paabyde kristendommen der. Leif samtykkede heri og drog afsted om sommeren. Der staar i sagaen: "Leif satte nu tilhavs og var længe ude og traf paa lande, som han ikke havde kundskab om før, der voksede selvsaaede hvedeagre og vinranker. Der var ogsaa det træ, som kaldes masur, og af alt dette tog han prøver. Nogle træer var saa store, at de blev brugt til husbygning. Leif fandt folk paa et skibsvrag og tog dem med sig hjem. Paa denne vis viste han sin storsindethed og djervhed og paa anden vis, da han indførte kristendommen i landet. Og altid siden blev han kaldt Leif den heldige." Som man ser, lader det ikke til, at denne forfatter ved stort om denne Leifs reise. Ifølge hans beretning ser det ud, som om Leif for anden gang er bleven dreven ud af sin kurs. Han traf derved paa ukjendte *lande,* altsaa ikke bare et, men flere lande, og han fandt der selvsaaede hvedeagre og vilde vinranker og det træ, som kaldes masur. Hvor mange lande det var, og hvor de nævnte ting voksede, eller i hvad retning han seilede fra disse lande for at komme til Grønland, nævnes ikke her. Men af sagaens beretning om *Karlsefnes* reise fremgaar det, at Karlsefne vidste god besked baade om, i hvad retning han skulde seile, hvor mange lande det var, og i hvilket af dem selvsaaet korn og vinranker skulde være at finde.

Efter at have omtalt Leifs forkyndelse af kristendommen bemerker sagaen, at der fra denne tid var megen tale om, at man skulde "søge efter det land, som Leif havde fundet." "Den, som var fremmest i dette", heder det, "var Thorstein Eriksson, en klog og afholdt mand." Vi ser altsaa, at ligesom denne forfatter ovenfor sagde, at Erik Røde havde *to* sønner, Thorstein og Leif, og intet nævner om Thorvald, saaledes ved han heller ikke noget om Thorvalds reise, men lader Thorstein være den næste i rækken. Han kjender dog beretningen om Eriks fald af hesten. Men da han lader Leif spille Bjarnes rolle som Vinlands tilfældige opdager

og lader Thorstein istedetfor Leif være den første, der drager ud fra Grønland paa opdagelsesfærd, saa sætter han Erik Rødes fald af hesten i forbindelse med Thorsteins tog. Ifølge Flatøbokens beretning bringer faldet ham til at opgive reisen. Men der synes at være en stiltiende overenskomst mellem de to beretninger om at være hinanden stik modsat i enkeltheder, og saa lader Hauksbok Erik, tiltrods for uheldet, følge med som leder af færden. Om denne faar vi vide, at de dreves saa langt ud af sin kurs, at de saa Island, og at de saa fugl fra Irlands kyst. Saa fortælles, at de kom til Eriksfjord ved vinterens begyndelse. Derpaa berettes, at Thorstein Eriksson nu *efter* den mislykkede reise blev gift med Gudrid Thorbjørnsdatter. Atter stik imod Flatøbokens beretning. Der fortælles endvidere, at Thorstein Eriksson eiede halvparten af en gaard, der kaldtes Lysefjord i Vesterbygden, og at han om høsten reiste did med sin hustru. Den anden halvpart eiedes af en mand, som ogsaa hed Thorstein. Dette med Thorstein Erikssons eiendomsret i en halvpart i gaarden maa vel snarest antages som en forklaring, fortælleren har tænkt sig, af aarsagen til, at Thorstein Eriksson og den anden Thorstein befandt sig paa den samme gaard under den pest, som udbrød, da han nemlig har ladet Thorstein Eriksson lande i Eriksfjorden istedetfor ved Lysefjord, hvor Thorstein Svarte ifølge Flatøboken giver ham og Gudrid husvære. Forresten stemmer begge sagaer overens i, at de to mænd hed Thorstein, at de opholdt sig i Lysefjord, at der udbrød pest om vinteren, at Thorstein (Svartes) kone døde først, derpaa Thorstein Eriksson; at disse begge bevægede sig, efter at de var døde, og at Thorstein Eriksson efter sin død forudsagde Gudrids skjæbne. Spaadommens indhold gjengives dog ikke i Hauksbok. Der er ogsaa andre uligheder. Saaledes kaldes Thorstein Svartes kone Sigrid istedetfor Grimhild. Og det siges, at da Gudrid flyttede til Eriksfjord, tog Erik Røde hende til sig og saa vel efter hendes anliggender. Ifølge Flatøboken var Erik død før Thorstein Eriksson drog ud paa sit mislykkede tog.

Beretning følger derpaa om Thorfinn Karlsefne og hans reise. Der siges om Thorfinn, at han drog paa handelsreiser og ansaaes for en heldig kjøbmand. "En sommer gjorde Karlsefne sit skib istand og agtede sig til Grønland. Snorre Thorbrandsson fra Alptarfjord drog med ham, og de var 40 mand paa skibet. Der var en mand ved navn Bjarne Grimolfsson, han var fra Breidafjord, og en anden mand, som hed Thorhall, Gamles søn, han var fra Østfjorden; de gjorde den samme sommer deres skib istand og agtede

sig til Grønland. De var ogsaa 40 mand paa skibet. Da de var færdige, satte disse to og Karlsefne tilsøs med de to skibe. Det er ikke omtalt, hvor lang tid de var ude tilsøs, men det er at berette, at begge disse skibe kom til Eriksfjord om høsten." Skjønt det her siges, at de kom til Eriksfjord om høsten, saa fremgaar det dog klart af det følgende, at *det ikke kunde være høsten efter at de drog ud fra Island om sommeren.* Det berettes nemlig, at de havde en masse varer med sig, og deriblandt overflod af malt og *korn.* Selv Gustav Storm vilde vel ikke have paastaaet, at dette malt og dette korn var avlet paa Island. De maatte have hentet det andetsteds. Men da kan vi ogsaa vide, at de ikke seilede direkte fra Island til Grønland, men reiste først til steder, hvor de kunde faa sine handelsvarer. Under dette kunde de have været borte baade et og to aar, før de kom til Grønland. At de paa denne handelsreise kom til Norge er en selvfølge, og det har sin fulde rigtighed, naar det i Flatøboken siges, at Karlsefne kom fra *Norge* til Grønland. Da det vel ikke kunde være noget hastverksarbeide at forsyne sig med de varer, de behøvede, saa kunde ved ankomsten til Grønland visselig ikke kortere tid end et aar være hengaaet siden afreisen fra Island. Men derved rokkes Gustav Storms beregning af tiden for Karlsefnes ophold i Vinland. Selv om man ellers godkjender Storms tidsregning, saa bliver tiden for dette ophold ikke 1003—6, men 1004—7.

Ifølge Hauksbokens beretning var det Erik Røde, som var islændingernes vert under deres ophold paa Brattalid om vinteren. Men imod dette har vi det bestemte udsagn i Flatøboken, at Erik døde vinteren efter Leifs tilbagekomst fra Vinland. Og naar vi da endvidere ser hen til de mange aabenbare forvekslinger af personer og navne i Hauksbokens beretning, saa kan vi vist her trygt foretrække beretningen i Flatøboken. Det, som her i Hauksbok tillægges Erik, maa altsaa overføres paa Leif. Heriblandt maa vi fornemmelig merke os det svar, som Erik siges at have givet Karlsefne, da denne udtalte sit ønske om at ægte Gudrid. "Erik, heder det, optog dette vel og tilføiede, at hun vilde have at følge det, som var hende bestemt", eller som det heder ifølge det andet haandskrift: "desuden er det rimeligt, at hun vil opfylde den skjæbne, som er hende bestemt." Her hentydes vel fornemmelig til, at hun ifølge den spaadom, som gjengives i Flatøboken, skulde blive gift med en islænding. Vi har her et klart bevis for, at hjemmelsmanden for Hauksbokens beretning *har kjendt den formo-*

dede spaadoms indhold, og dette tyder igjen paa, *at Flatøbokens beretning er mindst ligesaa gammel som Hauksbokens.*

Karlsefne blev altsaa gift med Gudrid. Saa heder det, at "i Brattalid begyndte folk at snakke om, at man burde opsøge Vinland det gode, og det blev fremholdt, at man burde reise did for landets gode naturbeskaffenheds skyld." Karlsefne og Snorre Thorbrandsson gjorde deres skib istand for at opsøge landet den næste vaar. Bjarne Grimolfsson og Thorhall Gamleson gjorde ligeledes deres skib rede. Saa nævnes en mand ved navn Thorvard; "han var gift med Freydis, en frilledatter af Erik Røde." Han drog ogsaa med, heder det. Om at Freydis var med nævnes her intet. Saa siges det, at Thorvald, Eriks søn, var med. Han nævnes her for første gang i denne saga. En tredie mand, som nævnes, er Thorhall Veidemand (jægeren), en stor og kjæmpesterk mand, en tværdriver og en "daarlig kristen." Disse tre var paa det skib, som Thorbjørn, Gudrids fader, var kommet til Grønland i. Her bør bemerkes, at i no. 557 nævnes ikke Thorvald Eriksson paa dette sted, men der siges, at skibet førtes af Thorvald, en *svigersøn* af Erik Røde.

Det siges i Hauksbok, at de reisende ialt havde 40 mand og et hundrede, hvilket ifølge den gamle regnemaade med 120 i hundredet bliver 160; og ifølge Reeves's oversættelse af no. 557 staar der 40 mand mindre end 200, altsaa 160. Det er saaledes ikke godt at forstaa af hvad grund Gustav Storm sætter tallet til 140. Om at der var kvinder med nævnes ikke her et ord.

Det berettes, at de seilede til Vesterbygden og derfra til Bjarneyar. "Derfra seilede de to døgr i syd" og kom til et land, hvor de fandt store stenheller. "Der var en mængde hvidræv." De kaldte landet Helluland. Derfra seilede de, ifølge no. 557, to døgr med *nordlig* vind og fandt land, skovbevokset og med mange dyr; paa en ø i sydøst dræbte de en bjørn. De kaldte øen Bjarney og landet Markland. I Hauksbok heder det, at de seilede to døgr og bar af fra syd mod sydøst, og at paa øen sydøst for landet fandt de "bjarndyr". Naar vi antager, at Helluland er New Foundland, til hvis nordlige hjørne de reisende ankom, saa er det aldeles rigtigt, at de maatte seile mod sydøst for at komme rundt øen, men det er slet ikke nødvendigt at antage, at de holdt ved i denne retning, til de kom til Markland, eller at antage, at Markland er det sydlige New Foundland. Nedenfor skal vises, at denne del af øen ligesaalidt er et skovland som den nordlige; og der skal ligeledes vises den sandsynlige aarsag til, at der i denne saga intet nævnes om jøkler i "Helluland".

Fra Markland seilede opdagerne ifølge Hauksbok "langs med landet sydover en lang stund og kom til et næs; landet laa paa høire side; der var lange og sandede strande. De roede iland og fandt der paa næsset kjølen af et skib og kaldte det Kjalarnæs." Ifølge denne beretning var der altsaa en sammenhængende kyst, som de reisende saa paa deres høire side helt fra Markland og did hvor de nu landede. Dette modsiges imidlertid senere i beretningen. Og i no. 557 siges, at da de seilede fra Markland gik to døgr, før de saa land og kom til Kjalarnæs. Denne beretning stemmer altsaa overens med beretningen i Flatøboken i, at det var tre lande, som opdagedes i sydvest fra Grønland. Men det, som vi særlig bør merke os, er at Karlsefne vidste besked baade om *hvormange lande, hans forgjængere havde seet og i hvad retning, man skulde seile for at finde dem.* Fra Vesterbygden seilede de paa det nærmeste bent i syd og kom til Helluland eller New Foundland. At de fra det nordlige hjørne af denne ø maatte seile mod sydøst er noget, som siger sig selv paa grund af øens udstrækning mod øst. Men at han fra øens østlige ende skulde seile mod sydvest og ikke mod syd, var noget, som Karlsefne ikke kunde vide, uden at han havde hørt det af sin forgjænger, Leif. Det er ogsaa efter at være kommen til dette tredie land, at Karlsefne giver sig ifærd med en nøiagtig undersøgelse af landet. Her er det ogsaa fortælleren anbringer sin historie om Hake og Hekja, der paa en maade er et sidestykke til beretningen om Tyrker. Men mens dennes opdagelse af druer falder naturlig ind i fortællingen og har sine følger, saa er beretningen om Hake og Hekja ligesaa overflødig som det femte hjul paa en vogn, og deres opdagelse af "vinkar" og "nysaaet hvedeaks" sees ikke at have havt nogensomhelst indflydelse paa de efterfølgende foretagender. Fortællingen synes at være et forsøg paa efterligning, og som de fleste saadanne forsøg er den faldt yderst uheldig ud. Mens beretningen om Tyrker gjennemgaaende har et præg af ægthed, saa har denne beretning om Hake og Hekja ligesaa gjennemgaaende et præg af uægthed. At de fandt druer og selvsaaet hvedeaks midt paa sommeren er ikke den slemmeste skrøbelighed ved beretningen; thi man kunde jo tænke sig, at forfatteren af tankeløshed har henført beretningen til et urigtigt tidspunkt. Men den hele historie bærer præg af opdigtelse. Alligevel er der en ting, vi faar temmelig sikker besked om i denne historie. Det er betydningen af ordet "døgr". Der er ingen tvil om, at dette ord ofte brugtes i betydningen af et halvt døgn. Men af dette sted sees klart,

at det ogsaa brugtes til at betegne et døgn. Det siges nemlig, at Karlsefne paalagde de skotske folk at løbe sydover og undersøge landets natur og komme igjen inden "tre døgr" var tilende. Skal vi antage, at hermed menes *halvanden* dag?(!) Det synes ikke rimeligt. Saa berettes siden, at da tre "dagar" var forløbne, kom de tilbage. Det kan vel ikke godt antages, at de var borte dobbelt saa lang tid som var dem paalagt.

Det berettes, at strandene syd for Kjalarnæs var lange og sandede, og de reisende kaldte dem Furdustrandir (Forundringsstrandene), "fordi det var langt at seile med dem." Derefter blev landet gjennemskaaret af bugter. Efter beretningen om Hake og Hekja siges det, at Karlsefne og hans følge seilede videre, og at de stod ind i en bugt med deres skibe. Ved mundingen af bugten var en ø, som de paa grund af de sterke strømninger om øen kaldte Straumøy, og bugten kaldte de Straumfjord. Paa øen var der en masse fugle og æg. De reisende bragte ladningen fra deres skibe iland og nedsatte sig der. Her først berettes det, at de havde "alskens fæ" med sig. Det siges, at landet var fagert, og at de tog sig ikke andet for end at undersøge landet om sommeren. Under dette har de naturligvis ogsaa søgt efter druer eller vinranker. Men der nævnes ikke et ord om, at de to skotske løbere har været dem til nogen hjælp i denne henseende. Og dog er det noget, som siger sig selv, at om der end ifølge beretningen ikke var druer i denne egn, saa maatte dog de to skottere, der angivelig havde fundet baade druer og selvsaaet hvede, have kunnet give anvisning paa, hvor man skulde søge dem.

Under deres arbeide med at undersøge landet havde opdagerne glemt at forberede sig for vinteren. Denne blev meget streng. Fisket tog af, og de kom til kort paa føden. "De bad til Gud om føde, men den kom ikke saa hurtigt, som de ønskede. Da forsvandt Thorhall Veidemand; de ledte efter ham i tre døgr og fandt ham paa en fjeldpynt. Han laa der og stirrede op i skyen, med munden og næsen aaben, og mumlede noget." Da de spurgte ham, hvad han havde fore, svarede han, at det kom ingen ved. Han samtykkede dog, da de bad ham gaa med dem hjem. Straks efter kom der en hval, som de fangede. Den var af et slags, som de ikke kjendte. Der blev kogt og spist af dens kjød, og de blev alle syge. De har formodentlig efter sulten forspist sig. Det lader ialfald ikke til, at de gav kjødet skylden; thi Thorhall sagde: "Hjalp ikke den rødskæggede mer end eders Krist? Dette er min belønning for den vise, jeg gjorde om Thor den

fuldtro; han har sjelden svigtet mig." Da folket hørte dette, "kastede de hvalen i sjøen og henvendte sine bønner til Gud." Det siges, at veiret nu blev bedre, "de kunde ro ud og fiske, og det manglede dem ikke paa madvarer, for de kunde jage dyr paa land, samle æg paa øen og fange fisk paa sjøen."

Under deres undersøgelse af landet den foregaaende sommer og høst havde de, som det fremgaar af sagaen, ikke fundet vinranker eller druer. At der fandtes nogen Hake eller Hekja, til hvem de henvendte eller kunde henvende sig for at faa oplysning om, hvor vinrankerne var at finde, derom nævner ikke sagaen et ord. Dette er jo meget besynderligt, hvis de nævnte skotske løbere virkelig havde været paa stedet og bragt prøver af "selvsaaet hvede" og druer eller "vinkar" med sig. Det er ogsaa besynderligt, at der ikke nævnes et ord om, hvorvidt de to skottere var til nogen hjælp for opdagerne under disses undersøgelse af landet.

Da vaaren kom, blev der spørsmaal om, hvor man skulde drage hen for at søge Vinland. I Erik Rødes saga (no. 557) heder det: "Nu holdt de raad angaaende deres reise og gjorde en aftale. Thorhall, jægeren, ønskede at drage nordefter rundt Furdustrandir og forbi Kjalarnæs og saaledes søge Vinland; mens Karlsefne ønskede at gaa videre sydover og østenfor langs landet, og han mente det land var større, som var længere mod syd, og det tyktes ham mer raadeligt at undersøge begge."

Ifølge dette var der altsaa enighed*) mellem Karlsefne og Thorhall, jægeren, angaaende fremgangsmaaden. Alligevel foretrak de fleste at følge Karlsefne, og der var kun ni mand i Thorhalls følge. Selv om vi følger Gustav Storms beretning var der altsaa mindst 51 personer, som forlod Thorhalls skib og gik over paa de andre skibe. Blandt disse personer maatte ifølge sagaen befinde sig Erik Rødes svigersøn, Thorvardr, og hans kone, Freydis, samt Thorvald Eriksson. Thorvardr omtales ved begyndelsen af reisen som skibets fører. Da vi ved, at Freydis var den af de to, der førte regimentet, saa var det naturligvis hun, som virkelig var føreren. Men det synes ikke at ligne Freydis, at hun var godmodig nok til at overlade sit skib til en anden. Der er i dette noget mystisk, som maaske ikke er uforklarlig, men forklaringen er ialfald ikke given i sagaen. Skibet havde jo tilhørt Gudrids fader, hun var saaledes maaske skibets eier, og havde laant det til sin svoger og svigerinde. Eller Thorvardr og Freydis var maaske slet ikke med, ligesaalidt som Thorvald Eriksson. Denne var ifølge Flatøboken falden i Vinland paa et tidligere tog, og

*Idet de nemlig ifølge "aftalen" var enige om at søge Vinland i begge retninger, og altsaa drog hver i sin retning.

Thorvardr og Freydis nævnes ikke der som deltagere i Karlsefnes tog.

Thorhall og hans mænd gjorde sig færdige "ude under øen". Det siges, at Thorhall kvad vers, hvori han udtalte sin skuffelse og misfornøielse med landet. De er i ordlyd og tildels ogsaa i indhold gjengivet forskjellig i de to haandskrifter. Da Thorhall en dag bar vand ombord paa sit skib og drak, kvad han:

"Folk mig loved, naar hid jeg
kom, da skulde den bedste
drik jeg have, men landet
laste bør jeg for alle,
Her man nødes, med haanden
spandet at styre til vandet,
helst maa jeg krybe til kilden,
ikke kom vin paa min læbe!".

Da de satte tilsøs, fulgte Karlsefne dem ud for øen. Før de heiste seil, kvad Thorhall:

"Lad os tilbage vende
hjem til vore landsmænd
lad de søkyndige prøve
skibenes brede veie;
lad de rastløse krigere,
de, som landet priser,
bygge og hval koge
*paa Furdustrandir."**)

---

* Reeves har i sin "Finding of Wineland the Good" oversat disse vers som følger:

When I came these brave men told me
Here the best of drinks I'd get.
Now with water-pail behold me,—
Wine and I are strangers yet.
Stooping at the spring I've tested
All the wine this land affords;
Of its vaunted charms divested,
Poor indeed are its rewards.

Comrades, let us now be faring
Homeward to our own again!
Let us try the seasteeds daring,
Give the chafing courser rein.
Those who will may bide in quiet,
Let them praise their chosen land,
Feasting on a whale-steak diet,
In their home by Wonder-strand.

Idet Thorhall og hans følge seilede nordefter forbi Furdustrandir og Kjalarnæs og vilde krydse mod vest rundt næsset, fik de en sterk vestenvind mod sig og blev drevet hen til Irland, hvor det siges, de blev stygt mishandlet og gjort til trælle, og ifølge hvad der berettedes af kjøbmænd, mistede Thorhall sit liv.

Det berettes dernæst om Karlsefne, at han sammen med Snorre og Bjarne og deres folk foer sydefter ud for kysten. Her bør bemerkes, at det ikke altid maa tages saa strengt bogstavelig, naar det heder, at de seilede mod syd. Som vi ovenfor har seet med hensyn til Erik Røde, hedte det, at han seilede mod syd, da han dog i virkeligheden seilede mod nordvest. Naar vi tager for os et kart over Nord-Amerika, saa ser vi, at landets østlige kyst fra New-Foundland af strækker sig fra nordøst mod sydøst. Fra nærheden af Cape Breton og fra den østlige ende af Nova Scotia, i hvis nærhed de reisende ifølge Gustav Storm ved dette tidspunkt befandt sig, strækker kysten sig næsten bent i vest, eller for at være nøiagtig, vestsydvest, til Halifax. Hvis vi følger Rafns teori, at de reisende nu befandt sig søndenfor Cape Cod, saa maatte de ligeledes seile mod vestsydvest. Det siges, at de reisende foer længe, og helt til de kom til en elv, som kom ned fra landet og gjennem en indsø løb ud i havet. Der var store opskyllinger ved mundingen af elven, saa man ikke kunde gaa op i den uden ved høivande. Som ovenfor bemerket ligner dette Flatøbokens beskrivelse af det sted, hvor Leif landede. Karlsefne seilede med sine folk op i mundingen af elven og kaldte det Hop. Det siges, at de fandt selvsaaede hvedeagre paa landet, hvor der var lavt, og hvorsomhelst der var bakker, var der vinranker. For os, som bor i de vestlige stater, høres ikke denne omtale af stedet for vinrankerne særdeles tilforladelig ud. Vi ved, at her findes vinrankerne hverken *overalt,* hvor der er bakker eller *overalt,* hvor landet er lavt. Vi ved, at vinranker leilighedsvis findes paa høit land, men de findes mest paa lavland og langs elvebredder. Vi ved ogsaa, at vinrankerne slynger sig op ad træer eller hvad andet, de kan klynge sig fast til. Denne eiendommelighed ved vinrankerne nævner ikke sagaskriveren skjønt det skulde synes at have ligget meget nær efter hans omtale af, *hvor* de voksede. Efter beskrivelsen skulde man nærmest tro, at der slet ikke fandtes træer, hvor der voksede vinranker. Hvor langt anderledes naturtro lyder ikke beretningen i Flatøboken, af hvilken det klart nok fremgaar, at det var i *skoven* Tyrker fandt druerne. Man maa vel helst antage, at ligesom forfatteren i Hauksbok og i no. 557 paa et par

andre steder har laant fra gamle "skipperskrøner", saaledes er ogsaa her hans fremstilling farvet af en skipperskrøne om øer, hvor der fandtes vinranker paa bakkerne og selvsaaede hvedeagre paa det lave land. Men mens vi med god grund kunde have ventet, at forfatteren skulde have beskrevet vinrankerne nøiere, saa er der ingen grund til, at han her skulde nævne druer. Han omtaler jo her blot, hvad de reisende fandt ved sin ankomst til stedet, og da det er klart, at de ankom did tidlig paa sommeren, saa var der selvfølgelig ingen druer.

"Hver bæk", siger sagaen, "var fuld af fisk". Da der i Flatøbokens beretning nævnes laks, saa kunne vi næsten paa forhaand vide, at der i Hauksbokens beretning maatte nævnes et andet slags. I denne omtales, at opdagerne fangede helleflyndre. Der er naturligvis ingen modsigelse heri. Der er eller har været overflod af begge slags paa Nord-Amerikas østkyst. Den ene fortæller har interesseret sig mest for laksen, den anden for helleflyndrene. At der ifølge sagaen var "en stor mængde dyr af alle slags i skovene" stemmer overens med, hvad historikeren Palfrey beretter om de mangfoldige arter af dyr i New England.

Da de reisende havde været paa dette sted en halv maaned og "fornøiet sig", saa de tidlig en morgen ifølge Hauksbok "en stor mængde", og ifølge no. 557, "ni" skindbaade, og ombord paa disse blev der svunget træer, saa det hørtes som lyden af tærskestaver, og de blev svunget i samme retning, som solen gaar. Karlsefne undredes paa, hvad det skulde betyde, og Snorre Thorbrandsson svarede: "Dette kan være et fredstegn; lad os tage et hvidt skjold og holde mod dem," og saa blev gjort. De ankommende nærmede sig da stranden og gik op paa land. I Hauksbok staar, at de var "mørkladne" og i no. 557, at de var "smaa" mænd og af et utækkeligt udseende. De havde stygt haar og store øine og var brede i kinderne. De gav sig til der en stund og betragtede med forundring de fremmede og "roede siden bort og sydover om næsset."

Naar vi ser hen til de mange afvigelser i enkeltheder i de to beretninger om vinlandsreiserne, saa vil vi finde, at det er næsten selvsagt, at de ogsaa maatte afvige fra hinanden angaaende maaden for skrællingernes ankomst. Naar den ene saga beretter, at de ankom tillands, maatte naturligvis den anden berette, at de ankom tilvands. Det ser forresten sandsynligst ud, at de ialfald den første gang kom roende, og at de vilde forvisse sig om de fremmedes fredelige sindelag, før de forsøgte paa nogen handel, og saaledes ikke dennegang havde varer med sig. Beskrivelsen af

deres adfærd, at "de blev der en stund og undrede sig over dem, som var der, og roede siden bort", har ogsaa virkelighedens præg.

Sagaen beretter, at "Karlsefne og hans folk havde gjort sine boder ovenfor indsøen, og nogle af husene var nær ved vandet og andre fjernere." Ifølge Flatøboken havde Karlsefne faaet Leifs "boder" tillaans; men med den store skare af folk i Karlsefnes følge kunde man nok alligevel trænge at bygge flere huse. Som før omtalt, var vinteren mild; noget der ikke behøver at ansees som et bevis for, at de var kommen til en sydligere egn end ved Straumfjord. "Da vaaren kom, saa de en morgen tidlig, at en mængde skindbaade roede søndenfra forbi næsset saa talrige, at det saa ud, som der var saaet kul foran viken, og der blev svunget med stænger fra hvert skib." Karlsefne og hans folk viste da som før sine hvide skjolde, og skrællingerne gik iland. De havde graat pelsverk og forskjellige slags skindvarer, som de vilde bytte bort. De vilde kjøbe sværd og spyd, men det forbød Karlsefne og Snorre. Her er altsaa overensstemmelse med Flatøbokens beretning. Men mens denne omtaler skrællingernes behag i melkevarer, saa berettes i den anden saga om, hvor begjærlige de var efter rødt klæde. Det ene staar ikke nødvendigvis i strid med det andet. Skrællingerne, siges det, "tog et spand langt stykke rødt klæde for skind, som ikke var blegnet i farven, og bandt det om sit hoved. Om en stund begyndte klædet at slippe op for Karlsefne og hans folk, og de skar det op saa smaat, at det var ikke mer end en finger bredt, og skrællingerne gav ligesaa meget for det som før." Det er imidlertid selvsagt, at i hvor smale strimler man end skar det røde tøi, saa maatte det tilsidst tage ende; og det er sandsynligt, at det var nu, man fandt paa at byde skrællingerne melkevarer. Imidlertid tog handelen en brat ende, men paa en anden maade end ifølge Flatøboken. Karlsefnes stud, der altsaa først nu skal være bleven var skrællingerne, indfinder sig paa scenen, og brøler høit. Skrællingerne bliver forskrækket og løber til sine baade og ror væk. Og de er blevne saa fornærmet paa grund af studens uhøflige optræden, at de efter tre ugers forløb kommer tilbage i stort antal for at tage hevn.

Som ovenfor anført, kom skrællingerne ifølge Flatøbokens beretning to gange med varer, som de solgte til nybyggerne; og dette er maaske rigtigere, end at de kom blot en gang med varer, som berettet i Hauksbok. Derimod kan ikke Flatøbokens tidsangivelser ansees som rigtige. Det kan ogsaa antages, at skrællingerne, som berettet i Hauksbok, den første gang kom roende,

og at de kom gjennem skoven, da de kom med sine varer. Idet de nærmede sig bygningerne, blev studen var dem og begyndte at brøle. Dette høres sandsynligere ud, end saaledes som det fortælles i den anden beretning. Ifølge begge beretninger blev skrællingerne forskrækket, og det er aldeles troligt. Men det er slet ikke troligt, at de ansaa studens brøl som en "causa belli". Derimod er det rimeligt, at de blev forbitret, fordi en af dem, som berettet i Flatøboken, blev dræbt af en af Karlsefnes mænd.

Da tre uger var gaaet, kom ifølge Hauksbokens beretning en stor mængde skrællingbaade søndenfra, "ligesom en strøm kom, og alle stænger blev svunget mod solen, og de hylede alle høit." Karlsefne og hans folk tog da et rødt skjold og holdt imod. Skrællingerne løb op af skibene, og de gik imod hinanden og sloges. Der blev en haard skudregn, for skrællingerne havde valslynger. Karlsefnes folk saa, at skrællingerne hævede op paa en stang et stort kugleformet legeme, næsten saa stort som en faarevom, og dette legeme svang de fra stangen paa land over Karlsefne og hans folk, og den gjorde en frygtelig larm, hvor den faldt ned. Ved dette blev Karlsefne og hans folk slagne med frygt, saa de fremfor alt ønskede at flygte, og de trak sig tilbage langs med elven, da det forekom dem, at skrællingerne trængte frem mod dem fra alle sider. Og de standsede ikke, før de kom til nogle fjeldknauser, hvor de gjorde haard modstand. Med undtagelse af det ovenfor berettede om den apokryfiske Hekja nævnes nu for første gang noget om, at der var kvinder med. Ikke engang i beretningen om tilberedelsen af hvalen siges noget om kvinder, men ordet "kokkene" synes at antyde, at arbeidet udførtes af mænd. Nu siges det her, at mens Karlsefnes folk trak sig tilbage, kom "Freydis" ud, og da hun saa, at Karlsefnes folk "holdt undaf", raabte hun: "Hvorfor løber I, saa gode mænd, som I er, for slige stakkarer, som disse er, og som jeg synes I maatte kunne slagte som kvæg? Havde jeg bare vaaben, tror jeg, at jeg skulde slaas bedre end nogen af eder." Det heder, at ingen gav agt paa hendes ord. "Freydis vilde følge dem, men var sen af sig, da hun var "eigi heil". Hun gik dog efter dem ind i skoven. Men skrællingerne fulgte efter hende. Hun fandt en død mand foran sig. Det var Thorbrand, Snorres søn. Der stod en flad sten (altsaa en stenøks) i hans hoved, sverdet laa blottet ved siden af ham. Hun tog det op og gjorde sig færdig til at værge sig. Skrællingerne kom da til hende. Hun drog da brystet ud af klæderne og slog paa det med det nøgne sverd; ved dette blev

skrællingerne bange, løb til deres skibe og roede bort. Karlsefne og hans folk kom da til, og de roste hendes mod."

Det lader ikke til, at nogen af de lærde kritikere har noget spørgsmaalstegn ved denne "Freydis", om hvem det siges, at hun var "eigi heil", skjønt der ikke nogensteds ymtes et ord om, at hun nogensinde fødte et barn; og dog maatte dette, hvis sagaens beskrivelse er rigtig, være født før tilbagereisen til Grønland. Det er sandsynligt, at vi her har en af denne sagas mange navneforvekslinger, og at der med "Freydis" menes Gudrid, Karlsefnes hustru. Dennes barn maatte vistnok allerede være født paa denne tid. Men den omstændighed, at hun havde et barn, kan have givet anledning til tanken om "eigi heil". "Freydis" eller Gudrid kom ud, idet Karlsefnes folk flygtede paa grund af skrællingernes kugle og dens larm. Som i det foregaaende omtalt var det sandsynligvis denne larm, der vakte Gudrid af hendes formodede syn, eller rettere, drøm, og bragte hende til at gaa ud.

Ifølge sagaen faldt to mand af Karlsefnes folk, men en "mængde" af skrællingerne. "Karlsefnes flok laa under for det store mandetal; de drog nu hjem til sine boder, forbandt deres saar og overveiede, hvilken mængde af mænd det kunde have været, som satte ind paa dem fra land af. Det syntes dem nu, som om der ikke havde været andre end den flok, der kom fra skibene, og at den anden folkemængde havde været synkverving. — Skrællingerne fandt ogsaa en død mand, og der laa en øks ved hans side. En af dem tog øksen og hug i træ med den, og siden den ene efter den anden, og øksen syntes dem en værdifuld ting, og at den bed godt. Da tog en og hug den i sten, saa øksen brødes, og de syntes da, den ikke var til nogen nytte, siden den ikke kunde staa sig mod sten, og de kastede den bort."

Sagaen beretter derpaa: "Karlsefne og hans folk syntes at se, at skjønt landet havde en god beskaffenhed, vilde man bestandig være ængstet ved ufred af dem, som først havde bebygget landet. De beredte sig derfor til at reise, og de *agtede sig tilbage til sit eget land*. De seilede nordover ud fra landet og fandt fem skrællinger i skindkraver sovende i nærheden af havet. De havde med sig trækar, hvori var dyremarv blandet med blod. Karlefnes folk antog, at de maatte være forvist fra sit eget land. De dræbte dem. Siden kom de til et næs, hvorpaa der var en mængde dyr. — De kom nu tilbage til Straumfjord, hvor de fandt overflod af alt, som de trængte." Her indskyder nu sagaen den bemerkning, at "der er somme mænd, som siger, at Bjarne og (ifølge Hauksbok)

Gudrid, (men ifølge no. 557), Freydis blev der med 100 mand, og ikke har været længere, men at Karlsefne og Snorre gik sydover med 40 mand, og at de ikke var i Hop mer end knapt to maaneder og vendte tilbage samme sommer." Enten man antager, at der med "100" menes et "stort" eller et "lidet" hundrede, saa lader det til, at disse "somme mænd" ikke ved om, at Thorhall Veidemand selv 9de forlod følget for at drage nord om Kjalarnæs. Og med hensyn til "Gudrid" og "Freydis" er her samme navneforvirring som ellers i denne saga.

Fra Straumfjord seilede Karlsefne med eet skib for at opsøge Thorhall Veidemand, men de andre blev igjen. (En lidit (følget, eller folkene) var eptir). De seilede nordover rundt Kjalarnæs og bar saa mod vest; de havde landet paa venstre side. Landet der var øde skov, saa langt de kunde se, og næsten ingen aabning i skoven. Da de havde seilet længe, faldt en elv ud fra landet fra øst mod vest. De lagde ind i elvemundingen og laa ved den sydlige elvebred. Skjønt det altsaa blot siges, at de "bar af mod vest" og intet om, at de vendte mod syd, saa maa de altsaa dog have vendt mod syd, da de kom rundt næsset.

Saa siges det, at "det hændte en morgen, at Karlsefne og hans følge ovenfor en aaben plads i skoven saa en flek, som glindsede mod dem, og de raabte imod den. Den rørte sig, og det var en enfoding, som skjød sig ned til den elvebred, hvorved de laa. Thorvald, en søn af Erik Røde, sad ved roret, og enfodingen skjød en pil ind i indvoldene paa ham. Thorvald trak pilen ud og sagde: Jeg er fed om isteren; vi er kommet til et godt land, men vi vil neppe komme til at nyde godt af det. Thorvald døde straks efter af dette saar. Derpaa løb enfodingen bort nordefter. Karlsefne og hans mænd forfulgte ham, de saa ham af og til. Det sidste de saa af ham, løb han ned i en vig".

I forbindelse med denne beretning bør vi mindes denne sagas ord, at "Erik var gift med en kvinde ved navn Thorhild (eller Thjodhild, no. 557) og havde *to* sønner, en af dem hed Thorstein, og den anden Leif." Om en tredie søn, Thorvald, vides her intet. Saa dukker Thorvald, Eriks søn, pludselig op i beretningen om Karlsefnes tog, og det siges, at han var paa samme skib som Thorvard, Erik Rødes svigersøn. I no. 557 nævnes han ikke før her i beretningen om enfodingen, og han omtales her som en ubekjendt størrelse. Det synes klart, at den, som fortalte, at Erik havde *to* sønner, ikke har vist noget om en tredie søn, og at denne beretning om Thorvald er kommet til fra en anden kilde. Der

har sandsynligvis vanket uklare beretninger om en Thorvald Eriksson, som blev dræbt i Vinland, og sagaens nedskriver, som har kjendt disse, lader ham ledsage Karlsefne, og da han synes at have en hvis forkjærlighed for skipperskrøner, lader han ham blive dræbt af en enfoding. Dette laa saa meget mere nær, da man jo mente, at Vinland sandsynligvis var landfast med Afrika, hvor man troede "Enfodinglandet" laa. En anden ting, som vi bør merke os, er, at skjønt Karlsefne er skibets fører, saa optræder Thorvald her pludselig som skibsfører, der sidder ved roret. Her har vi altsaa tydelig en gjenklang af den i Flatøboken optegnede beretning om det vinlandstog, hvor Thorvald virkelig var skibsfører. Vi bør endvidere merke os, at mens nordmændene ifølge Flatøbokens beretning dræbte otte skrællinger og derved paadrog sig deres fiendskab, saa kommer denne "enfoding" uden nogen foranledning og dræber en af følget. Eller kanske enfodingen blev ligesaa fornærmet paa grund af nordmændenes raab, som skrællingerne paa grund af studens brøl!

Vi er imidlertid ikke endnu færdig med alle eiendommeligheder i denne beretning. Det sagdes ovenfor, at de reisende lagde til ved den *sydlige* elvebred. Saa siges der om enfodingen, at han skjød sig ned til *den elvebred, hvorved de laa.* Altsaa var elven nordenfor. Da han havde skudt Thorvald, løb han bort *nordefter.* Han maatte altsaa løbe paa vandet!

Det er heller ikke forklaret, hvorfor Thorvald sad ved roret, naar skibet laa for anker.

Hvad man gjorde med den døde Thorvald, fortæller denne saga heller ikke.

Efter at enfodingen var forsvundet, drog de ifølge sagaen atter nordefter, altsaa langs med landet, og "de troede at kunne se Enfodinglandet, men de vilde ikke mere udsætte deres folk. De kom til den slutning, at fjeldene i Hopen og de fjelde, de nu saa, var sammenhængende, og det synes rimeligt, fordi det var lige langt ud af Straumfjord begge veie." Efter dette følger en beretning, der i sin sammentrængthed og dunkelhed staar i samme forhold til Flatøbokens beretning om Freydis's og brødrene Helge og Finnboges tog, som Hauksbokens beretning om Leifs opdagelse af Vinland staar til Flatøbokens beretning derom. Det heder nemlig videre om Karlsefne og hans følge: "Den tredie vinter var de i Straumfjord. Mændene gik da meget i flokker (d.v.s. var delt i partier), og det var kvinderne, som var aarsag til splid; thi de, som ikke havde hustruer, forsøgte at forgribe sig paa hustruerne

til de gifte. Og herfra kom der den største uro." Her har vi, skjønt i en forvansket og fordreiet form omtrent alle momenter i Flatøbokens beretning om Freydis: Der er *partier,* nemlig paa den ene side Freydis's og paa den anden de to brødres mandskab. "Kvinderne", det vil sige Freydis, var *aarsag* til splid; og hun indbildte sin mand, at de to brødre *forgreb* sig paa hende. I Flatøboken omtales vistnok ogsaa en nærmere foranledning til striden, nemlig at mændene blev uenige under deres leg. Dette er naturligvis noget, som kunde indtræffe under enhver leg. Men her staar striden mellem Freydis's og de to brødres mandskab. Og det er sandsynligt, at hun ved sine rænker baade har faaet striden igang og har holdt den vedlige. Hun har ægtet den "ubetydelige" Thorvard paa grund af hans rigdom, og i sit umættelige begjær efter gods har hun, som vi ser af Flatøboken, allerede før afreisen fra Grønland lagt sin plan om at bemægtige sig de to brødres eiendom. Tviler nogen paa slig koldblodig grusomhed, saa lad dem blot gjenkalde sig i erindringen, hvad vi har været vidne til i vor tid.

Som ovenfor omtalt, bemerker sagaen, at "den første høst blev Snorre, søn af Karlsefne, født, og han var tre vintre gammel, da de reiste tilbage." Dette er den eneste antydning i denne saga til, at Gudrid, Karlsefnes hustru, var med. I no. 557 nævnes hun nemlig ikke ved navn en eneste gang i beretningen om reisen. I Hauksbok fortælles vistnok at "somme" siger, at Bjarne og "Gudrid" o.s.v. blev tilbage ved Straumfjord, men det er tvilsomt, enten her menes Gudrid eller Freydis.

Sagaen fortæller videre, at "da de seilede fra Vinland, havde de sydlig vind, og kom saa til Markland og traf der fem skrællinger, og en var skjægget, to var kvinder og to var børn. Karlsefne og hans folk tog gutterne; de andre undkom. Skrællingerne sank ned i jorden. De havde gutterne med sig, lærte dem at tale, og de blev døbte. De sagde, at deres moder hed Vethilldi, og faderen Uvæge. De sagde, at konger styrede skrællingerne, en af dem hed Avalldamon, og den anden Vallidida. De sagde, at der var ingen huse; folk laa i grotter og huler. De sagde, at der var et land paa den anden side ligeoverfor deres land, hvor der boede folk, som bar hvide klæder, hylede høit og bar foran sig stænger, hvortil der var fæstet faner. Folk mente, at det havde været Hvitramannaland eller det store Irland. Saa kom de til Grønland og blev om vinteren hos Erik Røde."

Det er værd at merke sig den omstændelighed, hvormed dette

møde med skrællingerne beskrives i modsætning til den kortfattethed, dunkelhed og uklarhed, hvormed opholdet i Straumfjord den tredie vinter omtales. Fortælleren synes i det ene tilfælde at befinde sig paa kjendte, i det andet paa ukjendte enemerker, ligesom i beretningen om Leifs opdagelse af Vinland.

Det berettes derpaa, at "Bjarne Grimolfsson blev med sit skib drevet til Irlandshavet og kom i en sø, som var fuld af mark, og skibet begyndte at synke under dem. De havde en baad, som var smurt med sælkjære, fordi at den gaar ikke sømarken paa; de gik i baaden og saa da, at den ikke kunde bære dem alle. Da sagde Bjarne: Siden baaden ikke bærer mer end halvparten af mændene, da er det mit raad at mændene trækker lod om baaden, saa det ikke skal gaa efter anseelse. Alle syntes, at dette var et saa mandigt tilbud, at ingen mælte mod. De gjorde da saa og trak lod. Bjarnes lod faldt til at gaa i baaden, men da de var komne i baaden, sagde en islandsk mand, som var paa skibet, og som havde fulgt Bjarne fra Island: Agter du, Bjarne, at skilles med mig her? Saa faar det nu være, sagde Bjarne. Anderledes lovede du min fader, da jeg drog med dig fra Island, end at skilles ved mig slig; da sagde du, at een lod skulde blive for os begge, svarede manden. Saa skal det ikke være, svarede Bjarne, gaa du hid ned i baaden, og jeg vil gaa op paa skibet, for jeg ser, du har saa meget mere lyst paa livet. Bjarne gik da op paa skibet, men denne mand ned i baaden. Og de drog hver sin vei, til de kom til Dublin i Irland og der fortalte disse hændelser. Men de fleste mener, at Bjarne og hans ledsagere omkom i markesøen, for der spurgtes ikke til dem siden."

Om Karlsefne berettes derpaa, at han sommeren efter tilbagekomsten fra Vinland med sin hustru, Gudrid, drog til Island til sit hjem i Reynisnæs i Skagafjorden. Her er samme feil med hensyn til tilbagereisen til Island som med hensyn til udreisen. Karlsefne og hans følge reiste ikke direkte fra Island til Grønland og heller ikke direkte fra Grønland til Island, men tog i begge tilfælde veien om Norge. Med hensyn til udreisen fremgaar det, som ovenfor paavist, af selve Hauksbokens beretning, at Karlsefne og følge maatte, som berettet i Flatøboken, have reist først til Norge og der hentet sine handelsvarer, og saa derfra reist til Grønland. Og med hensyn til tilbagereisen er der ingen grund til at tvile paa Flatøbokens beretning, at handelsmanden Karlsefne reiste til Norge for at sælge sin rige ladning af varer og den reiselystne Gudrid har vist heller ikke havt noget imod

den færd. Det er da ogsaa sandsynligt, at det forholder sig som berettet i Flatøboken, at Karlsefne reiste fra Grønland, ikke sommeren efter tilbagekomsten fra Vinland, men vaaren derefter, da Freydis kom tilbage derfra.

Efter hvad ovenfor er fremstillet, kan man nu formodentlig dømme om, hvorvidt Gustav Storms kategoriske dom er berettiget: at "alt, hvad der kun kjendes fra Grth., maa forkastes som usikkert, og hvad der strider mod den ældre(?) tradition som uhistorisk".

III. "VINLANDSREISERNE."

"Studiernes" næste afsnit har til titel "Vinlandsreiserne". Det karakteriseres af samme unøiagtighed, vilkaarlige tilføielser og skjæve slutninger, som der ellers er saa meget af i afhandlingen. Om Leifs reise fra Grønland til Norge siger Storm: "Det var vistnok første gang, denne reise forsøgtes, og som naturligt ved et første forsøg, lykkedes det ikke helt. Kursen var lagt lidt for sydligt, thi det første land, som *naaedes,* (sic) var Sudrøerne." Det er saa langt fra, at sagaen siger noget om, at kursen var lagt lidt for sydlig, at den tvertimod lader os vide, at Leif blev drevet *ud* af sin kurs, idet der staar, at han blev *drevet* bort til Sudrøerne. Om hans tilbagereise, derimod, heder det ikke, at han blev drevet ud af sin kurs, men i det ene haandskrift siges, at han "var længe ude", og i det andet, at han "drev længe om paa havet og traf paa lande, som han ikke før havde nogen kundskab om." Denne ubestemte og fjerne efterdønning af en beretning, hvorom sagaskriveren øiensynlig har havt liden kundskab, er det Gustav Storm vil, vi skal anse som den eneste og paalidelige beretning om, *hvorledes* Vinland opdagedes. Naar det i sagaen heder, at "nogle træer var saa store, at de kunde bruges til huse", saa tilføier Storm, at der menes "til bjelker". Mens altsaa sagaen vil fremhæve, at træerne var meget store, saa gjør Storm dem meget smaa, da der til bjelker ikke trænges træer, der er mer end høist syv tommer i gjennemsnit. Saa siger Storm: "Leif kom hjem allerede samme høst; det bevidner allerede (sic) Snorre, og E. R. s. taler ikke derimod." Snorre kunde simpelthen ikke "bevidne" noget i sagen; thi hans levetid faldt omtrent 250 aar efter begivenheden, og hvad han skrev, var altsaa kun, hvad han havde fra andre, om hvem vi,

som ovenfor paavist, ikke har nogen grund til at tro, at de var vel underrettet. Derefter præsenterer Storm følgende forbausende følgeslutning: "Dette viser, hvor unøiagtig beretningen er i Grth., som lader Leif observere dagens længde ved vintersolhverv; denne observation maa selvfølgelig(!) henføres til den senere reise, da man virkelig overvintrede i Vinland." Sligt maa vistnok kaldes at spille cirkus og vende tingene paa hovedet. Istedetfor at vi ifølge almindelig sund menneskeforstand skulde anse observationen af dagens længde som et uimodsigeligt bevis for, at Leif overvintrede i Vinland, og at altsaa modsigende beretninger maa være feilagtige, saa faar vi her høre, at et udsagn af en mand, der skrev 250 aar efter begivenheden, skal bevise, at beretningen i Flatøboken er unøiagtig, og at den nævnte observation gjordes af Karlsefne. Og dette tiltrods for, at der ikke i et eneste kildeskrift ymtes et ord om at Karlsefne gjorde nogen saadan observation.

Om Karlsefnes reise, som han naturligvis refererer efter Hauksbok og no. 557, siger Storm: "Paa denne reise er det nu, vi har efterretning om, at de tre lande opdagedes: Helleland, Markland og Vinland." Dette er atter unøiagtigt. Det fremgaar klart nok af beretningen i Hauksbok, at de "lande", Leif "traf" paa, var netop disse tre lande, og at han maa have givet Karlsefne underretning om, i hvilke retninger han maatte seile for at finde dem. Det kan saaledes ikke siges, at Karlsefne opdagede dem. Storm siger videre: "Det sidste (Vinland) beskrives nøiagtigt, saa man kan se, at nordboerne kom til nordostspidsen, hvor de fandt en skibskjøl og deraf gav næsset navn." Og han tilføier i en anmerkning: "Af navnet "Kjalarnæs" har Grth. dannet (!) en beretning om, at Thorvald Eriksson strandede her og efter at have istandsat sit skib, reiste kjølen til minde herom paa næsset." Dette er jo en blot og bar paastand, et hjernespind, hvortil der ikke findes spor af grund i kildeskrifterne. Hvorfra har Grth. navnet "Kjalarnæs"? Det kan ikke være fra Hauksbok, da der ikke er den ringeste antydning til, at forfatteren af Grth. har kjendt dens beretning. Til forklaring af, at en skibskjøl fandtes "nordligst i Vinland" siger Storm: "Man behøver imidlertid ikke gaa længer end til beretningen om Erik Rødes Grønlandstog i 985, da af hans 25 skibe kun 14 kom frem, nogle drev tilbage og andre blev borte, for at finde forklaringen til, at en skibskjøl fandtes nordligst i Vinland"; og Reeves mener, at et af vragene af de bortkomne skibe er drevet sydover med Polarstrømmen. Hvis der

nu kunde paavises noget eksempel paa, at vrag eller drivtømmer er bleven drevet nordenfra mod Amerikas østkyst, saa kunde denne forklaring tages for god. Men som vi ved, føres drivtømmer søndenfra nordover mod Islands og Grønlands kyster og ikke den modsatte vei. At isbjerge føres sydover, men drivtømmer nordover, forklares ganske ligefrem derved, at det koldere og derfor tungere vand i Polarstrømmen løber under det varmere og derfor lettere vand i den søndenfra kommende Golfstrøm, og isbjergene, der gaar flere hundrede fod i dybden, føres altsaa sydover, mens drivtømmeret, der flyder paa overfladen, føres nordover.

Efter at have omtalt, at nordboerne lægger ind i Straumfjorden, siger Storm: "Karlsefne har allerede lidt tidligere sendt sine skotske løbere sydover landet, og de bragte efter 3 dages forløb hjem baade kornaks og vindruer, saa at man nu vidste, at man var i Vinland." Storm er her næsten rørende i sin kulsviertro paa denne beretning. Som sædvanlig har han liden brug for sagaens ord, og den, som ikke ved bedre, maa af hans fremstilling faa det indtryk, at det var om høsten, de reisende lagde ind i Straumfjord. Dette var imidlertid ikke tilfældet. De drog jo ud fra Grønland tidlig paa sommeren. Og i sagaen heder det: "Der (rundt Straumfjord) var fagert land, og de tog sig ikke andet for end at undersøge landet. De blev der vinteren over, men de havde ikke tænkt paa den *under sommeren.*" Dette viser vel tilstrækkelig klart, at de havde opholdt sig der om sommeren, og at de var ankomne til Straumfjord paa en tid, da der ikke kunde findes hverken druer eller aks af selvsaaet hvede. Efter at have omtalt, at Hake og Hekja havde bragt hjem baade kornaks og vindruer, "saa at man nu vidste, at man var i Vinland", siger Storm: "Spørgsmaalet var kun (sic) om man skulde søge dette lige mod syd langs kysten eller reise nordenom Furdustrandene og derefter vestenom Kjalarnæs." Hvis man virkelig havde havt nogen Hake og Hekja hos sig, saa kunde der ikke blevet spørgsmaal om noget saadant. For det første saa staar der jo, at de sendtes sydover, altsaa langs østkysten, og nær denne maatte altsaa druerne og kornakset være fundet; og for det andet maatte det have været en smal sag for disse løbere, der "var hurtigere end dyr", at have fundet ud i løbet af den foregaaende sommer og vinter, i hvad retning man burde seile for at komme til det angjældende sted.

Med hensyn til kampen med skrællingerne siger Storm: "Men her (i Hop) fik de ogsaa besøg af skrællinger, og om vinteren

opstod en tuskhandel, som dog desværre fik en brat ende, fordi Karlsefnes okse skræmte skrællingerne. Næste gang kom skrællingerne tilbage for at fordrive de fremmede fra sit land, og en kamp opstod." Her som saa ofte ellers lægger Storm noget ind i sagaens beretning, som ikke findes i den. Skrællingerne var bleven forbitret, og de kom tilbage for at hevne sig. I Flatøboken berettes den meget rimelige aarsag til forbitrelsen, at en af skrælingerne blev dræbt af en Karlsefnes folk, og man finder ikke der, hverken at studens brøl var nogen aarsag til fortørnelse eller til afbrydelse af den paatænkte handel. I det 9de afsnit af sine "Studier" synes ogsaa Storm at antyde, at han ikke mener, at skrællingerne i virkeligheden blev fornærmet paa grund af studens brøl, men at de anvendte dette som et "paaskud" til at angribe de fremmede, idet de ønskede at fordrive dem. Dette strider imidlertid mod sagaens hele beretning. Det er saa langt fra, at der i denne findes den ringeste antydning til at skrællingerne ønskede at blive de fremmede kvit, at den tvertimod beretter, hvorledes de bestræbte sig for at komme i fredeligt samkvem med dem. Det fremgaar ogsaa baade af beretningen i Flatøboken og af beretninger om opdagelsesreisende og kolonister efter Columbus, at de vilde i Amerika bestandig forholdt sig fredelige og venskabelige, naar de ikke blev forurettet. Men naar de blev forurettet, var de hellerikke sene til at gjøre gjengjæld.

Storm siger videre: "Vistnok lykkedes det nordboerne ved sine jernvaaben at holde sig mod overmagten, men blandt de faldne var endog Snorres søn, Thorbrand. De forstod nu, at de maatte være udsat for krig og overfald af de indfødte, og besluttede derfor at drage tilbage til Straumfjord." Sagaens ord er: "De beredte sig derfor til at reise, og de agtede sig tilbage *til sit eget land.*" Dette vil naturligvis sige til Grønland og Island og ikke bare til Straumfjord, hvor det kun var meningen at standse midlertidig, dels for at søge efter Thorhall Veidemand, men sikkert ogsaa for at samle yderligere ladning for deres skibe; thi det er selvsagt, at de ikke reiste hjem med tomme skibe fra steder, hvor der var saa fuldt af alle slags værdifulde frembringelser som baade ved Straumfjord og Hop.

At Karlsefne med et skib og nogle faa folk reiste nord om og rundt Kjalarnæs for at søge efter Thorhall Veidemand er der naturligvis ingen grund til at betvile. Men beretningen om, at Thorvald Eriksson var med, viser sig, som ovenfor paavist, ved selve sagaens udtryksmaade som en fremmed bestanddel, der i

en forvansket skikkelse er lappet sammen med beretningen om Karlsefne. Omtrent det samme kan siges om, at kvinderne i Straumfjord den tredie vinter "var aarsag til splid". Det er forstaaeligt, at der af beretningen om Freydis kunde dannes en slig forvansket fremstilling, som at "de som ikke havde hustruer, forsøgte at forgribe sig paa hustruerne til de gifte." Derimod maatte en historie, der digtedes paa grundlag af forestillingen om de ugifte mænds begjær efter deres næstes hustru, have faaet en langt anden skikkelse end Flatøbokens beretning om Freydis. Det maatte blevet en kjærlighedstragedie og ikke en rovmordstragedie. Gustav Storm siger: "Forfatteren af Grth. ved ikke, at Freydis var med paa Karlsefnes tog og har derfor omdannet traditionerne om hende og den strid, hun vakte, til en egen reise." Men nu er det eneste skrift, hvoraf vi ved, at Freydis vakte nogen strid ene og alene Grth. I Hauksbok eller no. 557 nævnes absolut ikke et ord om, at hun havde nogen del i den strid, som der omtales. Der er snarere antydning til det modsatte. Hvis vi holder os til sagaens ord, at hun var "eigi heil", og altsaa ved denne tid maatte have et lidet barn, saa kunde hun vel mindst af alle være med i slige historier. Selv om vi antager, at det virkelig var Freydis og ikke Gudrid, som satte sig til modverge mod skrællingerne, saa beviser det ikke, at hun havde del i striden; thi at være tapper er ikke det samme som at være ondskabsfuld.

Der er forresten neppe noget i veien for at antage, at Freydis baade var med i Karlsefnes tog, og at hun senere foretog en reise sammen med brødrene Helge og Finnboge.

"Den følgende sommer" (nemlig efter det sidste ophold i Straumfjord), siger Storm, "blev hele kolonisationsplanen opgivet — rimeligvis paa grund af de indre stridigheder — og de to skibsmandskaber vendte hjemad." Atter en aabenbar feil. Kolonisationsplanen var, som sagt, allerede opgivet, da de reiste fra Hop. Naar de forblev i Straumfjord vinteren over, saa var det vel hovedsagelig, fordi det efter toget nord om Kjalarnæs var for sent at drage hjem den høst.

Storm indrømmer, at skildringen i Grth. af det sted, hvor Leif opholdt sig om vinteren, svarer til "sagaens karakteristik af Hop, det sydligste sted, hvor Karlsefne opholdt sig." Og saa siger han: "Her kan derfor observationen ved vintersolhverv godt passe." Ja, det passer paa Leif, men paa Karlsefne, der ifølge Storm skulde have gjort observationen, kan det ikke passe. Ifølge Storms egen teori, at Vinland er Nova Scotia, kunde ikke Hop

være meget længere syd end Straumfjord. Da nu Karlsefne allerede havde opholdt sig en vinter ved Straumfjord, saa bør enhver kunne indse, at hvis det var Karlsefne, som først gjorde den observation, at dagene var af mere lige længde end paa Island eller Grønland, saa maatte han have gjort den i Straumfjord, altsaa den første og ikke den anden vinter. Dette og mange andre ting viser, hvor korttænkt Storm er i sine slutninger.

Storm siger, at han "tror ikke paa Grth.s beretning om Karlsefnes Norgesreise, fordi hele denne reise synes kun komponeret for at fortælle om Karlsefnes "husasnotra" af masurtræ, som en tysker fra Bremen kjøbte af ham paa grund af træets værdi. Dels er det usandsynligt, at Karlsefne skulle behøve en tyskers hjælp for at forstaa masurtræets kostbarhed, og at en tysk kjøbmand optræder i Norge ved aar 1014; dels er hele denne beretning om husasnotraen vistnok blot en senere variant af beretningen om det samme i den gamle chorografi, der trods sin kortfattethed viser, at Karlsefne forstod sig paa den kostbare træsort og *derfor**) drog til Vinland."

Ifølge dette skulde altsaa forfatteren af Grth. have gjort sig den møie at opdigte en beretning om en reise til Norge bare for at fortælle om Karlsefnes husasnotra. Men ikke nok hermed. Denne Karlsefnes reise til Norge var blandt de ting, som Grth. beretter, at Thorstein Eriksson forudsagde efter sin død. For at fortælle om husasnotraen skal altsaa sagaskriveren ikke blot have opdigtet en reise, men ogsaa opdigtet en spaadom om denne opdigtede reise! Vi ved vistnok, at der ofte har været opdigtet spaadomme om begivenheder, efter at de har hændt. Men at opdigte en spaadom om en begivenhed, som ikke har hændt, maa vistnok være noget enestaaende.

De fleste vil formodentlig indse, at det ikke er noget usandsynligt, men tvertimod den største sandsynlighed for, at *handelsmanden* Karlsefne, som berettet i Grth., drog til Norge, naturligvis for at sælge sine varer. Hvad angaar Karlsefnes forstaaelse af masurtræets kostbarhed, da valgte han naturligvis dette træ til en husasnotra, fordi han fandt, at det var en vakker træsort; men dermed er det ikke sagt, at han forstod sig saa godt paa træets værdi som tyskeren. Og hvorfor skulde det være usandsynligt, at en tysk kjøbmand optræder i Norge ved aar 1014? Norge hørte

---

* Udhævet af G. Storm.

under Bremens erkebispedømme, og det heder, at denne tysker var netop fra Bremen. Angaaende handel beretter O. A. Øverland i sin Norgeshistorie, at under Olaf Kyrre, altsaa ikke mer end omkring 50 aar efter denne tid, "saaes danske, engelske og *tyske* fartøier hyppig i de norske havne." Forresten kan det gjerne være, at sagaskriveren har "konstrueret" denne beretning om tyskeren. Men deraf følger slet ikke, at beretningen om Karlsefnes reise til Norge ogsaa er opdigtet.

Storms bemerkning, at beretningen i den gamle chorografi viser, "at Karlsefne forstod sig paa den kostbare træsort og *derfor* drog til Vinland", er eiendommelig. Den nævnte beretning lyder: "Det er sagt, at Thorfinn Karlsefne (i Markland) huggede et træ til en husasnotra og derefter foer at søge Vinland det gode." Storms slutning er altsaa i virkeligheden, at fordi Karlsefne forstod sig paa masurtræ, saa drog han til Vinland, fordi han fandt masurtræ i Markland!

Det er karakteristisk for Storms unøiagtighed i opfatning, at han faar ud det stik modsatte af chorografiens ord. Ifølge disse drog Karlsefne for at søge Vinland, efter at han fandt masurtræ i *Markland,* og søgte altsaa ikke til Vinland for masurtræets skyld.

IV. DE TRE OPDAGEDE LANDES GEOGRAFI.

Om "Studiernes" næste afsnit (VI), der handler om "Det islandske kart over det nordlige Atlanterhav", er intet at bemerke. Hvad kartet angaar, da er det fra en tid, da man ikke kunde have synderlig kundskab om Amerikas geografi, nemlig fra slutningen af det 16de aarhundrede. Det er derfor ikke konstrueret efter virkeligheden, men hvad Amerikas nordøstkyst angaar, efter en bogstavelig fortolkning af Hauksbokens retningsangivelser. Saaledes er hovedretningen mellem "Grønlandia", Helleland, Markland og "Winlandia" lagt fra nord mod syd eller lidt øst, mens den, som vi ved, gaar fra nordøst mod sydvest. "Winlandia" er lagt paa det nærmeste lige i vest for Irland, og afstanden mellem Vinland og Irland er, ligeledes i overensstemmelse med Hauksbokens opfatning, den samme som mellem Vinland og Grønland. Kartet kan derfor, som Storm siger, "benyttes til at anskueliggjøre en nyere islændings opfatning ved aar 1590 af de gamle opdagelser, men ikke til at bestemme disse geografisk."

Det 7de afsnit (VII) handler om Hellelands, Marklands og Vinlands geografi. Forfatteren bemerker ganske rigtigt, at man ikke bør lægge for megen vegt paa angivelsen af afstande i "dagsreiser", og at det synes aabenbart, at disse altid er regnet for store. Derimod er det, som ovenfor paavist, ikke tilfældet, at "døgr" i det gamle sprog udelukkende er brugt i betydningen af et halvt døgn; thi det er klart, at man dermed ogsaa ofte betegnede et helt døgn. Det er ogsaa klart, at angivelserne af tiden for seiladsen er afpasset, ikke efter de virkelige afstande, men efter forholdet mellem Island og Irland, idet man mente, at Vinland laa omtrent saa langt syd fra Vesterbygden paa Grønland, som Irland fra Island. Fra Vesterbygden til Helleland angives seiladsen i no. 557 til to døgr, hvilket Storm kalder "to dagsreiser"; fra Helleland til Markland to døgr; og fra Markland til Vinland to døgr. Det er derfor uforstaaeligt, af hvad grund Storm regner seiladsen fra Markland til Vinland til een dag, især da der heller ikke i Hauksbok staar "en dag" eller "et døgr", men at de seilede sydover "en lang stund". Disse afstande er naturligvis aldeles for korte, enten man regner "døgr" for et helt eller halvt døgn. Derimod svarer de i Grønlændingathottr opgivne afstande nok saa godt til virkeligheden, hvis vi antager, at der med døgr menes et døgn. Det siges nemlig, at Bjarne seilede fra det først opdagede land (Vinland) til Markland paa to døgr; fra dette til Helleland paa tre døgr; og fra dette til Grønland paa fire døgr. Afstanden mellem det nordligste punkt af New Foundland til sydspidsen af Grønland (nær Herjulfsnæs) er omtrent den samme som mellem det vestlige Norge og det sydvestlige Island, mellem hvilke punkter man ifølge Snorres norske kongesagaer med god bør kunde seile paa fire dage. Paa sin eiendommelige maade søger Gustav Storm at blive kvit dette bevis for Grønlændingathottrs større troværdighed paa dette sted, idet han siger: "I Grønlændingathottr, hvor ethvert geografisk forhold til Irland er glemt (sic), kunde (sic) forfatteren i overensbestemmelse med sine forestillinger(?) om landets mere tropiske(!) klima udvide(!) afstandene og derved flytte(!) landene længer mod syd." I denne ene sætning er antydet ikke mindre end seks ubegrundede forudsætninger eller paastande. Nu ja, det er ikke farlig med en pølse i slagtetiden.

Med hensyn til de i Hauksbok og no. 557 angivne "to dagsreiser" fra Vesterbygden til Helleland og de i Grønlændingathottr angivne 4 dagsreiser fra Helleland til Herjulfsnæs siger Storm:

"Dette er ikke nogen væsentlig afvigelse; thi Herjulfsnæs ligger omtrent 6½ længdegrad østenfor Lysefjorden. Retningen bliver altsaa NO—SV, og afstanden maa da ogsaa være større." Her glemmer Storm, at Lysefjorden ligger ikke blot længere vest, men en ligesaa lang afstand længere *nord* end Herjulfsnæs, og hvad der vindes ved retningen mod vest, tabes ved retningen mod nord. I virkeligheden er der en større afstand mellem "Fiskernæsset" i Vesterbygden og nordpynten af New Foundland end mellem denne og Herjulfsnæs. Ifølge Hauksbok seilede Karlsefne og følge mod syd fra Vesterbygden og maatte saaledes komme enten til østpynten af Labrador eller nordpynten af New Foundland. De maatte enda seile lidt mod vest for at komme til et af disse to punkter, eller endog for at komme til det østligste af New Foundland.

In sin omtale af Hellelands eller Labradors og New Foundlands naturforhold er Storm atter saa uheldig at komme i strid med kjendsgjerningerne. Han siger: "Allerede i Ørvarodssaga, der vistnok er digtet i det 14de aarhundrede, nævnes i et vers "Hellelands hrauns obygdir", d. e. Hellelands vulkanske ørkener; forfatteren har altsaa udstyret Helleland med det islandske tilbehør til et ørkenland, vulkaner eller ialfald *lavamarker*. Et lignende udstyr har Helleland faat i Flatøbokens Grønlændingathottr, nemlig *jøkler*. Begge dele er lige meget opdigtede, hverken Labrador eller New Foundland har vulkaner eller jøkler (glaciers)." Nu er det maaske usikkert, om nordboerne havde opdaget det, men det er en kjendsgjerning, at der i Labrador og dets nærhed virkelig findes vulkanske egne. I en omstændelig beskrivelse*) af New Foundland og den del af Labrador, der hører til denne koloni, heder det: "Langs sydkysten af Melvillesøen er de sælsomme og underlige vulkanske toppe af Mealybjergene, 1500 fod høie!" (Along the south shore of Melville Lake are the weird and wonderful volcanic peaks of the Mealy Mountains, 1,500 feet in height). Og om en anden egn ikke meget langt derfra, paa sydsiden af St. Lawrencefloden, siges i et andet verk (North America, af T. V. Hayden and Arc. Selvin): "Rising on its south-eastern flanks are a number of more or less isolated volcanic peaks and pinnacles." Angaaende jøkler, der ret og slet betyder *isbjerge*, ice-mountains, og ikke bare *glaciers*, som Storm oversætter det med, siges i nævnte verk af Hatton og Harvey: "Om sommeren meddeler de glitrende isbjerge, strandede eller flydende, en "barsk"

* Hatton and Harvey. New Foundland, its history and present condition. Udgivet baade i Amerika og i England.

skjønhed til de stormslagne kyster." (In summer the glittering icebergs, stranded or floating, impart a stern beauty to the storm-beaten shores). Især naar vi tager hensyn til de *strandede* isbjerge med de mellemliggende isflader, saa ser vi altsaa, at der kunde være god anledning for Bjarne og Leif til at iagttage jøkler paa kysterne af New Foundland og Labrador. Naar der i Hauksbok og no. 557 intet nævnes om jøkler, saa kan det forklares ganske ligefrem deraf, at Karlsefne er kommen til Helleland paa en tid af aaret, da jøklerne eller isbjergene er smeltet eller drevet væk.

JØKEL ELLER ISBJERG PAA NEW FOUNDLANDS ØSTKYST.

Som oftere antydet ovenfor er der to ofte fra hinanden afvigende haandskrifter til den saga om Vinlands opdagelse, som Storm holder for den eneste sandfærdige. I den ene haandskrift, no. 557, staar der, at vinlandsfarerne fra Helleland seilede "to døgr med nordlig vind" og fandt det land, de kaldte Markland. Ifølge dette seilede de altsaa mod syd. Men her finder Storm for godt at bruge det andet haandskrift og gjør kapital af, at de fra Helleland "bar af fra syd mod sydøst" og kom til Markland. Dette skal derfor være New Foundland. Men da vi maa antage, at de reisende først landede ved det sydøstlige Labrador eller det nordlige New Foundland, der kun er skilt fra Labrador ved Belle

Islestrædet, saa siger det sig selv, at de maatte seile mod sydøst for at komme rundt New Foundland, og dette er alt, der behøver at menes med, at de "bar af fra syd mod sydøst", og seilede, ikke en dagsreise, som Storm siger, men to, før de igjen kom til land.

Med hensyn til Vinland mener Storm, at det er Nova Scotia, og at Straumfjorden maaske kan være selve Cansobugten. Denne løber jo ind til Cansostrædet, der skiller Cape Bretonøen fra Nova Scotia. Storm mener altsaa for fuldt alvor, at nordboerne kunde opholde sig næsten et helt aar ved denne fjord og i nærheden af dette stræde og tilbringe en hel sommer med at undersøge landet uden at opdage strædet, og uden at opdage, at landet mod nord, eller rettere, mod øst, var en ø! Naar Storm taler om Cape Bretonøens østkyst søndenfor Cape Breton, eller om Nova Scotias østkyst, da er han rent bort i væggene. Her kan ikke være tale om østkyst, men sydkyst, da kystlinjen løber mod vestsydvest indtil et stykke vestenfor Halifax, hvor den vender mod sydvest. Storm er ogsaa paa vildspor, naar han siger, at fjeldene ved Pictou harbor er de samme som ved Hop, der efter Storms mening er nær ved Halifax, og naar han siger, at det er den samme aasrække, som stryger gjennem hele Nova Scotia. Thi det er ikke bare en, men tre aasrækker, som løber gjennem Nova Scotia, parallelt med hinanden i samme retning som halvøen. Hvad angaar Thorhall Veidemand, da kunde han nok drives mod Irland fra et langt sydligere punkt end Nova Scotia, da Golfstrømmen, der løber mod nordøst, netop maatte hjælpe til at føre ham i den retning.

Storms "topografiske grunde" for, at Markland er New Foundland og Vinland Nova Scotia med Cape Bretonøen, vil af det ovenfor paapegte sees ikke at holde stik.

V. PLANTE- OG DYRELIV I DE OPDAGEDE LANDE.

Han gaar i næste afsnit (VIII) over til en undersøgelse af plante- og dyreliv i de opdagede lande. Naar det i sagaen kun omtales, at opdagerne i Helleland saa en mængde hvidræve, saa bør ikke deraf sluttes, at der ikke var andre slags dyrearter eller nogen plantevekst der. I Labrador som paa New Foundland er der en mangfoldighed af forskjellige slags dyr, hjorte, rensdyr, ulve, sorte og hvide bjørne, forskjellige fuglearter, og i det indre af landet er der, ligesom i det indre af New Foundland, store skovstrækninger.

Naar Storm mener, at "polarræven", som han kalder hvidræven (melrakke), "kun ganske leilighedsvis træffes i de nordligste dele af New Foundland", saa svæver han atter i vildfarelse; thi ifølge Encyclopædia Britannica er der fuldt op af hvidræve i New Foundland.

For yderligere at bevise, at Markland er den sydlige del af New Foundland, søger Storm at bevise, at denne ø er et skovland. Han har ladet sig fortælle, at "østkysten og endog kystbjergene" er dækkede med skove af furu og birk, og han tilføier, at "endog i det indre vokser paa bjergene busker, der kan naa mandshøide". Dette sidste lyder pudsigt, naar man ved, at det netop er i det indre af øen, at New Foundlands skove findes. At der er store strækninger i det indre, hvor der kun vokser dværgagtige busker, eller ogsaa slet ingen skov, er imidlertid ogsaa tilfældet. Men paa kystbjergene er der ikke skov og har heller ikke været. Storm nævner flere reisende fra det 16de og "endog" fra det 17de aarhundrede, som beretter om skove paa New Foundland. Men den eneste, som taler om skove paa kysten, er Gaspar Cortereal. Ifølge prof. Fiske er det tvilsomt, om denne opdager nogensinde seilede langs østkysten af New Foundland, og hans tale om "de store og uendelige skove. *hvoraf indianerne tog tømmer til sine hytter*" (!), hører i hvert fald hjemme i eventyrets og ikke i virkelighedens verden. Vi husker her de to skrællingebørn, der fortalte, at beboerne i Markland, (der ifølge Storm er New Foundland), opholdt sig i huler og grotter. Folket paa øen maa da have gjort et ganske betydeligt fremskridt i civilisation, hvis de paa G. Cortereals tid boede i tømmerhytter. Faktum er imidlertid, at de vilde indianere paa Nord Amerikas østkyst og vestover aldrig byggede hytter af tømmer, men opførte telte af stænger, der dækkedes af bark, skind eller sivmatter. Dels opførtes de i form af en langagtig firkant med tag og møne og beboedes da af flere familier, dels var de runde, de saakaldte "wigwams", dels spidse som en kegle. De sidste siges især at have været eiendommelige for indianerne paa New Foundland.

Ikke mindre fabelagtig end indianernes "tømmerhytter" er "de store og uendelige skove" paa New Foundlands østkyst. Naar Storm taler om, at europæerne snart i 300 aar har ryddet skovene, saa viser han atter sit ubekjendtskab med forholdene. Ifølge de engelske love for New Foundland var ikke fast bosættelse paa øen tilladt, og man maatte forlade øen, naar tiden for fiskerierne var forbi; og om end enkelte satte sig ud over dette forbud, saa kunde

der ikke blive tale om nogen egentlig bebyggelse, og altsaa heller ikke om nogen tømmerdrift eller rydning af skovene. Skjønt der i det indre af øen er prægtige skove, og skjønt der er hundrede tusinder af acres, der er udmerket skikket for agerdyrkning eller kvægavl, saa er der ikke før i den seneste tid, efterat hine love er ophævet, begyndt nogen bebyggelse af øens indre. Her kan tilføies, at beretningerne om øens ugjestmildhed ogsaa er en fabel, da det indre og vestlige af øen har et prægtigt klima. Taagemasserne paa østkysten hindres fra at trænge ind i landet paa grund af kystfjeldene. Det er imidlertid forholdsvis ganske nylig, at det indre af øen er blevet nøiere undersøgt. Endnu omkring aar 1860 fortaltes i skolebøger om New Foundland, at "jordbunden er for det meste ufrugtbar, og der er sparsomt med tømmer, og det er af liden størrelse". I en anden skolebog heder det: "Overfladen er vild og ujevn; klimatet koldt og fugtigt. — Jordbunden er daarlig skikket for agerdyrkning. — Tømmer er sjeldent." At man netop maatte faa et ugunstigt indtryk af øen ved blot at iagttage kysten, viser sig da ogsaa af nyere beskrivelser deraf. I det ovenfor nævnte verk af Hatton og Harvey karakteriseres kysten som "en jernpansret kyst med et frugtbart indre", og om et sted af kysten siges det, at den "frembyder her et barskt, frastødende udseende". Den ene af forfatterne har seilet rundt hele New Foundland, og han giver følgende beskrivelse af kysterne: "Det første syn af kysterne af New Foundland gjør et ugunstigt indtryk paa den søfarende. Mørke, truende klipper; mil efter mil af klippefulde vægge fra 200 til 300 fod høie, med kun lidet grønt paa toppen; kneisende forbjerge og næs, der er formet til vilde og fantastiske skikkelser ved stødene af Atlanterhavets bølger; skikkelser, der er massive og frygtindgydende i deres barske storslagenhed. Saadant er det almindelige billede, der møder den søfarendes øie ved næsten alle dele af øen. — Den beskyttes af klippefulde skanser, mørke og høie. — Saadant er udseendet mod søen." — — — "Hvis vi antager, at den søfarende seiler nordover (fra St. Johns) mod Labrador, vil han finde sig selv glidende langs en høi mur mod søen, med kneisende forbjerge og barske klipper, der byder havet mørk trods, mens bølgerne sagtelig skvulper mod foden af de kjæmpemæssige klipper og legende boltrer sig over de fremspringende klipper langs kysten. Ingen udsigt af blid skjønhed, ingen smaastenbestrøet strand beskyllet af bølgerne, ingen fra det indre heldende skraaninger klædt med grønne skove behøver man at se efter; men der er storartetheden, de massive lodrette klipper, undertiden formede til

skikkelser af vild skjønhed, eller sønderrevet og formet til takker af vinterens haarde frost og storme eller af tidens stedsegnavende tand. Ensformigheden af den klippefulde front mod søen er med mellemrum afbrudt af høie forbjerge, der udstrækker deres yderpunkter langt ud mod havet og merker indløbene til de store bugter Conception, Trinity, Bonavista og Notre Dame. Naar den reisende har krydset mundingen af disse bugter, nærmer han sig omsider et vigtigt landmerke, Cape St. John. — — Her er kanske det mest storartede sceneri langs hele kysten, en uhyre klippevæg fra 400 til 500 fod høi og 6 mil lang, hvis topper frembyder enhver skikkelse, hvortil klipper kan søndersplittes eller tilhugges, vildt udseende, knudrede og frygtelige styrtninger, opad hvis sider det store Atlanterhavs bølger har væltet sig i aarhundreder." — I "Johnson's Universal Cyclopedia" siges der: "Kysten frembyder for størstedelen et frastødende udseende. Mørke klipper, mil efter mil af klippefulde vægge fra 200 til 300 fod høie, kneisende forbjerge og næs hilser den søfarende rundt næsten alle dele af øen." Jeg kunde anføre lignende beskrivelser fra kanske et halvt dusin andre encyklopedier. Det maa vel være klart, at nordboerne ikke kunde have betegnet et saadant land som skovland. Af ovenstaaende beskrivelse sees det, at kysten har samme karakter fra strædet ved Belle Isle til det sydligste punkt af øen, og at dennes sydlige del er ligesaa meget et "helleland" som den nordlige, om hvilken Storm mener, at den maaske kan være Helleland.

I sagaen berettes, at man i Markland fandt en "mængde dyr". Her tilføier Storm: d. e. dyr af hjorteslegten. Hvortil tjener denne tilføielse? Der kan vel ogsaa menes andre dyr, og i virkeligheden er eller var der da ogsaa en overflod af alle slags dyr baade i New Foundland, Nova Scotia og New England. Den "røde hjort" hører ganske rigtig hjemme i New Foundland, men den hører ogsaa hjemme i de andre nævnte landsdele, ja i hele Nord Amerika.

Naar det i sagaen berettes, at opdagerne ved landets sydøstlige kyst fandt og dræbte en bjørn, saa tilføier Storm atter en vilkaarlig forklaring, idet han siger, at en bjørn "selvfølgelig i den islandske fortællers mund vil sige en *isbjørn*". Storm burde have forklaret, hvad den islandske fortæller burde have sagt, hvis han havde ment et andet slags bjørn. Storm citerer her fra nr. 557. I det andet haandskrift (i Hauksbok) staar "bjarndyr". Dette eiendommelige udtryk synes at antyde, at det var en bjørneart, som opdagerne ikke var vant til. Og det var det naturligvis, naar vi, som rimeligt er, antager, at det var den amerikanske sorte bjørn. Storm fortæller,

at Gaspar Cortereal (1501) førte med sig fra New Foundland "hvide bjørne"; som ovenfor sagt, er det usikkert, om G. Cortereal nogensinde var paa New Foundlands kyst. Derimod var han ved Grønland, og derfra har han vel bragt sine "hvide bjørne". Saa beretter Storm, at Jean Cartier fortæller, at han paa sin første reise traf udenfor østkysten ved Funk Island ("Isle des Oiseaulx", 49° 45′) en isbjørn, "der omtales ganske som i sagaen, men mere detaljeret": "Skjønt øen er 14 mil fra land, svømmer bjørnene did ud fra det større land for at fange fugl, og vore folk fandt en af dem — stor som en ko og saa hvid som en svane —, som sprang i vandet fra dem; den følgende dag, pinsedag, da vi seilede mod land, traf vi samme bjørn halvveis til land svømmende omkap med os; da vi opdagede den, gjorde vi jagt paa den fra baadene og tog den med magt; dens kjød var ligesaa godt at spise som en toaars kvies." Formodentlig fangede denne bjørn fisk med sine klør ligesom de bjørne, Cabots mandskab fortalte om; da en bjørn vel neppe kunde bringe niste med sig, saa er det troligt, at den paa en saa langvarig svømmetur maatte skaffe sig noget at leve af paa anden maade.

Der er forresten ikke tvil om, at man kan træffe isbjørne paa New Foundlands østkyst. Men dette beviser naturligvis ikke, at den bjørn, som Karlsefne og hans følge dræbte, var en isbjørn.

Angaaende Vinland siger Storm, at Leif Eriksson "derfra førte med hjem prøver paa vindruer og usaaet hvede samt store trær, der betegnes som "masur" (tysk *maser*, aaret eller flammet træ). Men ved det senere kolonisationsforsøg konstateredes det, at i landets nordlige og nordøstlige del ved "Furdustrandene" fandtes hverken "vin" eller "hvede" og at man maatte fare flere dagsreiser sydover, førend disse produkter opdagedes." Her viser det sig igjen, at Storm glemmer, at Leif ifølge sagaen ikke traf bare et, men flere lande. Som ovenfor paapegt staar der "lande", altsaa flertal, og af de retninger, hvori Karlsefne styrede sin kurs, er det klart, at han af Leif havde faaet underretning om, i hvilke retninger, han maatte seile for at komme til disse lande. Af hvad der i sagaen siges om Leif, fremgaar det ikke, enten han fandt selvsaaet hvede og "masur" eller ikke i det samme land, hvor han fandt druer. Naar Storm taler om "flere dagsreiser sydover", da er han i strid baade med sig selv og sagaen. Ifølge hans teori er Hop i nærheden af Halifax, Nova Scotia, og Straumfjord i nærheden af denne halvøs nordøstlige hjørne. Imellem disse to steder er det ikke mer end lidt over 100 engelske mil, altsaa vel ikke flere dagsreiser. Og da Nova Scotia ligger i retning fra nord-nordøst

til vest-sydvest, saa er ikke Halifax mer end omtrent 70 engelske mil længer syd end halvøens nordøstlige hjørne. I sagaen staar der ikke, at de seilede flere dage, men at de "foer længe", altsaa omtrent som hvor der i no. 557 staar, at de seilede "en lang stund", før de kom til Kjalarnæs. Men her faar Storm ud, at de seilede en "dagsreise", skjønt der i det andet manuskript (i Hauksbok) staar "to døgr".

Storm faar ud, "at det *nordlige* Vinland laa udenfor vinregionen og altsaa selv det *sydlige* ved vinens eller rettere vindruens nordlige grænse". Hvis Storm havde kjendt til forholdene, saa havde han vidst, at den omstændighed, at der ikke fandtes druer ved Straumfjord slet ikke er bevis paa, at det laa udenfor vinregionen. Der er nemlig store strækninger eller hele landskaber indenfor denne, hvor der ikke findes druer. Vinranker som andre planter findes nemlig kun, hvor jordbunden saavelsom forholdene ellers er skikket for deres vekst, og det er ikke allesteds selv indenfor vinregionen.

"Nutildags," siger Storm, "vil man finde det halvt eventyrligt, at Nord Amerika betegnes som et "Vinland"; men man behøver ikke at søge længe i den ældre geografiske literatur om Nord Amerika, før man finder talrige paralleler." Og saa disker han op med, at reisende i det 16de aarhundrede har fundet druer i Alabama, i Florida, i Delaware osv. Prof. R. B. Anderson af Madison, Wis., bemerker med rette i sin pamflet "Hvor laa Vinland", at Storm i det afsnit af sine "Studier", hvor han taler om vindruerne, er ligefrem komisk. Og han spørger træffende: "Hvad vilde Storm sige om mig, hvis jeg diskede op med en hob gamle forfattere fra andre lande for at bevise, at der virkelig vokser gran eller birk i Norge?"

Tiltrods for den kjendsgjerning, at de vilde druer fremdeles er udbredt overalt, hvor de før har vokset, kommer en tyskøsterrigsk forfatter, Joseph Fischer (i 1904) og fortæller, at i staterne langs Atlanterhavet er ikke vilde druer længer at finde nordenfor Nord Carolina! De, som kjender forholdene, ved imidlertid bedre. Der vokser i overflod af vilde druer baade i alle stater ved Atlanterhavet og i Mississippidalen.

Blandt de reisende, som Storm omtaler, er franskmanden Lescarbot. Ifølge hvad han beretter, fandt franskmændene i 1606 ved Chouakoet (Saco) i Maine (43½°) "vinstokke i stor mængde 3 til 4 fod høie og nedentil saa tykke som en næve, med skjønne og sorte druer, nogle saa tykke som plommer". Det skulde være in-

teressant at faa nøiere besked om en saadan merkværdig dværgplante, der ovenikjøbet bærer saa store druer. Vi kjender vistnok her i vesten vinranker, der kan opnaa en næves tykkelse. Men de naar da til toppen af 50 a 60 fod høie træer, til hvilke de klynger sig. Det vides ikke, at nogen har fundet druer paa dem, efterat de har opnaaet en saadan størrelse.

Som vidnesbyrd om, at Nova Scotia er Vinland, citerer Storm fra en beretning af Sir William Alexander om de af ham udsendte folk, der landede juli 1623 i Lukes Bay (Port Mauton ved 43° 55′) ved sydøstkysten af Nova Scotia og bereiste landet til Port Negro. Sir William opregner her landets frugter og deriblandt "gooseberies, strawberies, hindberies, rasberies, and a kind of red *wineberies*". Desuden omtaler han der flere vilde kornsorter ("some eares of wheate, barly and rie growing there wild"), samt store skove. Nu er det en kjendsgjerning, at der var to slags bær, som folket i England og Skotland kaldte og kanske endnu kalder "wineberry", nemlig *ribs* og *tyttebær*. Men ikke nok hermed. Botanikerne i det nordlige Europa i det 16de og 17de aarhundrede indbildte sig for ramme alvor, at ribs var det samme som korinter og tyttebær det samme som druer! De vidste altsaa mindre besked om sydens druer end nordmændene i det 11te aarhundrede. Angaaende Sir William Alexanders "red wineberies" siger botanikeren M. L. Fernald: "Det er værd at merke sig, at den lærde Charles Pickering fandt, at "the kind of red wineberies", som saaes paa kysten af Nova Scotia i 1623, var det samme som Vaccinium Vitis-Idæa", altsaa tyttebær. Det anførte burde være mer end nok til at udelukke Sir William Alexanders "wineberies" fra druernes klasse. Naar Storm beretter efter en anden forfatter, Nicolas Denis, om en vindrue i Nova Scotia, "som ganske modnes og er stor som en muskatnød", saa høres det tvilsomt ud for os, som aldrig har vidst af vilde druer af den størrelse i de nordlige stater eller nordenfor disse. Og det kan tilføies: Vi har heller ikke vidst af *røde* vilde druer, men derimod af røde tyttebær. Storm har foranlediget forespørgsel om den vilde vins nuværende udbredelse i Nova Scotia. Udbyttet er yderst magert. Man har fundet druer eller vinranker paa to (2), siger og skriver to steder, nemlig i nærheden af Annapolis og Pictou. Den ene af dem, som svarer paa forespørgselen, har seet en enkelt ranke, som han dog ikke er vis paa er vild, og han tilføier, at han er vel kjendt (intimately acquainted) med provinsen Nova Scotia, men ved ikke om nogen anden vild vinranke. En anden af dem, som svarer, har

heller ikke seet mer end en enkelt ranke. Her bør tilføies, at Annapolis ligger ved nordvestkysten og Pictou ved nordkysten af Nova Scotia omtrent paa samme bredde som Storms Straumfjord. Halifax, derimod, i hvis nærhed Storm henlægger vinrankens nordgrænse, ligger paa syd eller sydøstkysten af Nova Scotia, omtrent 100 mil syd fra Pictou og 100 mil øst fra Annapolis. Ved Halifax, i Storms egentlige Vinland, har han ikke engang været istand til at paavise en enkelt vinranke.

Hvad angaar den "selvsaaede hvede", da er det kun i et enkelt af de islandske kildeskrifter, at det udtrykkelig staar, at de reisende fandt vinranker og selvsaaet hvede paa samme sted, nemlig i Erik Rødes saga, eller med andre ord, den beretning, der med ubetydelige afvigelser er gjengivet i Hauksbok og no. 557. Her siges det, at de "fandt selvsaaede hvedeagre paa landet, hvor der var lavt, og hvorsomhelst der var bakker, var der vinranker". Uden tvil fandt de baade vinranker og selvsaaede hvedeagre. Men som ovenfor bemerket synes dette, at de fandt vinrankerne paa bakker, og hvedeagrene paa lavt land, at være et laan fra gamle fremmede sagn, og det kan ligeledes være et laan eller en misforstaaelse, at de fandt begge dele i den samme egn. Det kan gjerne være, at det var i Markland, de fandt "selvsaaet hvede" ("wild eares of wheat" eller lignende), ligesom Karlsefne fandt "masur" der. Alligevel kan det jo godt være, at de fandt alle disse produkter i Vinland. Hvis den selvsaaede hvede var vild ris, eller Sir William Alexanders vilde "eares of wheate, barly and rie", saa siger det sig selv, at der ikke fandtes dyrket korn i nærheden af Hop (enten saa dette laa i Massachusetts eller Nova Scotia). Derimod er der naturligvis intet i veien for, at der var *dyrket* korn flere dagsreiser derfra og saaledes ogsaa der, hvor Thorvald Erikssons mænd fandt et "kornskur af træ".

Det er sandt, at mais ikke er en vildtvoksende kornart. Men indianerne var ikke fastboende agerdyrkere. Naar plantningen var udført, drog de som oftest til andre steder. I New England trængte den magre jordbund gjødsel, og dertil brugte indianerne fisk, som de grov ned sammen med det plantede korn. De forblev i nærheden, til fiskene raadnede, for at hindre at ulve grov fiskene op og fortærede dem. De drog derpaa bort og pleiede ikke at komme tilbage før efter at kornet var modnet. Naar nu nordboerne saa disse "kornagre" uden at se mennesker, saa kunde de jo let antage dem for "selvsaaede". Naar prof. Schubeler, som Storm henviser til, mener, at nordboerne "neppe vilde have forvekslet

mais — — — med hvede", saa viser han sig uvidende om, at de engelske kolonister virkelig gjorde sig skyldige i en saadan "forveksling". Naar englænderne siger "korn" uden nærmere forklaring, saa mener de dermed hvede, og dog kaldte kolonisterne maisen "Indian corn", altsaa "indiansk hvede". Angaaende at nordboerne ikke har "leveret en beskrivelse over den eiendommelige maade, hvorpaa kornet fremkommer hos maisen i sammenligning med de andre kornarter", da har de jo f. eks. heller ikke leveret nogen beskrivelse over den eiendommelige maade, hvorpaa "vintræet" vokser. Dette at drage slutninger fra, hvad en forfatter *ikke* omtaler eller beskriver, er en høist uberettiget og vildledende fremgangsmaade.

"Overalt i Nord Amerika," siger Storm, "hvor mais dyrkes, findes ogsaa samtidigen andre spiselige frugter dyrkede." Men er da disse frugter saa uadskillelig forbunden, at man absolut ikke kan dyrke den ene uden at dyrke de øvrige? Det er nok saa sjelden, at farmere planter ærter eller bønner. Det er vel ogsaa snarere undtagelse end regel, at de planter meloner. At nordboerne fandt jordbær, plommer, stikkelsbær, nødder og andre vilde frugter baade i Vinland og Markland, kan der ikke være tvil om, skjønt det ikke nævnes i sagaerne med et eneste ord. Det er i bedste fald tvilsomt, om den "selvsaaede hvede"1) er vild ris, en plante, der forresten ikke vokser paa tørt land, men i vandet, og ifølge Fernald findes den ikke i Nova Scotia og kun paa enkelte steder i nogle faa af New Englands floder. Af det anførte vil det sees, at det er en feil, naar Storm fortæller, at den vilde ris vokser *ved* bredden af floder osv. Som sagt vokser den ude i vandet, ikke ved siden af det, noget som jo ogsaa antydes af dens latinske navn Zizania aquatica.

Der er imidlertid en anden plante, *Elymus arenarius,* der paa afstand ser ud som hvede. Ifølge Fernald vokser den paa Nord Amerikas østkyster fra det østlige Baffin Land til Penobscot Bay i Maine. Men den vokser ligeledes ifølge Fernald paa Island og i det sydlige Grønland og kaldes paa Island melr, melur og sandmelgras, i Norge strandhvede. Fernald mener dette var nordboernes "selvsaaede hvede". Men af sagaerne ser vi, at de "selvsaaede hvedeagre" vakte nordboernes forundring og maatte altsaa være noget nyt og fremmed for dem; noget som de ikke var vant til

* Profesor John Fiske, der har været kaldt Amerikas dygtigste historiker, er afgjort af den mening, at den selvsaaede hvede var mais. Han siger om G. Storm: "His argument is weakened by excess of ingenuity."

i deres hjemlande. Naar nu altsaa den vilde ris ikke findes i Nova Scotia; naar den kun vokser hist og her i New England og er en plante, der ikke vokser paa landet, men i vandet; og naar strandhveden (Elymus arenarius) var en plante, som de reisende var vant til i deres hjemland, saa ser jeg ikke rettere, end at vi maa ty tilbage til *mais* som den selvsaaede hvede, sagaerne taler om.

Med hensyn til de øvrige naturprodukter, som nævnes, passer sagaernes ord lige godt paa New England og Nova Scotia, ja selv paa det *indre* af New Foundland og tildels paa det indre af Labrador. — Naar Storm taler om et "mildere" klima i Hop end ved Straumfjord, saa er han i modsigelse baade med sig selv og kjendsgjerningerne. Ifølge hans teori ligger Straumfjord nær den nordøstlige ende af Nova Scotia og Hop nær ved Halifax. Det sidste ligger ikke mer end en breddegrad eller 70 engelske mil længer syd end det første. Dette kan begribeligvis ikke bevirke nogen stor forskjel i klimatet. Forklaringen ligger da i, at vinteren ved Straumfjord var en streng vinter, men den følgende vinter var mild. Men dette fører os til New England. Som en paa alle sider af hav og bugter næsten helt omringet halvø har nemlig Nova Scotia et øklima *og har aldrig strenge vintre.* Derimod kan der i New England snart være meget strenge, snart meget milde vintre. Undertiden kan det være afvekslende mildt og koldt den samme vinter.

VI. DE OPDAGEDE LANDES BEBOERE.

I det 9de afsnit af sine "Studier" behandler Storm spørgsmaalet om de opdagede landes beboere. Dette afsnit maa vel siges at være en af de dele af hans afhandling, hvor han i det hele kommer til de bedst begrundede slutninger. Saaledes er det ganske rigtigt, at beskrivelsen af "skrællingerne" som mørkladne og frastødende eller ikke til at lide (illiligr) passer paa de barske og mørkhudede indianere, men ikke paa de venlige og smilende eskimoer. Men ogsaa i dette afsnit er der adskillige feilagtige opfatninger og slutninger. I en anmerkning paa side 349 (af Aarbogen) fortæller forfatteren, at "skrællingerne overalt i de gamle beretninger omgives af et halvt eller helt eventyrligt skjær; de er saaledes allerede her paa vei til at blive til trolde, som de virkelig er i senere sagaer. Det er vist de lærde sagn fra menneskehedens udkanter, som her har været paa spil." At skrællingerne i de to hovedberet-

ninger om vinlandsreiserne omgives af noget enten helt eller halvt eventyrligt skjær kan vist ikke siges. Man maa snarere, naar man ser hen til de fabelagtige ting, som opdagere efter Columbus beretter, forundres over, at der er saa lidet af ting, der har et eventyrligt præg. Og som ovenfor paavist kan adskillige af disse ting gives en naturlig forklaring. Det har vist ikke faldt nogen ind at sige, at oldtidens nordmænd omgives af et halvt eller helt eventyrligt skjær, endda der i sagaerne berettes en hel del fabelagtige ting. Hvad der berettes om skrællingerne, deres nysgjerrighed, deres handelsaand, deres hevngjerrighed osv., er meget menneskeligt.

Paa side 351 siger forfatteren: "Islændingerne kom i Vinland ikke til de steder, hvor skrællingerne havde sine boliger, men traf dem dels som krigsmænd, dels som handelsmænd." Storm forudsætter altsaa, at skrællingerne eller indianerne havde faste boliger. Dette var imidlertid ikke, eller ialfald ikke altid, tilfældet. De havde vistnok tildels sine "landsbyer", undertiden omgivne af et slags befæstninger. Men som ovenfor omtalt bestod deres boliger af stænger dækket med skind eller andet materiale, og idet de ofte flyttede fra sted til sted, bragte de disse ting med sig.

Saa hedder det videre: "Det er kun indirekte — af oplysningerne om det vilde korn — at vi kan slutte, at disse skrællinger ikke dyrkede jorden." Som ovenfor paavist er det ikke nogen afgjort sag, at kornet var vildt. Men selv om dette virkelig var tilfældet, saa kan man ikke deraf slutte, at disse skrællinger ikke dyrkede jorden. De kom jo øiensynlig langveis fra, og ligesaalidt som islændingerne saa deres telte, ligesaalidt saa de deres kornagre, hvis da ikke det formodede "selvsaaede" korn var plantet af dem.

Det er aldeles rigtigt, som Storm siger, at skrællingernes krigerske overfald paa nordboerne passer paa de krigerske indianere, men ikke paa de fredelige eskimoer. Men der er i sagaerne slet ikke tale om noget "paaskud", som skrællingerne søgte for overfaldet. At de skulde søge et paaskud for et overfald, naar de kom i en fredelig hensigt for at handle, er jo en selvmodsigelse. Men de blev under handelen fortørnede og kom simpelthen tilbage for at hevne sig. Heri er baade Erik Rødes saga og Grønlændingathottr enige. Kun beretter den sidste en meget rimeligere aarsag til skrællingernes forbitrelse end den første.

I sin omtale af skrællingernes vaaben siger Storm: "Skrællingernes vaaben er "skudvaaben" (bue og pil), slynger (valsløngur) samt stenøkse (hellustein)." Til skrællingernes merkeligste vaaben, nemlig det kugleformede legeme, som de svang over Karlsefne

og hans folk fra en stang, og som gjorde en frygtelig larm, hvor det faldt ned, har ikke Storm den ringeste hentydning, uden saa er, at han indbefatter det under valslyngerne. Men selv om han mente, at det henhørte blandt disse, skulde man dog synes, at noget tilsyneladende saa uforklarligt og utroligt burde have fortjent en nærmere omtale. Hvis Storm ikke har kjendt Schoolcrafts beskrivelse af dette krigsvaaben, har han sandsynligvis anseet sagaens beretning derom for eventyrlig. Og hvis han har kjendt den, saa kom den paatverke af hans teori, at Vinland er at søge i Nova Scotia. Det var nemlig indianerne i *New England,* som ifølge Schoolcraft havde en tradition om, at et saadant krigsvaaben havde været i brug blandt dem. Det tilsyneladende mystiske ved det opklares ganske ligefrem og naturlig ved, at det bestod i en stor rund sten, der syedes ind i en fersk hud, der blev fæstet til en stang. Naar huden blev tør, sluttede den sig tæt om stenen. I slaget førtes den af flere mand, der med stor kraft slyngede den fra stangen over fienden. Naar den tørre hud brast, frembragte den naturlig stor larm. Det kan tilføies, at paa Dighton Rock er der flere figurer, som indianerne har fortolket som forestillende et saadant vaaben eller "balista", som det kaldes.

Hvad angaar skrællingernes baade, da er det vist ganske rigtigt, hvad baade Storm og andre forfattere siger, at det, som sagaerne kalder "skindbaade", i virkeligheden var baade af birkebark, med andre ord næverbaade. Af interesse i forbindelse hermed er dog, hvad den ovenfor omtalte Harvey beretter. Paa en reise gjennem New Foundland traf han en indianer og hans kone fra det indre af Labrador. De boede paa en ø i New Foundlands største indsø. Manden havde lavet en baad, hvis udside han havde beklædt med hjorteskind med kjødsiden (flesh-side) vendt ud.

Som ovenfor omtalt berettes i Grønlændingathottr eller Flatøbokens beretning om vinlandsreiserne, at Thorvald Eriksson og hans følge traf paa tre "skindbaade" med tre mand under hver baad. De benyttede dem altsaa som midlertidige boliger. Naar vi nu i beskrivelser fra opdagelsesreisende efter Columbus finder, at indianerne paa Nord Amerikas østkyst virkelig benyttede sine baade paa denne maade, saa skulde man jo anse det som et uimodsigeligt bevis for paalideligheden af Flatøbokens beretning, og at Thorvald Erikssons reise ikke som paastaaet af Gustav Storm er opdigtet. Man maa derfor forbauses over hans paastand, især da han i omtalen af skrællingernes brug af deres baade baade henviser til Grønlændingathottr og anfører følgende ord af Jean Cartier:

"— — de har ingen anden bolig end under deres baade, *som de trækker paa land og vender, før de lægger sig.*"

Ved slutningen af dette afsnit siger Storm: "Franskmændene, som havde det 16de aarhundredes erfaring for sig, forstod straks at stille sig i et venligt forhold til de indfødte, som da allerede var saa sterkt paavirkede af europæerne, at de trængte til disses tilførsel, og som blev deres forbundne mod andre indianerstammer. Men nordboerne traf Vinlands skrællinger seks aarhundreder forud, da disse i de indtrængende fremmede blot kunde se fiender og derfor straks forsøgte at fordrive dem."

Det 16de aarhundredes erfaring havde neppe noget at gjøre med det forhold, hvori franskmændene stillede sig til indianerne. Dette forhold var en følge af franskmændenes eiendommelige tænkemaade og folkelynne, saa forskjellig fra deres naboer, spaniernes. "Fra begyndelsen", siger en forfatter i Harper's New Monthly Magazine, "kom spanierne som grusomme og ubarmhjertige herrer; franskmændene, paa faa undtagelser nær, som venlige og milde kamerater." Og han anfører følgende (af en lærd, dr. Pedro Santander) som udtryk for den aand, der besjælede spanierne overfor de indfødte: "Dette er det land, der af den evige Fader er lovet de trofaste, siden vi af Gud er befalet i de hellige skrifter at tage det fra dem, da de er afgudsdyrkere, og paa grund af deres afguderi og synd at overgive dem alle til sverdet og ikke efterlade nogen levende undtagen piger og børn, deres byer røvet og plyndret, deres mure og huse jevnede med jorden." Om franskmændene siger han derimod: "De kom for at drive handel, for at undersøge landet, for fredelige foretagender, og ligeledes for religionens skyld; men næsten fra den første begyndelse stillede de sig paa lige fod med indianerne, fremholdt sin religion for dem kun paa en vindende maade, og med hensyn til deres levemaade var de villige til at være mere indianske end indianerne selv." Dette var tilfældet med høie som med lave. Selve generalguvernøren af Canada, grev de Frontenac, ledede personlig sine indianeres krigsdans, "idet han sang og svingede stridsøksen, mens en "wigwamfull" af krigere, nøgne og bemalte som for krig, fulgte dansende og hylende efter ham, skrigende som mænd besatte."

Naar Storm siger, at skrællingerne seks aarhundreder forud i "de indtrængende fremmede blot kunde se fiender og derfor straks forsøgte at fordrive dem", saa er det jo lige tvertimod sagaernes beretninger. Ifølge disse forsøgte jo skrællingerne fra først af at komme i fredeligt samkvem med nordboerne. Det var først, da de

fandt sig forurettet, at de foretog et fiendtligt overfald. Og der staar intet om, at hensigten hermed var at fordrive de fremmede. Skrællingerne øvede simpelthen paa indiansk vis hevn. Selvfølgelig havde de, efter at de fandt sig forurettet, intet imod at blive de fremmede kvit.

VII. "HVITRAMANNALAND."

Foruden de i det foregaaende omtalte, i det væsentlige paalidelige sagaer, er der ogsaa, som man ved, en del beretninger af tvilsom art, der handler om et land mod vest, eller rettere, mod sydvest, som man kaldte Stor-Irland eller Hvitramannaland. Om dette handler det 10de afsnit af Storms afhandling. Naar Storm fortæller, at kilderne er enige om, at Stor-Irland er en *irsk* koloni i Amerika, saa er han som saa ofte ellers paa vildspor. Kilderne er ikke enige om nogenting, men gjenfortæller kun, hvad folk indbildte sig. Der berettes paa den ene side i disse kilder om lande i vest eller sydvest og deres befolkning, og paa den anden, hvad man mente eller tænkte sig om dem.

Storm siger: "Stor-Irland (Irland hit mikla) eller de hvide mænds land (Hvitramannaland) omtales kun paa to steder i den islandske literatur (i Landnamabok og Erik den Rødes saga); dog forekommer landet ogsaa, men uden navns nævnelse, paa et tredje sted, nemlig i Eyrbyggjasaga." Sandheden er, at det, som Storm her kalder *eet* land, i virkeligheden er *tre* lande. Det første, det som omtales i Landnamabok, kan man trygt henvise til fablernes verden. — Det, som omtales i Erik Rødes saga, er ligesaa virkeligt som Helleland, Markland og Vinland. Og der er megen sandsynlighed for, at det tredie land ogsaa tilhører virkeligheden. At islændingerne, ubekjendt som de var med den vestlige verdens geografi, indbildte sig, at de tre beretninger handlede om det samme land, er en sag for sig selv.

I Landnamabok berettes om høvdingen Are Maarsson, der levede ved 980, at han "blev dreven af storm til "de hvide mænds land", som nogle kalder det store Irland; det ligger vester i havet nær Vinland det gode; det regnes seks døgrs reise vestenfor Irland. Are fik ikke lov til at reise bort, men blev døbt der." Hvad der end kan have givet anledning til denne beretning, saa er det naturligvis sikkert nok, at denne Are ikke kan have været i Amerika,

da der ingen kristne folk var der paa denne tid. I Erik Rødes saga er det et virkeligt land, som omtales. De to skrællingebørn, som Karlsefne fangede, berettede nemlig, at der paa den anden side (af havet) ligeoverfor deres land laa et land, hvor der boede folk, som var iførte hvide klæder og bar stænger foran sig, hvorved der var fæstet flige, og de raabte høit. Og sagaen tilføier, at "folk tror, at det har været Hvitramannaland eller det store Irland." Til disse ord af sagaen bemerker nu Gustav Storm: "Udtrykket "paa den anden side ligeoverfor deres land" har Beauvois og Vigfusson forklaret om Canada eller landene indenfor Lawrencebugten, altsaa om de mere civiliserede indianeres land. Men da seiladsen foregaar paa østsiden af Markland (New Foundland), er det aabenbart, at "paa den anden side" maa betyde *østenfor*, altsaa, at der efter sagaen laa ude i havet østenfor Markland et land, hvis beboere beskrives. *Sagaforfatteren* har derfor rigtig identificeret det med "det store Irland". Beskrivelsen peger tydelig paa processioner af kristne prester i hvide klæder med faner og kirkesang." Og han tilføier følgende slutning: "Altsaa, ogsaa efter Erik den Rødes saga ligger der ude i Atlanterhavet østenfor Markland (d. e. mellem Markland og Irland) et land, *befolket af kristne prester*. Sagaen giver her ogsaa en forklaring af navnet "de hvide mænd", som saaledes er de *hvidklædte* mænd, d. e. prester i ornat."

Naar man af en videnskabsmand og professor ved Norges universitet ser en saadan misopfatning og misfortolkning af sagaens klare ord i et skrift, for hvilket forfatteren fik en belønning af 1000 speciedaler, kan man neppe tro sine egne øine. Storm synes her ude af stand til at skjelne mellem, hvad de to skrællingebørn fortalte og islændingernes opfatning eller forstaaelse deraf. "Da seiladsen foregaar paa østsiden af Markland", siger Storm, "er det aabenbart, at "paa den anden side" maa betyde *østenfor*." Ja, saaledes maatte islændingerne med deres forestillinger om "det store Irland" mellem Markland og Irland opfatte det. Og folkene i "hvide klæder" antog de ogsaa ganske naturlig var de "hvide mænd" i dette deres Hvitramannaland. Men om dette opdigtede land vidste selvfølgelig de to skrællingebørn intet. "Paa den anden side" betyder altsaa heller ikke i deres mund *østenfor*. Hvad de talte om, var et land, der var skilt fra deres eget ved en arm eller bugt af havet. Dette land var da naturligvis New Brunswick eller Canada. Og folkene, som var iført hvide klæder og bar stænger foran sig, hvorved der var fæstet flige, og som raabte høit, var

vilde indianere. Og om den beskrivelse, som Gustav Storm mener, "tydelig peger paa processioner af kristne prester i hvide klæder med faner og kirkesang," siger dr. Vigfusson, som prof. R. B. Anderson citerer i sin pamflet "Hvor laa Vinland": "This clearly refers to the white buffalo robes, the war-whoop, the long spears, and the fringed or featherdecked garments and weapons of the Red Indians, equally strange to the Eskimo and European" og, der kan tilføies: for skrællingerne i Markland.

Det bør tilføies, at i en anmerkning viser Storm en svag anelse om den virkelige mening af den anførte beretning, skjønt han ogsaa der viser sig skakkjørt. Han siger: "Jeg tror, at denne beretning har havt et virkeligt grundlag (sic); skrællingerne kan (sic) have fortalt om sine mere civiliserede naboer i Canada eller New Brunswick. Men traditionen paa Island, hvor man ansaa Markland og Vinland for de yderste lande i verden, kunde let forvanske dette under indflydelse af sagnene om "de hvide mænds land." Hertil kan bemerkes, at skrællingerne ikke blot "kan" have fortalt om sine mer civiliserede naboer i Canada osv., men de gjorde det virkelig. Sagaen gjengiver deres beretning i klare, ligefremme ord. At islændingerne forklarede beretningen i overensstemmelse med deres forestillinger om "de hvide mænds land" var ikke de to skrællingegutters skyld. Dette om "forvanskning" er det rene sludder.

Som ovenfor bemerket, handles der her om et virkeligt land. Og enten man antager som Storm, at Markland er New Foundland, eller man antager, at det er Nova Scotia, saa maa dette land være Canada eller New Brunswick. Det har intet at gjøre med Are Maarssons Hvitramannaland. Det forholder sig heller ikke, som Storm siger, at Vigfusson har fundet "Stor-Irland" i Canada. Det er det land, de to skrællingegutter omtalte, som han har "fundet" der.

Saa er der et andet land, virkeligt eller maaske opdigtet, som Storm og andre ved forhastede slutninger har villet gjøre til det samme som islændingernes fabelagtige Stor-Irland. I Eyrbyggjasaga berettes nemlig, som anført af Storm, at Bjørn Asbrandsson, "Breidvikingekjæmpen" fra Breidåvik ca. 997 drog ud fra Island for at reise til Norge, men fik stadig nordostvind og spurgtes siden ikke i mange aar. Ved enden af sagaen berettes, at den islandske skibsfører Gudleiv Gudlaugsson fra Straumfjørdr, en broder af Thorfinn, stamfader til Snorre Sturlason, omtrent ved aarene 1025—30 havde gjort en handelsreise til Dublin. Derfra

seilede han sydover rundt øen for at vende tilbage til Island paa vestsiden men mødtes af nordostvind og blev drevet langt ud i havet mod sydvest. Sent ud paa sommeren kom de til et stort land, hvor de landede. De blev omringet af en stor skare af de indfødte, der fangede og bandt dem. Der var ingen i flokken, som de kjendte, men det forekom dem, at de talte irsk. Det maa her bemerkes, at der staar ikke i sagaen, at de reisende, som Storm siger, "*ansaa*" indbyggernes sprog for irsk. Mens de indfødte nu holdt raad om, hvad de skulde gjøre med de fangne, nærmede en stor flok mænd sig med en fane i spidsen, og nær denne red en stor gammel mand af et stateligt udseende. Det var Bjørn Asbrandsson. Han tiltalte Gudleiv paa norsk, og da han hørte, at han var fra Island, gjorde han mange spørgsmaal angaaende sine bekjendte der, især om Thurid af Frodaa og hendes søn, Kjartan. Han tog derpaa tolv af sine mænd tilside for at holde raad. Da han kom tilbage, sagde han til Gudleiv og hans fæller, at de indfødte havde overladt sagen til ham. Han gav derpaa de reisende deres frihed og raadede dem til straks at forlade landet. Han gav dem en guldring med for Thurid og et sverd for Kjartan og bad dem advare hans venner og slegtninger fra at komme over til ham, da han nu var bleven gammel og ikke kunde have længe igjen at leve. Endvidere sagde han, at landet var stort og havde kun faa havne, og at fremmede kunde overalt vente en fiendtlig modtagelse. Gudleiv og hans fæller seilede da bort og kom om høsten tilbage til Dublin.

Her mener nu Storm, at vi har en ganske parallel fortælling til Landnamabokens om Are Maarsson: "Landets sprog er irsk, det ligger langt ude i Atlanterhavet, sydvest for Island og vest for Irland, det har søværts forbindelser med dette land, og selve "fanen" er en tydelig reminiscens af de kristne presters procession. Merkes bør, at folk kommer *ridende* som i Europa, medens heste som bekjendt ikke fandtes i Amerika, og at Bjørn forærer sin søn et "sverd" (naturligvis et jernsverd), medens et amerikansk bronce- eller stenvaaben neppe vilde være en anselig gave paa Island."

Den formentlige parallel til Landnamabokens beretning eksisterer imidlertid ikke. Der er forskjel paa, at det *forekom* de reisende, at de indfødte i det fremmede land talte irsk, eller endog paa, som Storm siger, at de reisende *ansaa* sproget for irsk, og at det virkelig *var* irsk. Om Are Maarssons Hvitramannaland staar der, at det laa sydvest for Island og vest for Irland, men om Gudleiv Gudlaugsson berettes, at han af nordøstvind blev drevet i syd-

vest, altsaa ikke vest, fra Irland. Og reisen varede længe, saa at han altsaa maatte komme til et fjerntliggende land. Der staar intet om nogen anden søværts forbindelse med dette land, end at Bjørn Asbrandsson og Gudleiv Gudlaugsson blev drevet did. At krigere med deres høvding drog frem med en fane i spidsen, kan ikke kaldes en reminiscens, langt mindre en "tydelig" reminiscens af de kristne presters procession. Det eneste, som ikke kunde passe paa Amerika, er at der berettes, at høvdingen kom ridende.*) At det heder, at han red, kan imidlertid forklares paa flere maader: 1. Som en udsmykning; 2. eller at han førtes paa en bærestol; 3. eller da det paa Island var sedvanligt, især for storfolk at ride, saa har man overført forestillingen herom til det ukjendte land. I forbindelse hermed kan det være af interesse, at indianerne i de sydvestlige stater og territorier haardnakket paastaar, at deres fædre havde ponier før der kom hvide folk til landet.

Der er neppe noget i veien for at antage, at dette med Bjørn Asbrandsson virkelig er hændt, og at det ukjendte land var den sydøstlige del af De forenede stater. Gudleiv blev jo af en langvarig nordøstvind drevet mod sydvest fra Irland. Det fremmede land var *stort,* og der var *faa havne,* hvilket er tilfældet paa kysten fra Virginia til Florida. Indbyggerne var krigerske og ugjestmilde mod fremmede, noget der jo ikke stemmer med den antagelse, at de skulde være kristne. At islændingerne, som intet vidste om noget stort fastland i sydvestlig retning fra Irland, ansaa Bjørn Asbrandssons opholdssted for det samme som det opdigtede Hvitramannaland, kan gjerne være. Men den lighed, som Storm mener at finde mellem Bjørn Asbrandssons og Are Maarssons opholdssted, fremgaar ikke af sagaernes ord, ligesaalidt som, at de to skrællingebørn fra Markland er ansvarlige for islændingernes feilagtige opfattelse af deres beretning om landet og folket paa "den anden side" ligeoverfor deres land.

Af hvad der ovenfor er fremholdt, vil det sees: 1. At Landnamaboks Hvitramannaland, som skulde ligge mellem Markland og Irland, seks døgrs reise vest for dette, og hvor der skulde findes en kristen befolkning, er et fabelland; 2. at landet "paa den anden side" ligeoverfor deres land, hvorom de to skrællingebørn berettede, er New Brunswick og Canada; 3. at Bjørn Asbrandssons land, hvis hans saga ikke er opdigtet, er den sydøstlige del af De forenede stater. Det har intet med Are Maarssons "hvide

---

*Jeg har ikke forstaaet det saa, at ogsaa hans følge kom ridende. Jeg har imidlertid ikke sagaen for mig.

mænds land" at gjøre, og det er saaledes ogsaa feilagtigt, naar prof. Rafn, dr. Vigfusson og andre har henført Hvitramannaland til den sydlige del af De forenede stater.

VIII. DET STORMDREVNE SKIB FRA MARKLAND, 1347. "ZENIERNES REISER." COLUMBUS VED ISLAND.

Det 11te og sidste afsnit af "Studierne" handler fornemmelig om det sidste tog i retning af Vinland, hvorom de islandske kilder beretter; om at "Zeniernes reiser" ikke er egte; og om hvorvidt nordboerne har vist Columbus eller Cabot vei til den vestlige verden.

I tre af de islandske annaler omtales, at i 1347 kom et skib til Island, der med 17 eller 18 mand var reist fra Grønland til Markland og paa hjemveien havde mistet ankeret og var bleven drevet af storme til Island. Grønlændingerne drog derfra til Norge. I sine formodninger om aarsagerne til denne reise synes Storm at gaa ud fra, at det var den eneste reise, som i lange tider var foretaget fra Grønland til Markland. Men der kunde jo være foretaget mange saadanne reiser fra Grønland til Markland eller længere, uden at kundskab derom var kommet til Island. Hvis ikke det omtalte skib var bleven drevet til Island af storme, saa vilde ingen beretning om den være bleven optegnet, og den vilde, som kanske mange før den, være bleven glemt.

Storm forklarer, at aarsagen til at grønlændingerne drog fra Island til Norge, var, at de kun derfra kunde komme tilbage til Grønland, da de ikke med sit skrøbelige skib har vovet sig den direkte vei tilbage, og der ikke gik skibsleilighed fra Island til Grønland. Grønlændingernes ankomst til Norge gav anledning til omfattende forholdsregler for at støtte den grønlandske koloni, skjønt der vistnok paa grund af tidernes vanskelige forhold gik flere aar hen, før en ekspedition udsendtes. Storm beretter herom som følger: "Da de (grønlændingerne) kom til Norge (Bergen) i 1348, har de her faaet høre, at "Knarren" (det kongelige handelsskib) var kommen tilbage i 1346 og ikke med det første atter skulde ud. Dette skeede først i 1355. Vi har bevaret i afskrift et kongebrev, hvis rigtige datering er fra oktober 1354 og som antyder ekstraordinære foranstaltninger; i spidsen for ekspeditio-

nen stilles hirdmanden Paal Knutsson paa Onareim, og der gives ham ekstraordinær fuldmagt til udrustningen og bemandingen. Hensigten med toget udtales at være "at opretholde kristendommen i Grønland", altsaa en kamp mod eskimoerne, men derfor kan naturligvis planen ogsaa være at styrke kolonien i sin almindelighed, maaske ogsaa at undersøge de nye lande. Ialfald kan man være sikker paa, at den grønlandske kolonis skjæbne og forhold har i disse aar været drøftet i Bergen, hvorfra toget udgik og hvortil det først efter adskillige aars forløb vendte tilbage." Storm tilføier i en anmerkning, at Knarren sandsynlig kom tilbage i 1363 eller 1364. I forbindelse med dette tog er følgende af interesse: Norge og Sverige havde indtil denne tid i en aarrække været forenet under samme konge. I 1343 blev den regjerende konge, Magnus Erikssons treaarige og yngste søn, Haakon (VI), udnævnt til konge af Norge. Hans fader skulde vedblive at styre riget som hans formynder til han blev myndig. Men i 1350 blev en formynderregjering oprettet og regjeringen førtes i den unge Haakons navn. Magnus beholdt dog fremdeles titel af konge af Norge saavelsom af Sverige, og var indtil 1355, da Haakon blev myndig, i navnet landets styrer; og hans mest betroede mand, Orm Eysteinsson, fra det sydøstlige Norge, blev under titel af drotsete formand i rigsraadet. Magnus beholdt under sin umiddelbare bestyrelse alle Norges skatlande, deriblandt Grønland, og flere landskaber i Norge og Sverige, deriblandt Gautland eller Gøtaland. Under denne styrelse var det altsaa kongebrevet af 1354 angaaende Paal Knutssons ekspedition til Grønland blev udfærdiget.

En ting, som man bør merke sig er, at Storm, som skrev sin afhandling ved aar 1887, mener at planen med Paal Knutssons ekspedition ogsaa kan have været at undersøge *de nye lande*. Og at han virkelig gjorde dette ser jo meget sandsynligt ud, naar han var borte i saa mange aar, nemlig som Storm mener, fra 1355 til 1363 eller 1364, altsaa otte eller ni aar.

Med hensyn til spørgsmaalet om egtheden af Zeniernes reiser siger Storm, at han "anser dette løst efter Brenners opdagelse af Olaus Magnus's kart, som viser os i Zeni-kartet et makverk fra 16de aarhundrede efter karter fra 15de og 16de aarhundrede; og selv om man endnu vil forsøge at redde Zeni-beretningen som stammende fra 14de aarhundrede, er denne dog saa bevislig fuld af opdigtelser, at den ikke kan bruges længer som historisk eller geografisk kilde. Man tænke sig (for blot at

holde sig til de lande, som vedkommer os), at New Foundland (Estotiland) ved 1390 skildres som et rigt kongerige med overflod paa alle verdens herligheder, et land fuldt af guld og andre metaller, beboet af et kultiveret folk med europæisk kultur, med latinske bøger, et folk, som drev handel paa Grønland og derfra fik pelsverk, svovl(!) og beg(!). Og søndenfor dette landet Drogeo (altsaa Nova Scotia), producerende korn(!) og øl, med stenbyggede byer og borge, med guldrigdom og skibsfart, for ikke at tale om de sydligere lande! Vistnok har redaktøren meget sindrigt lagt denne skildring i den frislandske fiskers mund, idet han lader Antonio Zeno tage feil af veien til Estotiland og komme til Grønlands sydspids, "Cabo di Trin", saa at denne intet ansvar har for beretningen om Estotiland og Drogeo. Dette har dog ikke reddet Antonio ganske, thi det er denne selv, som her fortæller, hvorledes han ved Cabo di Trin træffer en røgspyende vulkan, halvvilde folk af lav vekst og meget frygtagtige (altsaa eskimoer!), der boede i huler, og i nærheden en stor flod med en god havn, hvor der anlægges en by (altsaa ved Cap Farvel!). En alvorlig undersøgelse paa grundlag af saadanne fantasier tror jeg at turde spare mig."

Hertil er nu at bemerke, at man kan ikke uden videre helt ud forkaste historiske eller andre beretninger, fordi om de ogsaa indeholder bevislige opdigtelser. Hvis det var tilfældet, maatte man forkaste en hel del historie. Spaniernes overdrevne beskrivelser af den mexikanske civilisation beviser ikke, at der slet ikke var nogen civilisation i Mexiko. Den berømte Champlain beretter i sine reisebeskrivelser de mest absurde fabler. Men han har alligevel givet saa naturtro beskrivelser af indianerne og deres levesæt, at de kan ikke overtræffes.

Nærværende forfatter er imidlertid ikke i besiddelse af dokumenterne om Zeniernes reiser og kan saaledes ikke ligesom angaaende nordboernes vinlandsreiser have nogen selvstændig mening derom. Men Amerikas skarpsindige historiker Fiske er kommen til et andet resultat end Gustav Storm, og det kan være af interesse at anføre en del af, hvad han siger i sit verk, "Discovery of America". Det bør bemerkes, at Fiske havde læst Storms afhandling, da han skrev.

Med hensyn til de omtalte "latinske bøger" og "befæstede byer" bemerker Fiske: "Idet vi beklipper sætningen for dens stortalenhed, kunde den ikke maaske betyde, at der var en stor landsby befæstet med palisader, og at høvdingen havde nogle bøger med

romerske (d.e. latinske) skrifttegn, et efterladenskab efter en eller anden skibbruden, som han opbevarede som en fetisch?"

Hvad Grønland angaar, bemerker Fiske derom følgende: "Henry Sinclair er en person af betydenhed, der er vel kjendt i historien i den del af verden (nemlig i det nordlige Brittannien), og Zichmnis bedrifter, saaledes som de er fortalt i beretningen, er hverken mer eller mindre end Sinclairs bedrifter — — —. Her har vi sterke beviser for beretningens egthed. Zeno-beretningen viser desuden i dens hentydning til Grønland i forbindelse med ridder Nicolas besøg til den østre bygd et topografisk bekjendskab, som ikke paa anden maade (end ved den ældre Nicolas beretning) var tilgjængelig for den yngre Nicolo — — —. Enkelthederne i (Ivar) Baardssons og Zenos beretninger bekræfter hinanden gjensidig. Men Baardssons bog fandt ikke veien ned til Europa før lige i slutningen af det 16de aarhundrede, og da, midt i den tykke uvidenhed, som herskede angaaende Grønland, forstodes ikke dens enkeltheder, før virkelige reiseundersøgelser inden de sidste 70 aar tilsidst har aabenbaret deres mening. Egtheden af Zenos beretning er saaledes afgjørende bevist ved dens kjendskab til arktisk geografi, saadan som den ikke kunde have været opnaaet uden ved et besøg til det fjerne norden paa en tid før Grønland endnu havde tabt forbindelsen med moderlandet." — Tiden for Nicolas besøg var aar 1394. — Nicola Zeno fandt i østbygden et kloster indviet til St. Olaus, urigtigt benævnt af ham St. Thomas. Munke kom did fra Norge og andre lande, men fornemmelig fra Island. Det stod nær ved et bjerg, der udspyede ild ligesom Vesuv og Etna. Der var ogsaa i nærheden en kilde med hedt vand, som de opfindsomme munke ved hjælp af rør ledede ind i deres kloster og kirke og gjorde sig det derved bekvemt og behageligt selv i det koldeste veir.

"— — — Hid kommer der om sommeren mange skibe fra — — "the Cape above Norway" (?), og fra Trondhjem, og bringer munkene alle slags ønskværdige ting, og faar i bytte fisk — — og huder af forskjellige slags dyr. Der er stedse i havnen et antal af skibe, der er holdt tilbage paa grund af isen, og som vente paa, at isen i den næste aarstid skal blive smeltet."

Det synes fornemmelig at have været den "røgspyende vulkan" ved Cabo di Trin, som har skræmt Gustav Storm fra at tro egtheden af Antonio Zenos reise did. Med hensyn til vulkaner paa Grønland giver Fiske blandt andet følgende oplysninger: I tider langt tilbage strakte der sig en række vulkaner hele veien fra Grønland

til det indre af Frankrige. Mange kratere er udslukt. Men i det fjerne norden har vulkansk virksomhed været senere i at dø ud. Paa Island og Jan Mayen, mellem Grønland og Spitzbergen, er vulkaner endnu i virksomhed. Udbrud finder endnu sted blandt de undersøiske toppe ligesom i 1783. En ø steg op i nærheden af Island og sank igjen inden et aar. Gunnbjørnsskjærene (lige i nærheden af Grønland), der sandsynligvis var vulkanske, er forsvundne. Derom siger Ivar Baardsson: "Insula hæc anno Domini 1456 fuit totaliter combusta." Med hensyn til vulkaner paa selve Grønland siger Fiske, at udbrud ofte kan have fundet sted uden at noget er blevet optegnet derom; og udbruddenes spor kan være dækket af snemasserne. Varme kilder, der jo er merker paa, at vulkansk virksomhed ikke er langt borte, er der endnu paa Grønland.

I anledning af forandringen af Sinclair til det umulige "Zichmni" kan det være af interesse, at en forfatter har forandret Gunnbjørnsskjær til "Gombar Scheer". Men dette hører dog ikke til de umuligste blandt forvrængninger af navne. Der er formodentlig ikke mange, som kan gjætte, at "Stomfridivi, Pique du lait" skal betyde "Sir Humphrey Davy, Piccadilly" (London).

Storm behandler tilsidst spørgsmaalet om, hvorvidt nordboerne har vist Columbus eller Cabot veien til den vestlige verden og han tror at burde benegte saadan indflydelse, ialfald for Columbus's vedkommende. Om hvor megen eller liden ret, han har i dette resultat, kan jeg ikke dømme. Men han viser i sin behandling af spørgsmaalet den samme unøiagtighed og den samme skjævhed i paastande, som ellers er karakteristisk for ham. Dette er især tilfældet i hans bemerkninger om, hvad Columbus beretter om sin reise til Island i 1477. Storm indleder Columbus's beretning som følger: "Det eneste vidnesbyrd om denne reise findes i sønnen, Fernando Colons biografi af Columbus, hvor der gives et uddrag af et af faderens tabte skrifter "om zonerne"; for at vise, at i den kolde zone havet ikke fryser, fortæller her Columbus selv: "Jeg seilede aar 1477 i februar maaned 100 mil forbi øen Thule, hvis sydlige del ligger ved 73° og ikke ved 63°, som nogle ville, og ikke ligger den indenfor den linje, som begrænses af Ptolemæus's vest (d.e. 1ste meridian), men meget længere mod vest. Og til denne ø, der er saa stor som England, gaar de engelske med sine varer, især de fra Bristol. Og paa den tid, jeg gik did, var havet ikke frosset, men paa nogle steder steg og sank det 26 favne."

Det er sandt, som Storm siger, at enkelthederne her er over-

drevne. Saaledes er Island ikke paa langt nær saa stort som England; og dets sydlige del ligger ikke ved 73°, men ved 63°. Men som Storm siger pleiede Columbus ofte at overdrive, og han finder derfor ikke, at disse overdrivelser giver grund til at tvile om reisens egthed. Men af Columbus's beretning faar Storm ud: 1. At Columbus seilede nordenom i øst fra Island og *nordover* 100 mil; 2. at han "aabenbart" reiste med et skib fra Bristol "og altsaa hensigten har været at fiske torsk", og at han tjente som "matros" paa dette skib. Men Columbus siger ikke, at han seilede nordover fra, men *forbi* øen Thule (Island). Og selv om han kom til øen fra England istedetfor, som nogle mener, fra Norge, saa ligger Island en god del længer vest end England, og "forbi øen" kan derfor ligesaa snart betyde i vestlig retning som i nordlig. Saaledes behøvede ikke isforholdene, som Storm mener, mer være i veien i den retning end nordover paa østsiden af Island. Hvad det andet punkt angaar, da er der intet i den anførte beretning, der gjør det "aabenbart", at Columbus reiste med et skib fra Bristol, og at hensigten var at fiske torsk. At "de engelske, især de fra Bristol", gaar med sine varer til Island, indbefatter da virkelig ikke, at italieneren Columbus var med. Om fiskeri og torsk staar absolut ikke et ord, og man pleiede vel heller ikke at reise 100 mil forbi Island for at fiske torsk. Columbus beretter, at dengang han reiste til øen, var havet ikke frosset, men han siger slet ikke, at han var i følge med kjøbmændene fra Bristol. Det fremgaar af hele udtryksmaaden, at han reiste selvstændig paa egen haand og var fører af et skib.

Som ovenfor nævnt mente Columbus, at den sydlige del af Island ligger ved 73°, altsaa 6½ breddegrad nordenfor polarcirkelen. Og som bevis paa, at havet ikke fryser i den kolde zone, omtaler han, at den tid han var ved øen (i februar), var havet ikke frosset. Hvor han gjorde sine observationer er ikke antydet med et ord, og der er ingen grund til at antage, at det var paa østsiden heller end paa syd- eller sydvestsiden. Man kan med god grund antage med Finn Magnussøn, at Columbus kunde være kommen til Hvalfjord, og at han har truffet sammen med biskoppen i Skaalholt. Dette er noksaa nær biskopsædet Skaalholt, og det sees ikke, at der kunde være noget i veien for, at han kunde træffe sammen med biskoppen. Saa mener Storm, at "selv om biskoppen kunde tale latin og kjendte beretningerne om Vinland (hvorom intet vides), og endelig om den italienske matros (sic)

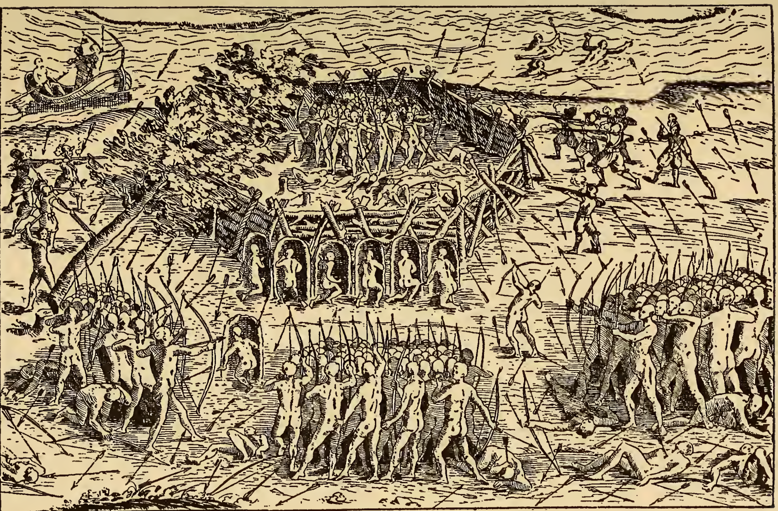
paa et engelsk fiskerskib(!) havde adgang*) til at tale med selve biskoppen (hvad der er meget usandsynligt), vilde biskoppen i høiden have kunnet give Columbus ideen om øer og lande vestenfor Island og Irland, — altsaa i det nordlige Atlanterhav, — hvad der ingen nyhed kunde være for en italiensk sømand og kartkjender, thi disse lande eller antydninger deraf fandtes paa alle italienske karter fra 15de aarhundrede. Men Columbus søgte ikke vestover paa Irlands eller Islands bredde, men fra 30° N. B. fra de Kanariske øer! Han fulgte her den kurs, som var angivet i Toscanellis brev til Lissabon af 25de juni 1474, og hvad han søgte og troede at have fundet var Marco Polos Indien (d. e. Kina) og Zipangu (Japan), men ikke Vinland eller Stor-Irland."

Skal vi virkelig anse det for tvilsomt, enten en biskop i den katolske kirke kunde tale latin eller ikke? Det er klart, at allerede paa kong Sverres tid var ikke blot den høiere geistlighed, men fornemme folk i det hele vel hjemme i latin. "Vil du være fuldkommen i kundskab", heder det i "Kongespeilet", "saa lær fransk og latin." Hvad angaar det usandsynlige i, at Columbus kunde faa adgang til at tale med "selve biskoppen", da er der vel ikke noget usandsynligt i, at en mand, som fik adgang til Europas hoffer, kunde faa adgang til en islandsk biskop. At denne ikke skulde kjende beretningerne om Vinland, er ogsaa en urimelig antagelse.

Storm mener videre, at biskoppen i høiden vilde have kunnet give Columbus ideen om øer og lande vestenfor Island og Irland, mens Columbus søgte vestover fra de kanariske øer langt i syd, og at han søgte og troede at have fundet Marco Polos Indien. Her glemmer Storm, at ifølge de islandske kildeskrifter mente man, at Vinland strakte sig saa langt syd som Afrika. Der er da intet i veien for, at Columbus kunde antage, at Vinland var Indien, og at han kunde naa did ved at seile vestover fra de kanariske øer.

---

* Det kan bemerkes, at den "italienske matros" var gift med en portugisisk kvinde af høi rang og havde "adgang" til de fornemste kredse, ja selve hofferne i Portugal og Spanien.

FRA CHAMPLA NS REISEBESKRIVELSER.

MINDRE ARTIKLER OM VINLAND

I. KAMPEN MED SKRÆLLINGERNE.

Af hvad ovenfor er fremstillet, vil læserne formodentlig have seet, at flere af de indvendinger, der har været gjort mod paalideligheden af de islandske beretninger om vinlandsreisene, er kommet af ubekjendtskab med visse forhold og kjendsgjerninger og at adskilligt af det, som har været fremført som de sikreste beviser paa opdigtelse, tvertimod er uimodsigelige beviser paa beretningernes sandhed. Heriblandt kan nævnes skrællingernes bombelignende kugle, de ni skrællinger under deres tre baade (noget der afgjort beviser sandheden af beretningen om Thorvald Erikssons reise), Tyrkers formodede "drukkenskab" og mange andre ting. Et træk af indianernes "krigskunst" vil kanske vise, at hvad der ser mystisk ud i en del af beretningen om nordboernes kamp med skrællingerne, hviler paa en virkelig kjendsgjerning. Sagaen beretter: "Ved dette blev Karlsefne og hans folk slagen med frygt, saa de fremfor alt ønskede at flygte, og de trak sig tilbage langs med elven, da det forekom dem, at *skrællingerne trængte frem mod dem fra alle sider.*" Og efter kampens slut heder det: "De drog nu hjem til sine boder, forbandt sine saar og overveiede, hvilken mængde af mænd det kunde have været, som satte ind paa dem fra land af. Det syntes dem nu, som det kun havde været den flok, der kom fra skibene, og at den anden flok havde været øienforblændelse."

Dette er sandsynligvis et af de steder, der har bragt en del forfattere til at tale om, at nordboerne ansaa skrællingerne for "huldreagtige væsener", "aander" eller "trolde". Men følgende fra Harper's New Monthly Magazine med medfølgende illustration vil kanske forklare nordboernes "øienforblændelse" paa en meget naturlig maade: "Vi ved af beskrivelser givet af Champlain paa andre steder, at indianernes fornemste strategi bestod i at ordne og forbinde disse hobe af bueskyttere. Dette planlagde de paa forhaand ved hjælp af bundter af stikker en fod lange, idet hver

stikke betegnede en kriger, og ved større stikker betegnedes høvdingerne. Idet han gik til et stykke flad mark, fem eller seks fod i firkant, stak den fornemste høvding disse stikker i marken, saa som han fandt hensigtsmæssigt. Derpaa kaldte han paa sine kamerater, og de studerede slagordningen. Det var en plan for slaget — et slags indiansk *kriegspiel,* ligesom den tyske militære leg, der har det samme øiemed. Krigerne studerede stikkerne under høvdingernes opsyn og merkede sig den stilling, som hver skulde indtage. Derpaa gjennemgik de det i gjentagne øvelser. Vi er saaledes istand til at forstaa — hvad der ellers vilde være vanskeligt at forklare — den tætsluttede og regelmæssige slagorden, som Champlains billeder viser."

Lad os nu anvende dette paa sagaens beretning. Skrællingerne har paa forhaand lagt sin plan for slaget. Hver mand er bleven anvist sin afdeling, og hver afdeling er bleven anvist den plads, hvorfra den skulde gjøre sit angreb. Idet de lander, slutter hver mand sig øieblikkelig til sin afdeling, og hver afdeling begiver sig med indiansk hurtighed til det sted, som er den anvist. Karlsefne og hans folk lægger ikke merke til andre end dem, som kommer lige mod dem fra baadene og merker ikke de øvrige, før de fra skoven trænger frem mod dem "fra alle sider". Efter slaget har da skrællingerne ligesaa hurtig samlet sig igjen og har begivet sig til sine baade.

II. NORDMÆNDENES REISER TIL VINLAND.

Som man ved, koloniserede nordmændene i anden halvdel af det 9de aarhundrede Island og (nogen tid senere) Grønland. Dette ledede igjen til, at østkysten af, hvad nu kaldes Nord Amerika, opdagedes af de to nævnte landes kolonister, og at flere reiser blev gjort did.

Beretningerne om disse reiser indeholdes fornemmelig i to sagaer. Den ene er Erik Rødes saga og indeholdes i Flatøboken; den anden er Thorfinn Karlsefnes saga og indeholdes i den saakaldte Hauksbok.

Ved en overfladisk betragtning kan det se ud, som der i disse to beretninger er store uoverensstemmelser. Men ved en nøiere sammenligning svinder uoverensstemmelserne ind til ubetydeligheder. Alligevel har en del nyere norske saavelsom flere amerikanske og engelske historikere ikke kunnet finde ud af det i de tilsyneladende modsigelser, men finder uløselige modsætninger. Som følge heraf mener de, at man hovedsagelig maa holde sig enten til den ene eller den anden af de to sagaer. Og af forskjellige formentlige grunde, som de anfører, mener de, at man væsentlig bør holde sig til Hauksbok.

Som eksempel paa, hvor letvint man faar istand sine grunde, skal følgende her anføres: kun i et enkelt skrift, nemlig i Flatøbokens beretning, omtales, at Bjarne Herjulfsson først saa det ukjendte land i sydvest, og at Leif Eriksson som følge deraf senere reiste afsted for at opsøge det. Derimod nævnes Leif Eriksson i et halvt dusin forskjellige skrifter, deriblandt Hauksbok, som opdageren af Vinland, uden at der nævnes et ord om Bjarne. Seks vidnesbyrd, mener man, veier mer end et; *ergo* er historien om Bjarne en opdigtelse!

Nu er imidlertid sagen den, at disse seks (eller flere) vidnesbyrd tydelig har sin oprindelse fra samme kilde. Addition og subtraktion duer ikke i historisk bevisførelse.

Forholdet mellem Flatøbokens og Hauksboks beretning baade

her og i andre tilfælde er træffende betegnet i følgende ord af den amerikanske historiker John Fiske: "Det forekommer mig sandsynligt, at Flatøboken her *med mer troskab* opbevarer enkelthederne i en ældre tradition, *der er altfor summarisk forkortet i Hauksbok.*"

Naar der i Hauksbok intet nævnes om Bjarne og hans reise, saa beviser det i det høieste, at forfatteren ikke har kjendt til den. Og naar det ifølge dens beretning ser ud, som om Leif var den første opdager af Vinland, saa er det vidnesbyrd om, at forfatteren ikke har været vel underrettet. Han har slaaet sammen Bjarnes og Leifs tog til et, akkurat som i Norges kongesagaer et par krigstog er slaaet sammen til et.

Man har fundet det besynderligt, at Bjarne ikke landede paa den ukjendte kyst. Den, som giver agt paa sammenhængen i sagaen, finder det ikke besynderligt. Bjarne havde nemlig hastverk for at komme til sin fader. Da han efter en udenlandsreise kom tilbage til Island og hørte, at hans fader Herjulf var flyttet med Erik Røde til Grønland, vilde han ikke losse sit skib, men vilde straks afsted til Grønland.

Man fortæller os, at der i Hauksbok siges, at Leif paa sin reise fra Norge til Grønland dreves ud af sin kurs. Dette er ikke sagaens ord. Disse, der angaaende Leif er meget kortfattet og tydelig grunder sig paa en udførligere beretning, er som følger: "Leif satte nu tilhavs og var længe ude og traf paa lande, som han ikke havde nogen kundskab om før." Naar man ser hen til det hastverk, denne sagaskriver har for at blive færdig med Leif, saa kan nok disse ord forstaaes i overensstemmelse med Flatøbokens beretning. At han ikke beretter om, at Leif kom til Grønland, før han drog afsted til Vinland, kan komme af samme hastverk. Det er jo i virkeligheden kun ligesom i forbigaaende, at Leif og hans reiser omtales i denne saga.

Jeg ved ikke, om man ogsaa finder uoverensstemmelse i, at der i Hauksbok berettes, at Karlsefne landede paa Helleland, Markland og andre steder, før han kom did, hvor vindruer fandtes, mens det i Flatøboken blot omtales, at han kom til Leifs boder. Men om det øvrige ikke omtales i denne, saa udelukkes eller benegtes det jo hverken, at det har fundet sted, eller viser, at forfatteren ikke vidste om det. Naar det i Hauksbok fortælles, at Karlsefne og hans følge gav stederne navne, som Helleland osv., saa beviser det ikke, at det ikke var Leif Eriksson, som gav disse

navne, men snarere, at forfatteren i Hauksbok i denne som i flere andre henseender har faaet tingene "mikset".

I Hauksbok berettes, at Karlsefne først landede paa Helleland. Dette var naturligvis enten Labrador eller New Foundland. Det første kaldte nordmændene store Helleland (Helleland hit mikla), det sidste kaldte de lille Helleland (Litla-Helleland). Fra dette land seilede de i to dage med nordlig vind og kom til Markland. Dette maa ifølge beliggenheden og beskrivelsen være Nova Scotia. Herfra seilede de igjen to dage mod syd og saa atter land. De gik iland ved et næs, hvor de fandt kjølen af et skib. Dette stemmer overens med Flatøbokens beretning, hvor det fortælles, at Thorvald Eriksson, der næst efter Leif reiste til Vinland, led skade paa sin skibskjøl og reiste den op paa et næs og kaldtе stedet Kjalarnæs. Dette næs var vel det nuværende Cape Cod. Herfra seilede de videre sydover langs den sandede strand, som de kaldte Furdustrandir. Tilsidst seilede de ind i en bugt. Det fortælles, at Thorfinn Karlsefne her satte to skotske hurtigløbere, en mand og en kvinde, iland med paalæg om at undersøge landet og komme tilbage inden tre dage. Da de kom igjen, havde den ene en vindrueklase i haanden og den anden et aks af "selvsaaet hvede".

Thorfinn med følge seilede nu videre, og de landede i en fjord, som de kaldte Straumfjord. Her blev de til den følgende vaar. Da seilede den egensindige Thorhallr selv 9de nordover, som det heder, "for at søge Vinland", mens Karlsefne og de øvrige af følget drog videre langs kysten vestover, og nu først kom de til Leifs boder, der dog ikke nævnes i Hauksboks beretning. Men beskrivelsen af stedet og dets frembringelser: vindruer, skov og overflod af fisk, er omtrent ligedan i de to sagaer.

Gangen i beretningerne om vinlandsreiserne er som følger: Bjarne Herjulfsson dreves omtrent ved aaret 986 paa reisen fra Island til Grønland ud af sin kurs og befandt sig endelig, da veiret klarnede, i nærheden af et bakket, skovbevokset land. Herfra seilede han i to dage i nordlig retning og kom til et fladt land bevokset med skov. Derpaa seilede han i tre dage med sydvestlig vind og kom til et høit, bjergfuldt land med store snefjelde. Derfra kom han til Grønland.

I 999 kom Leif Eriksson til Olaf Trygveson i Norge og blev døbt. Efter paalæg af Olaf reiste han til Grønland og begyndte at forkynde kristendommen. Samtidig reiste Bjarne til Norge, hvor

Erik Jarl havde efterfulgt Olaf Trygvason. Sommeren efter reiste han tilbage til Grønland.

Hans forrige reiser og de ukjendte lande, han havde seet, og hvad man havde sagt derom i Norge, kom nu ganske naturlig paa tale, og der blev megen tale om at opdage fremmede lande. Leif besluttede at opsætte med sit arbeide for kristendommens indførelse og at foretage saa at sige en snartur til det ukjendte land. Han kjøbte Bjarnes skib og bemandede det; sandsynligvis helt eller delvis med de mænd, der havde fulgt Bjarne. Leifs fader Erik samtykkede modstræbende i at være leder for færden. Men idet han red ned mod skibet, snublede hans hest, saa Erik faldt af og skadedes i foden. Da sagde han: "Ikke er det mig beskikket at finde flere lande end dette, som vi nu bor paa, og nu monne vi ei længer følges ad i en hob."

Denne maade at tage varsel paa stemmer saa godt med andre lignende tilfælde, om hvilke der berettes angaaende de gamle nordboer, at der ikke er nogen grund til at tvile paa, at det gik saaledes til. At Erik ved begyndelsen til en udfærd faldt af hesten, bekræftes i Hauksbok. Men de ledsagende omstændigheder, som der berettes, ser temmelig "apokryfiske" ud.

Leif kom sidst til det land, som Bjarne saa først. Dette land kaldte de Vinland, fordi der var overflod af vindruer. Den, som først fandt disse, var en tysker, der var Leifs fosterfader og hedte Tyrker, sandsynligvis en forvanskning af den tyske udtale af "Dietrich". Om Tyrkers adfærd, da han havde fundet druer, beretter sagaen: "Han talede først længe paa tysk, dreiede øinene paa mange slags maader og rynkede panden." Ingen, som har seet en gammel tyskers adfærd, naar han befinder sig i en eksalteret stemning, vil tvile paa, at dette er en beskrivelse fra det virkelige liv.

Leif lod bygge et stort hus, hvori de opholdt sig om vinteren, men forblev ikke i landet længere end nødvendigt, nemlig til næste vaar. Da reiste han tilbage til Grønland med en ladning druer og tømmer.

Leifs broder, Thorvald, drog nu til Vinland for nøiere at undersøge landet. Vaaren efter ankomsten sendte han nogle mænd med storbaaden *"vesterud langs landet"*. Denne beskrivelse passer jo paa sydkysten af Rhode Island og Connecticut. Paa "en ø mod vesten" fandt de udsendte mænd et kornskur af træ. Man kan ikke her undlade at tænke paa de første engelske nybyggere i New England, om hvem det jo ogsaa berettes, at de paa sine

opdagelsesekspeditioner fandt forraad af korn. Den næste vaar seilede Thorvald *"østover og nordover omkring landet"*. Dette passer paa syd- og østkysten af Massachusetts. Det var nu, de kom til det næs, som de kaldte Kjalarnæs (Cape Cod). Det er klart, at dette er det samme sted, hvorom det heder i Hauksbok: "De seilede *nordover rundt Kjalarnæs og bar saa mod vest."*

Fra dette næs seilede Thorvald videre og kom til et andet næs, som antages at være enten Gurnet Point eller et forbjerg i nærheden af Boston. Her faldt han i kamp med "skrællingerne", der nu første gang nævnes i denne saga. Om Thorvalds fald berettes ogsaa i Hauksbok, men der fortælles, at han var i følge med Karlsefne. Et andet tilfælde af "mixing". Sammesteds fortælles ligeledes at det var en "enfoding", som skjød Thorvald, og tiltrods for, at han havde bare et ben, var han saa rask i vendingen, at Karlsefnes folk ikke kunde indhente ham. Det lader ogsaa til, at han ikke var ene om dette eiendommelige befordringsmiddel; thi de reisende kaldte egnen "Enfodinglandet".

Her maa anføres endnu en geografisk bemerkning fra Hauksbok, der viser, at den her omhandlede egn maa have været landet mellem Cape Cod Bay og Narragansett Bay: "De kom til den slutning, at fjeldene i Hopen (Mount Hope) og de fjelde, de nu saa (paa østkanten af Massachusetts), var sammenhængende, da det var lige langt ud af Straumfjord begge veie."

Efter Thorvalds død sluttede hans følge sig til de øvrige af sine kamerater, der havde været vestover. De samlede vindruer og trælast og reiste den følgende vaar tilbage til Grønland.

Det er vel ligesaa godt her at sige et par ord, om hvilken beretning angaaende Thorvald maa ansees for mest paalidelig, enten den i Flatøboken, der beretter, at han foretog en reise paa egen haand, eller den i Hauksbok, der fortæller, at han var i følge med Thorfinn Karlsefne. At der skulde være opdigtet en historie om, at Thorvald foretog en reise paa egen haand, kan jo ikke ansees for rimeligt, hvorimod det er let forstaaeligt, at han af ukyndige fortællere er sat i følge med Karlsefne. Naar nu hertil kommer, at Thorvald ifølge Flatøboken reiste op sin sønderbrudte skibskjøl paa et næs, og at Karlsefne ifølge Hauksbok fandt en skibsskjøl paa et næs, der ifølge beskrivelsen er det samme som det, der omtales i Flatøboken, saa er det vel utvilsomt, at det er den sidstes beretning man bør holde sig til.

Leifs broder, Thorstein, beredte sig nu til at reise til Vinland for at hente sin broder Thorvalds lig. Naar det i Hauksbok for-

tælles, at det var Thorstein, som næst efter Leif besluttede at reise til Vinland, og at det var i følge med ham Erik paa veien ned til skibet faldt af hesten, saa er det vel et andet tilfælde af "mixing". I at Thorstein og hans følge dreves længe om paa havet og endelig kom tilbage til Grønland uden at have seet Vinland, stemmer begge sagaer overens.

Thorstein døde kort tid efter. Hans enke, Gudrid, giftede sig med Thorfinn Karlsefne, der kom fra Norge til Grønland paa en handelsreise. Gudrid og andre opmuntrede Karlsefne til at reise til Vinland. Karlsefne besluttede at reise og oprette en koloni der.

Tre skibe med 160 mand gjordes istand til færden, og der nævnes i Flatøboken, at der var fem kvinder, hvoriblandt Gudrid, med. I Hauksbok er der den besynderlighed, at mens der omtales, at Karlsefnes hustru fødte ham en søn under opholdet i Vinland, saa nævnes ikke Gudrid med et ord i beretningen om reisen. Karlsefne og følge havde "alskens kvæg" med sig. Karlsefne bad Leif om hans huse i Vinland, og Leif svarede, at han vilde laane ham husene, men ikke give ham dem. Samme svar gav han sin søster, Freydis, da hun efter Karlsefnes mislykkede kolonisationsforsøg reiste til Vinland.

Dette viser, at det hele tiden maa have været Leifs hensigt at reise til Vinland, og det selv efter at Karlsefne havde opgivet sit forsøg. Naar han ikke reiste, saa var det vel fordi hans arbeide med kristendommens indførelse og andre omstændigheder hindrede ham.

Begge sagaer samstemmer i, at Karlsefnes hustru fødte ham en søn i Vinland. Kolonisterne opholdt sig i landet i tre aar ifølge Hauksbok. Ifølge Flatøboken bare to. Ligeledes stemmer de overens i, at der var sammenstød med "skrællingerne"; men omstændighederne berettes helt forskjelligt, selv hvor der aabenbart handles om samme begivenhed.

Hauksbok har ogsaa som sedvanlig en hel del flere fabelagtige ting end Flatøboken.

Om den stud, som forskrækkede skrællingerne, fortælles ligeledes i begge bøger og ligesaa om en hval, som drev paa land.

Om at Freydis Eriksdatter og hendes mand, Thorvardr, paa egen haand med et følge foretog en reise til Vinland, nævner Hauksbok intet. Derimod fortælles, at de var med i Karlsefnes tog. Nu er der naturligvis intet i veien for, at de ogsaa kan have været med her. Men et sted i Hauksbok tyder paa, at her atter

er et tilfælde af sammenblanding. Det heder nemlig: "Den tredie vinter var de i Straumfjord. Mændene gik da meget i flokker, og det var kvinderne, som var aarsag til splid, for de, som ikke havde hustruer, forsøgte at forgribe sig paa hustruerne til dem, som var gifte." Dette minder om, hvad der i Flatøboken berettes om Freydis paa hendes vinlandstog, nemlig at hun var "aarsag til splid", idet hun indbildte sin mand, at Finnboge, en af de medreisende, samt hans broder havde slaaet og mishandlet hende.

Ligesom det ikke i Flatøbokens beretning omtales, at Karlsefne landede i Helleland og andre steder, som omtales i Hauksbok, saaledes omtales det heller ikke, at han opholdt sig andre steder end ved Leifs boder. Angaaende disse ting maa man da holde sig til Hauksboks beretning, der angaaende Karlsefnes reise er udførligere end beretningen i Flatøboken.

Beskrivelsen af de forskjellige steder, hvor vinlandsfarerne landede, er saa nøiagtige, at man alene deraf med nok saa stor sikkerhed kan slutte sig til, hvor de er beliggende. Især er dette tilfældet med beskrivelsen af de steder, hvor Leif, Thorvald og Karlsefne opholdt sig og færdedes. Begge de omhandlede sagaers beskrivelser af disse egne svarer saa nøie til Cape Cod og egnene mellem Narragansett og Cape Cod Bay, at man maa forundre sig over, at nogen ikke har kunnet eller villet se ligheden.

Gustav Storm fortæller os, at Vinland er det samme som Nova Scotia. Men i dette land vokser ikke vindruer, ialfald ikke vilde. Heller ikke beskrives østre Nova Scotia som et bakket land og endnu mindre som et land med betydelige høiderygge, saadan som sagaerne beskriver Vinland.

I Hauksbok berettes, at Karlsefne paa sin hjemreise igjen landede i Markland. Her traf de fem skrællinger. To af disse var smaagutter, hvem de fangede. De lærte dem at tale norsk og døbte dem. Gutterne sagde, at i et land "paa den anden side ligeoverfor deres land" boede folk, som bar hvide klæder. Dette land har sandsynligvis været det nuværende Maine og New Brunswick paa den anden side af den fra 40 til 60 mil brede Bay of Fundy. Der udtales i Hauksbok den formodning, at dette land var "Hvitramannaland". Dette holder naturligvis ikke stik. Men det synes, som om forfatteren i Hauksbok har villet samle i sin beretning alle de træk, som nævnes i de øvrige sagaer og forbinde dem med Karlsefnes reise.

Det bør bemerkes, at af de to ovenfor omtalte sagaer handler den i Flatøboken fornemmelig om Erik Røde og hans slegt. Hauks-

boks beretning (Karlsefnes saga) handler derimod fornemmelig om Karlsefne. Derfor er hin mer udførlig i sine beretninger om Erik Røde og hans frænder, mens denne er mer udførlig i sine beretninger om Karlsefne. Saaledes er f. eks., som ovenfor omtalt, hin taus angaaende Karlsefnes landing i Helleland, Markland osv., mens Hauksbok intet nævner om Bjarnes, Thorvald Erikssons og Freydis Eriksdatters reiser. Men af denne grund at negte, at disse reiser fandt sted, er der dog ingen mening i. Her kan man anvende Jakob Aalls ord: "I alt, der angaar Karlsefnes historie, maa desuden Karlsefnes saga anses for troværdigst". Omvendt kan man da sige, at i alt, hvad der angaar Erik Røde og hans slegt, er Flatøbokens beretning troværdigst. Især maa dette fastholdes, naar man ser hen til, at i Hauksboks beretning er omtrent alt, der angaar Eriks frænder, kastet saa at sige hulter til bulter.

* * *

Hvad angaar Vinlands beliggenhed, da bestemmes den foruden ved, hvad ovenfor er omtalt, af følgende bemerkning i Flatøboken: "Den korteste dag var solen paa himmelen mellem øgtedagstid og davremaal." Herom siger Jakob Aall: "øgtedag og davremaal bruges endnu om arbeidsmandens hviletid formiddag og eftermiddag, men gaves af vore forfædre *et bestemtere begreb om dagens længde,* nemlig fra 7½ om morgenen til 4½ om eftermiddagen". Denne den korteste dags længde tyder paa, at stedets beliggenhed var 41 gr. 24 min. og 10 sek., altsaa netop samme bredde som indløbet til Mount Hope Bay.

Jakob Aall var en mand, som ikke befattede sig med at fremsætte løse paastande. Vi kan derfor trygt forudsætte, at han vidste, hvad han talte om. Men nu finder jeg i "Sk.s" udgave af "Heimskringla" i en bemerkning til det angjældende sted følgende: "Nu ved vi vistnok, at "dagmaal" var kl. 9 om morgenen og "eyktartid" kl. 3 om eftermiddagen". Dette er jo omtrent tiden for solens op- og nedgang paa aarets korteste dag paa Kristianias og det sydlige Grønlands breddegrad! Dette beviser naturligvis, at denne forfatters sikre "viden" savner al grund.

I samme forfatters anmerkning omtales, at paa grundlag af en teori fremsat af Gustav Storm, har prof. Geelmuyden i Kristiania regnet ud, "at nordenfor 49 grader og 55 minutter nordlig bredde kunde det i Flateyarbok omtalte sted ikke ligge; det vil sige ikke nordligere end det nordligste New Foundland. Og paa grundlag af disse "forskninger" siges i en "rettelse" i Øverlands ill. Norges

historie, at Vinland maa "antages at have ligget under 49 gr. 55 min. eller sydligere, hvilket svarer omtrent til New Foundlands bredde." De druer, som Tyrker fandt, har altsaa ifølge dette vokset mellem New Foundlands stenheller og snefjelde, og de "selvsaaede hvedeagre", som vinlandsfarerne saa, har vokset paa denne øs klippegrund og under dens regn og taage!

Gustav Storm har fundet sig nødt til at henlægge Vinland lidt sydligere, nemlig til Nova Scotia. Men da heller ikke dette svarer til sagaernes beretninger om vinlandsfarernes seilads mellem tre forskjellige landsdele, saa har han søgt at redde sig ud af forlegenheden ved at regne blot den nordlige del af New Foundland til Helleland; Markland skulde da være den sydligste del af øen.

I forbindelse med spørgsmaalet om Vinlands beliggenhed bør ogsaa nævnes "Dighton Writing Rock". Denne sten ligger netop i den egn, hvortil sagaernes beretninger om Vinland peger hen, nemlig nær grænsen af Massachusetts. Prof. Rafn og andre ældre forskere har anseet baade figurerne og indskrifterne paa denne sten for et verk af vinlandsfarerne. Nyere amerikanske historikere er af en anden mening. Der nævnes to bekjendte indianerhøvdinger, der har erklæret, at figurerne er indianernes verk, og de har givet lange fortolkninger af figurernes betydning. Der er imidlertid ikke spor af lighed mellem deres fortolkning, undtagen at ingen af dem havde brug for eller kunde lægge nogen mening i figurerne paa stenens midtparti. Disse ligner for størstedelen romerske eller latinske bogstaver og tal. Et par har ogsaa lighed med runer. De fleste fordomsfri forfattere er derfor enige om, at indskrifterne paa stenens midte er indgravet af vinlandsfarerne. I dette er intet usandsynligt, da kristendommen for flere aar siden var indført paa Island og Grønland, og man var saaledes bekjendt med romerske bogstaver og tal. Den vigtigste af disse indskrifter paa stenens midte, saaledes som den er gjengivne paa flere tegninger, er som følger: ORFINS.—ΓXXXI.

Det "runde taarn" ved Newport har ogsaa været omtalt i forbindelse med nordboernes tog til Vinland. Den amerikanske historiker Palfrey har udtalt som en gjætning, at taarnet opførtes af guv. Arnold af Rhode Island og anfører flere ting, der synes at tyde derpaa. Men paa den anden side har andre historieskrivere fremført de sterkeste grunde for, at taarnet er opført af nordboerne. Blandt andet har de paavist taarnets fuldstændige lighed med et baptisterium, saadanne som de findes i eller i nærheden af kirker

fra det 11te eller 12te aarhundrede i Europa. Ruiner (ringformede stenrøser) af saadanne baptisterier findes ogsaa paa flere steder paa Grønland.

Den bekjendte forfatter A. M. Reeves, udgiver af "The Finding of Wineland the Good", anfører i dette verk et løsrevet fragment af Kongespeilet, hvori udtales den mening, at der ikke findes noget land paa jordkloden nordenfor Grønland. Fordi navnet Vinland ikke nævnes af Kongespeilets forfatter, har man villet slutte, at han ikke kjendte til dette og dette skal igjen være tilstrækkeligt til at bevise, at navnet Vinland paa denne tid var glemt. Men uden videre at slutte, at en forfatter ikke kjender til, hvad han ikke har nævnt, men som en nutidsforfatter finder paa at tro, at han burde have nævnt, er slet ikke "videnskabeligt". Ligesaalidt er den omstændighed, at en fortidens forfatter muligens ikke kjendte til en vis ting, noget bevis paa, at hans samtidige ikke kjendte til den.

Lad os nu først se, hvorledes det forholder sig med vidnesbyrdene om vinlandsreiserne, og siden hvorledes det forholder sig med Kongespeilet og dets forfatter.

Sagaen i Hauksbok eller Karlsefnes saga antages i sin foreliggende skikkelse at være nedskreven ikke senere end 1334, altsaa næsten 100 aar efter den tid Kongespeilet antages at være forfattet. Beretningen i Flatøboken antages forfattet mellem 1370 og 1390, altsaa over 100 aar efter affattelsen af Kongespeilet. Begge beretninger grunder sig naturligvis paa ældre kilder. I Flatøboken berettes om idetmindste et kolonisationsforsøg efter Karlsefnes tilbagekomst til Grønland, nemlig Freydis Eriksdatters reise, og som ovenfor paavist sees det at have været Leifs hensigt igjen at reise til Vinland. Om derfor end Karlsefne opgav tanken om at kolonisere landet, saa var den ikke opgivet af Leif og hans frænder eller deres samtidige.

Af en række (dels historiske, dels geografiske) optegnelser sees, at reiserne til Vinland og dets naboland fortsattes i flere hundrede aar. Af udtryksmaaden i disse optegnelser, af hvilke nogle er skrevne et par hundrede aar efter affattelsen af Kongespeilet, sees at navnene Vinland, Markland o. s. v., forudsattes at være almindelig bekjendt ialfald paa Island, hvor disse optegnelser gjordes. Men hvad der var almindelig bekjendt paa Island kunde heller ikke være ubekjendt i Norge eller paa Grønland.

Hvad nu angaar Kongespeilets forfatter, da er det tre lande, som han gaar i vei med at beskrive, nemlig Irland, Island og Grønland. Det er disse tre lande, der i samtalen mellem "fader"

og "søn" nævnes som de lande, sønnen især ønsker at faa besked om, og naar faderen er færdig med beskrivelsen af dem, en beskrivelse, der forresten er i høi grad eventyrlig, saa — punktum. Der er ikke mer grund til, at han skulde omtale Vinland i forbindelse med Grønland, end at han i forbindelse med Irland skulde omtale de tæt derved liggende lande England og Skotland. Disse nævnes ikke med et ord.

Ja, men saa heder det jo i Kongespeilet, at "folk siger for vist, at Grønland ligger paa jordens yderste kant mod norden; jeg mener endog, at der er intet land paa jordkloden udenfor Grønland."

Dette er jo fuldkommen sandt. Nordenfor Grønland er der ikke noget andet land. Hvad angaar Vinland, da omtales det i sagaerne som liggende *syd* fra Grønland, ikke mod nord og heller ikke mod vest. Man mente endog, at Vinland laa ikke langt fra Afrika. Vinland kunde ikke være indbefattet i et udtryk som "land paa jordkloden udenfor Grønland".

Men selv om det anførte sted beviste, at Kongespeilets forfatter ikke vidste noget om Vinland, saa beviser det alligevel ikke at Vinland i Norge og paa Grønland, i det 13de aarhundrede, var gaaet i glemmebogen.

Det beviste i saa fald kun, at forfatteren i det stykke ikke var vel underrettet. I den "ældste Skaalholts annaler" staar der nemlig under aar 1347: "Da kom ogsaa fra Grønland et skib, mindre i størrelse end islandske handelsskibe. Det kom ind i ydre Straumfjord. Det var uden anker. Der var 17 mand ombord, og de havde reist til Markland, men blev siden drevet hid af storm." Dette bekræftes af en lignende anmerkning i Flatøboken.

Disse optegnelser viser, at endnu hundrede aar efter at Kongespeilet blev skrevet, dreves seilads mellem Grønland og Markland. Og naar man ikke havde glemt Markland, havde man selvfølgelig heller ikke glemt Vinland.

Angaaende de nævnte optegnelser siger mr. Reeves: "De reisende, som her omtales, agtede øiensynlig at vende hjem til Grønland direkte fra Markland. Og var de ikke drevne ud af sin kurs og til Island, vilde denne reise sandsynligvis ikke faaet omtale i de islandske annaler, og al kundskab om den vilde forsvundet ligesaa fuldstændig som den koloni, hvortil disse Marklandsreisende hørte."

Kun to aar efter det nævnte tog, nemlig i 1349, overfaldt eskimoerne Vestbygden i Grønland, og omkring 1409 var alle islandske kolonister paa Grønland udryddet af disse indtrængende "skræl-

linger". Det er saaledes ikke at undres over, at det er sparsomt med beretninger om færdselen til de af Leif Eriksson opdagede lande.

I sit verk "History of New England", der er trykt for omtrent 50 aar siden, giver den amerikanske historiker Palfrey en kort fremstilling af vinlandsreiserne. Han viser sig en god del bedre underrettet end mange senere forfattere, men har dog tildels misforstaaet sine kilder. — Palfrey kalder det "an easy faith" (lettroenhed), naar Malte Brun tror paa rigtigheden af den fortolkning, der regner tiden mellem davremaal og øgtedag fra 7½ om morgenen til 4½ om eftermiddagen. Men hvorfor dette skulde være lettroenhed, forklarer han ikke. Denne tidslængde paa den korteste dag viser jo en geografisk bredde, der netop viser hen til den egn, hvortil sagaernes beretninger umiskjendelig peger hen.

Palfrey siger, at sagaernes beskrivelser af klimatet og de indfødte paa de af nordboerne besøgte steder neppe passer paa, hvad man nu ved om klimaet og de vilde i New England. Beskrivelserne af de vilde synes vistnok tildels at passe bedst paa eskimoerne. Men mr. A. M. Reeves siger i det ovenfor nævnte verk, at beskrivelsen kan passe omtrent ligesaa godt paa de nok saa forkomne stammer, som de opdagelsesreisende fra Cabot af fandt paa kysterne fra New England til Nova Scotia. Ifølge Palfreys egen beskrivelse stod indianerne i New England paa et meget lavt standpunkt; i visse henseender meget lavere end eskimoerne. Saaledes siger han blandt andet, at de ikke engang havde kundskab om deres forfædres handlinger endog saa kort tid tilbage som den anden generation før deres egen. Om eskimoerne derimod ved vi, at de ifølge Hans Egedes beretning havde kundskab om, at deres fædre for 300 aar siden havde udryddet nordboerne paa Grønland. Hvad angaar klimatet, da synes sagaernes beskrivelser af de milde vintre snarere at tyde paa en sydligere end en nordligere breddegrad end syd- og østkysten af Massachusetts.

Men hvad dette angaar, da kan der i New England i den samme vinter en del af tiden være meget koldt og til andre tider meget mildt; og til andre tider helt igjennem milde vintre og til andre tider helt igjennem kolde.

I en af sagaerne berettes saaledes, at da Karlsefne opholdt sig i Straumfjord, var det en meget kold vinter. Ifølge Palfrey er der endvidere stor forskjel paa klimatet i de forskjellige egne af New England. Saaledes siger han om de egne, hvorom her er tale: "De lange vintre i høilandene, deres sterke og tørre nordvestlige vinde

og deres kjølige sommere har en virkning paa den menneskelige legemsbygning, der er forskjellig fra virkningen af de fugtige og isnende luftstrømninger, der sammen med havets flodbølger af iskoldt vand strømmer mod den egn, der grænser til den østlige kyst. Kystlandet af Rhode Island og Connecticut, der er udenfor rækkevidden af de barske strømninger, der stanses eller vendes bort af det fremspringende Cape Cod og istedet er tilgjængelige for den mildere indflydelse af sydlige strømninger og vinde, kan antages at frembyde en anden klasse betingelser for helbred." Og han tilføier i en anmerkning: "Vigtigheden af denne indflydelse (af Cape Cod) viser sig i den kjendsgjerning, at i stor udstrækning er fiskene og bløddyrene (molluskerne) forskjellige paa de to sider af næsset."

I en omstændelig geografisk beskrivelse af New England nævner Palfrey en mangfoldighed af sorter af værdifuldt tømmer; ligeledes af vilde frugter, deriblandt vindruer. Om disse siger han: "Vinranker, der bar ganske velsmagende druer, vokste i overflod langs vasdragene"; og han tilføier i en anmerkning: *"Der var tre slags druer og et af dem er blevet anseet værd at dyrke".* Han nævner tillige ikke mindre en ti forskjellige slags dyr, der er værdifulde paa grund af deres pels, deriblandt hermelin, zobel og maar. Ligeledes omtaler han, at skjønt hvalerne nu er drevne fra New Englands kyster, saa var der overflod af dem paa kolonisationens tid, foruden overflod af fugle, samt laks og anden slags fisk. Alt dette stemmer jo overens med beskrivelserne af Vinland. Derimod siges der om Nova Scotia, i hvis nærhed Verrezani kastede anker efter at have seilet nordøstover langs kysten af Maine: "Her fandt han landskabet uindbydende og indbyggerne ugjestfrie." Om et andet sted ved Nova Scotia, nemlig Sable Island heder det i et andet verk: "et trøstesløshedens og skummelhedens sted".

Med det samme faar jeg vel ogsaa sige nogle ord angaaende Reeves's og Laings indvendinger mod nogle af sagaernes beretninger. Reeves siger i anledning af sagaens beretning om Bjarnes heldige ankomst til sin faders gaard paa Grønland: "Visselig et forunderligt sammentræf, men det er aldeles i stil med den ikke mindre forbausende nøiagtighed, hvormed det lykkes opdageren i denne beretning at finde Leifs boder i et land, der var ligesaa fremmed for dem som Grønland for Bjarne."

Hvis mr. Reeves havde studeret den angjældende saga lidt grundigere, saa vilde han have seet, at der ikke handles om nogen "for-

bausende nøiagtighed" i beretningerne om de opdagelsesreisende, der søgte til Leifs boder. Om Thorvald heder det: "Der er intet fortalt om deres færd, før de kom til Leifs boder i Vinland". Dette vil med andre ord sige, at der kan vistnok mangt og meget være foregaaet før de kom til Leifs boder, men intet er berettet derom. Om Thorsteins reise berettes: "De dreves hid og did paa søen hele sommeren", og at de tilslut uden at have fundet Vinland kom tilbage til Grønland. Om Thorfinn Karlsefnes reise heder det, at "de kom i god behold til Leifs-boderne", men dette udelukker naturligvis ikke, at han, som vi ser af Hauksboks beretning, landede paa andre steder før. Angaaende Freydis, da var hun ifølge Hauksbok ogsaa med paa Karlsefnes tog.

Angaaende skibskjølen paa Kjalarnæs siger Reeves: "Dette kan godt have været kjølen af et af de bortkomne skibe, der tilhørte de kolonister, der havde seilet afsted til Grønland med Erik Røde nogle aar før; vraget vilde naturligvis drive ind did med Polarstrømmen." Ifølge dette maa vi altsaa antage, at denne skibskjøl ved et slags inspiration har taget veien sydover, mens det jo er det sedvanlige, at drivtømmer føres af Golfstrømmen fra kysterne af Amerika til kysterne af Grønland og Island. Isbjerge føres vistnok af Polarstrømmen sydover. Men vel underrettede folk ved, at naar det kolde og tungere vand i Polarstrømmen møder det varme og lettere vand i Golfstrømmen, saa strømmer det første videre sydover i dybden, mens Golfstrømmen ovenpaa flyder nordover. Isbjergene, der ofte gaar flere hundrede fod i dybden, føres derfor af Polarstrømmen sydover, mens drivtømmeret, der flyder paa overfladen, føres nordover af Golfstrømmen. Det er merkværdigt, at det ikke er faldt Reeves ind, at skibskjølen paa Kjalarnæs var den, som Thorvald Eriksson ifølge Flatøbokens beretning reiste op der.

Af de fabelagtige ting, hvoraf der ogsaa findes nogle i Flatøboken, nævner Reeves "tilsynekomsten af Gudrid med de store øine for hendes navne Karlsefnes hustru" som et af de formentlige eksempler paa, at der fra forfatterens side har været "enten en overlagt eller skjødesløs forvanskning af den oprindelige historie". Det er nok saa snurrigt at se en af dette slags beretninger pegt paa som et af vidnesbyrdene om, at Flatøbokens beretning er mindre troværdig, da der jo er langt flere af slige fabelagtige ting i Hauksboks beretning. Forresten er der vel neppe noget i disse sagaer, for hvilket ikke en eller anden virkelighed ligger til grund, men som i tidens løb har faaet et fabelagtigt præg. Gudrids syn har

formodentlig været en drøm, af hvilken hun blev vækket ved det brag, som omtales.

Saa taler Reeves om "druer, som lod til at modnes paa alle aarets tider". I Flatøbokens beretning er der absolut intet, der med rette giver anledning til en saadan bemerkning. Derimod synes det at have været om sommeren, at to skotske løbere, hvorom Hauksbok fortæller, fandt druer og "selvsaaet hvede". Hvis der er nogen sandhed i denne fortælling, saa har ialfald sagafortælleren sat den ind paa et sted, hvor den ikke hører hjemme. Hvis disse to folk havde bragt druer til følget paa denne tid, saa havde vel ikke Thorhallr fundet paa at seile nordefter for at søge Vinland, men baade han og det øvrige følge maatte have søgt hen til det sted, hvor de to løbere havde været.

Baade Reeves og Laing fabler om "vinlandske druer, som frembragte beruselse", og her mener de da, at de har et nyt bevis paa sagaens upaalidelighed. Det er naturligvis Tyrker, det gjælder. Men der staar intet i sagaen om, at Tyrker var drukken. Heller ikke er hans opførsel en drukken mands. Overstrømmende glad er han, og hans opførsel er saadan, som man kan vente af en mand med en sydlændings livfulde temperament. Enhver med lidt psykologisk indsigt vil forstaa, at den gamle tysker ved synet af druerne blev levende mindet om sit fædreland, som han ikke havde seet, siden han var gut. Idet han føler sig ligesom hensat i sit hjem, begynder han uvilkaarlig at tale tysk. Jeg synes at kunne forestille mig, hvorledes han ved synet af sine kammerater udbryder: "Ich habe Weintrauben gefunden!" At der ikke er tale om beruselse, sees ogsaa deraf, at efter at hans eksaltation har lagt sig, taler han fuldkommen rationelt.

Den "søde dug" paa græsset faar ogsaa undgjælde. Det har imidlertid sin fulde rigtighed med den. Folk, der er kjendt i de angjældende egne, kan bevidne, at der virkelig er steder, hvor der paa visse slags græs er honningsød dug.

Beretningen om den grusomme Freydis finder Reeves ligeledes utrolig. Men de, der er nogenlunde fortrolig med oldnorsk literatur, ved, at der er mange eksempler paa grumme og underfundige kvinder som Freydis.

Hvad angaar Laing, da skriver han side op og side ned af sarkastiske udgydelser angaaende enkeltheder i sagaernes beretninger. De fleste af dem aabenbarer uvidenhed angaaende de forhold og kjendsgjerninger, hvorom det her gjælder.

Saaledes mener han, at paa den ene side tyder beretningen om

druer paa en langt i syd liggende egn, og beretningen om pelsverk paa lande langt mod nord. Hverken druer eller pelsverk, mener han, findes i New England.

Som det sees af Palfreys beskrivelse, var der overflod af begge dele. Han fortæller ligeledes, tvert imod sagaerne, at Karlsefne ikke tænkte paa at kolonisere Vinland. At de indfødte lod sig skræmme af Karlsefnes stud, finder han heller ikke troligt, vant som han mener de var med bøfler og moskusokser! Ja, saaledes staar der virkelig!

Han gjør ophævelser over, at der staar, at Freydis gjorde aftale med *Karlsefne,* at der skulde være lige mange mænd paa de to skibe, nemlig 30 paa hendes og 30 paa de to brødres. Det er underligt, at det ikke faldt Laing ind, at "Karlsefne" er en skrivefeil for de "to brødre".

I Hauksboks beretning er flere forvekslinger af navne. Saaledes staar der afvekslende "Gudrid" og "Thurid" for Karlsefnes hustru. Naar det berettes, at "Freydis" satte sig til modværge mod skrællingerne, saa maa der enten menes Gudrid eller ogsaa fødtes der to børn under Karlsefnes ophold i Vinland. Der staar nemlig, at denne "Freydis" var "sen af sig", da hun paa denne tid var "eigi heil" (frugtsommelig). Men ingen historiker har antaget, at der fødtes andre børn i Vinland end Snorre, Karlsefnes søn. Den angjældende kvinde maa altsaa have været Gudrid. Her har vi altsaa atter et eksempel paa de mange forvekslinger i denne saga.

Ogsaa i beretningen om den olme stud er Hauksboks beretning mindst sandsynlig. Ifølge begge beretninger blev skrællingerne forskrækkede. Men ifølge Flatøboken gav de sig til at handle med Karlsefnes folk, da skrækken havde lagt sig. Ifølge Hauksbok, derimod, blev de saa fortørnede, fordi Karlsefnes stud bæljede mod dem, at de den næste gang de kom tilbage, erklærede krig og med vaaben, "øienforblændelse" og andet troldskab drev Karlsefne og hans folk paa flugt. Flatøboken giver en rimeligere grund for fiendskabet, nemlig at en af Karlsefnes folk dræbte en af skrællingerne, fordi denne prøvede at stjæle vaaben.

Hermed er naturligvis ikke sagt, at Hauksboks beretning i det store og hele ikke er troværdig. Den fremfører en række af kjendsgjerninger, der dels bekræfter, dels fuldstændiggjør Flatøbokens beretning. Men der er liden orden i fremstillingen. Den er et slags "crazy quilt", hvor fremmedartede elementer er lappet sammen, og hvad der hører sammen er adskilt.

Jeg husker ikke nu, enten det er Reeves eller Laing, men jeg

tror det er den sidste, der anfører en beskrivelse, der skildrer New Foundland rigtig som et paradis, og han mener det er dette raa og kolde land med dets taage og stenheller, og hvor neppe noget andet kan avles end kjøkkenurter*) og hvorfra Lord Baltimores koloni maatte flytte, fordi det var "cheerless and desolate", som er nordmændenes "Vinland".

Indskrifterne paa Dighton Rock finder naturligvis ikke naade for Laings øine. Han er endog tilbøielig til at tro, at de slet ikke er menneskeverk, men formet af naturen.

Blandt de ting paa stenen, som Laing gjør ophævelser over, er at den figur, som skal forestille C i det romerske tal CXXXI ikke er C, men L vendt op ned. Her grunder Laings sarkasmer sig atter paa ubekjendtskab med forholdene. I middelalderen brugte man nemlig netop det anførte tegn til at betegne hundretallet, og paa Island bruger man det endnu. Det træffer sig altsaa her som i mange andre tilfælde, at det som anføres som et modbevis mod en paastand, netop er et bevis for paastandens rigtighed.

Laing mener, at naar de brugte romerske tal, maatte de ogsaa bruge romersk regnemaade, altsaa C for 100 eller ti gange ti. Men der er jo intet i veien for, at de kunde bruge Γ til at betegne et "stort hundrede" eller 120. Hele tallet ΓXXXI betegner altsaa 151, hvilket er antallet af Karlsefnes mænd efter at ni mand havde forladt ham.

Fordi de amerikanske lærde, med hvem prof. Rafn korresponderede angaaende Dighton Rock og taarnet ved Newport, erkjendte, at de ikke kunde sige noget bestemt om taarnets oprindelse, vil Laing have det til, at disse amerikanere indlod sig i en tilsyneladende alvorlig drøftelse for at drive gjøn med professoren. Det synes ikke at falde ham ind, at han derved beskylder sine frænder paa denne side af havet for en høist utilgivelig raahed og gemenhed. Det er vel her den hovne John Bull og ikke historikeren, som aabenbarer sig.

Det er blot en ting, som Laing er villig til at indrømme med hensyn til nordboernes opdagelsesreiser, nemlig at opdagerne landede etsteds paa nordøstkysten af Nord Amerika, helst i det paradisiske New Foundland. For at modbevise, at de landede i New England, vil han ikke vide hverken af pelsverk eller druer i denne

*) Saadan lød de fleste ældre beskrivelser af New Foundland. Landets kyster er høie og bjergfulde og ser afskrækkende ud, isbjerge driver langs kysten og østkysten er ofte indhyllet i taage. **Det indre af øen er helt forskjelligt.** Det er dog intet "Vinland".

landsdel; og for at vise, at historien om studen er en skrøne og derved bevise, at sagaerne er upaalidelige i enkeltheder, er han villig til at forsyne den egn, hvor kolonisterne landede, med bøfler og moskusokser.

De amerikanske historikere Reeves og Palfrey, især den sidste, viser sig besjælet af en helt anden aand end Laing. Der er ikke spor af, at Palfrey vil affeie sagen med sarkasmer, men han diskuterer den i fuldt alvor. Det samme har sikkerlig været tilfældet med de amerikanske lærde, med hvem prof. Rafn korresponderede, og om hvem Jakob Aall siger: "Ligeledes maa det glæde nordboeren, naar Amerikas lærde selv gaar nordens oldgranskere imøde med den beredvilligste iver for at finde det rigtige resultat af disse undersøgelser. — — Enhver linje aander paa den ene side, upartisk iver for at opdage sandheden, paa den anden, attraa efter at meddele alt, hvad der kan tjene til sagens oplysning."

Som man ser, falder det ikke Aall et øieblik ind, at de amerikanske lærde skal have opført sig som uopdragne smaagutter istedetfor at handle som gentlemen.

For at gjøre New Foundland til Markland har det været sagt, at den forkrøblede skov paa denne ø nok kunde bringe nordboerne til at kalde den "skovland", vant som de var med det skovløse Island. Men paa denne tid var der ganske betydelig skov paa Island, og der var tømmer saa stort, at man endog byggede handelsskibe og krigsskibe (langskibe) deraf.

Med hensyn til de uoverensstemmelser i beretningerne om vinlandsreiserne, som man har gjort ophævelser over, skal jeg endnu bemerke, at i beretningerne om Amerikas senere opdagelse og kolonisation vrimler der af uoverensstemmelser.

Da man synes at tillægge Laings, Reeves's, Gustav Storms og andres meninger om vinlandsreiserne saa stor vegt, saa faar jeg tilføie endnu nogle bemerkninger.

Jeg har ovenfor paavist, at Laing lægger for dagen et forbausende ubekjendtskab med naturforholdene paa Nord Amerikas østkyst saavelsom til andre ting, der tjener til at belyse sagaernes beretninger, og hvad der staar i forbindelse med dem, samt at han ogsaa har misforstaaet sagaernes tekst. Ved at ville gjøre utrolig en saa selvfølgelig og naturlig ting, som at skrællingerne blev skræmt af Karlsefnes stud, en beretning, der ovenikjøbet bekræftes af to i mange andre henseender forskjellige sagaer, viser han sin fuldstændige mangel paa sund dømmekraft.

Et andet nok saa snurrigt eksempel paa Laings feiltagelser er,

at han mener, at en vintersolhvervsdag paa 6 timer viser en bredde paa 49 grader! Og vinlandsfarernes "korteste dag" og længste nat, der var mere *jevnlange* end paa Grønland, skulde være en dag paa seks og en nat paa 18 timer!

Reeves har ogsaa, som det tildels er paavist ovenfor, vist sig i høi grad overfladisk i sine paastande og slutninger.

At Gustav Storm finder Hauksboks beretning mest troværdig er heller ikke vidnesbyrd om den kritiske evne, man havde ret til at vente af ham.

III. NANSEN PAA GLATIS.

Man er med rette bleven forbauset over Nansens paastand, at beretningerne om nordmændenes vinlandsreiser er bare sagn og eventyr. Da jeg først læste referatet af hans foredrag, kom jeg til at tænke paa hin oldtidens græker, der hug halen af sin hund, for at folk skulde snakke om ham.

Denne paastand af Nansen er dog i grunden ikke andet end den logiske konsekvens af Gustav Storms paastand, at Flatøbokens beretninger om reiser til Vinland er opdigtede. Det næste vi faar høre, blir vel, at Snorre Sturlasons norske kongesagaer er digt.

Det er ofte saa, at ting, som man er fremmed for, vil man ikke gjerne tro. Da jeg som smaagut første gang læste om, at spanierne i Mexiko traf civiliserede indianere, var jeg mest tilbøielig til at anse det for skrøner.

Prof. Stenstrup har paa det nærmeste ret i, at der i referatet af Nansens foredrag ikke er noget at holde sig til. Der er dog idetmindste en enkelt ting, som ikke svæver ubestemt i det blaa. Det er følgende: "I sagaens beskrivelse af skrællingeslaget kaster skrællingerne med bombelignende kugler, som eksploderer med stort smeld. Noget sligt har imidlertid de indfødte i Vinland naturligvis ikke kunnet præstere. Derimod stemmer dette godt med, hvad den islandske literatur andensteds fortæller om den saakaldte "hærbrest" (hærsmeld, krigssmeld), som simpelthen er krudt. Selve kuglekastningen peger forresten hen paa et irsk sagn, som oprindelig stammer helt tilbage fra beretningen om kykloperne i Odysseen."

Dette er isandhed morsomt! Slig kan man gaa hen og gjøre skraasikre paastande om ting, som man ikke kjender til!

"Rødt er lig lyden af en trompet," sagde den blindfødte mand.

Nansen vilde have gjort vel i, før han holdt sit foredrag, at raadføre sig med amerikanske historikere.

Det forholder sig nemlig ganske rigtig med skrællingernes bombelignende kugle.

Historikeren J. Fiske siger: "Denne kampmaade (med en ba-

lista) var ifølge Schoolcraft før i tiden almindelig blandt algonquinerne i New England og andensteds. Denne store kugle var, hvad hr. Schoolcraft kalder en "balista", eller hvad indianerne selv kalder "dæmonens hoved." Det var en stor, rund sten, der var syet ind i en fersk hud og fæstet til en stang. Idet huden tørredes, sluttede den sig tæt om stenen, og da blev den bemalt med fantastiske figurer i forskjellige farver. Den bares af flere krigere, hvis hverv det var at haandtere den i slaget. Naar den slængtes bort mod en baad eller kano, var den istand til at sænke den. Naar den pludselig slyngedes ned paa en flok mænd, frembragte den bestyrtelse og død." En anden forfatter beretter, at naar kuglen slyngedes fra stangen, eller naar den stødte mod nogen haard gjenstand, kunde den tørre hud briste, og derved frembragtes et brag. I forbindelse med beretningen i Hauksbok om kuglens brag er det værd at merke sig, at ogsaa i Flatøbokens beretning omtales et brag, der hørtes af Gudrid, Karlsefnes hustru. Da hun befandt sig inde i huset, vidste hun selvfølgelig ikke aarsagen til det.

Det her omtalte, nemlig den islandske sagas beretning om en "bombelignende kugle," som skrællingerne anvendte i slaget, og de engelske kolonisters iagttagelse af det selvsamme slags vaaben hos indianerne burde vel være tilstrækkeligt bevis for, at Karlsefne var i Vinland og holdt slag med de vilde, og dermed er da ogsaa bevist, at navngivne, historiske bekjendte nordboer har været i et virkeligt Vinland. Men der er en lang række af andre kjendsgjerninger, der beviser det samme. Jeg skal begynde med den "søde dug" paa græsset, som berettes om i Flatøboken. Dette har naturligvis mange erklæret for fabel. Men folk, som kjender til sagen, har erklæret, at paa kysten af New England findes virkelig honningsød dug paa visse slags græs.

Saa har vi de tykke, frodige skove, i hvilke var trær saa store, at de, som vi kan se af sagaens ord, vakte nordboernes forundring. Det er vel overflødigt at bekræfte, at der i New England fandtes overflod af skov. Saa er det de vilde vindruer. I en beskrivelse af New England beretter historikeren Palfrey, at de engelske kolonister der fandt vinranker i overflod langs vasdragene, og at disse vinranker *"bar ganske velsmagende druer"*. "Der var tre slags druer og et af dem er blevet anset værd at dyrke." Vi, som bor i Amerika, ved at der i de forenede stater er overflod af vilde vindruer den dag idag. Vi ved ligeledes, at de er friske og velsmagende, og at der kan laves den bedste vin af dem. Naar de ikke er

helt modne, er de naturligvis sure*). — "Der var en stor mængde af dyr af alle slags i skovene." Det samme siger Palfrey om New England. Ligeledes at der var overflod af hvaler langs kysterne. "Der var ingen mangel paa laks der, hverken i elven eller indsøen og større laks end de havde seet før." Om de engelske kolonister og reisende i det 17de aarhundrede berettes, at de paa kysten af New England fandt overflod af laks og *større* laks end ved New Foundlands banker, hvor man allerede dengang havde begyndt at drive fiskeri. "Der var saa mange fugle der, at det næsten ikke var mulig at gaa for eg." Stemmer ligeledes med virkeligheden. Saa har vi den "selvsaaede hvede". Dette er det eneste, hvorpaa man ikke har kunnet give nogen tilfredsstillende forklaring. Det er da ogsaa værd at merke sig, at i Flatøbokens beretning nævnes ikke et ord om selvsaaet hvede. Det er dog slet ikke usandsynligt, at den formodede "selvsaaede" hvede har været mais eller indiansk korn. Det var ligesaa naturligt for nordmændene at kalde maisen hvede som for englænderne at kalde den korn, hvilket er englændernes navn for hvede. Naar de siger korn, saa mener de dermed hvede, skjønt navnet vistnok ogsaa indbefatter andre kornsorter.

At der ligesom i sagaernes Vinland kan være baade milde og strenge vintre i New England er ligeledes en kjendsgjerning. At dagene og nætterne er af mere lige længde i New England end paa Grønland eller Island er en selvfølge.

Vi behøver altsaa ikke at ty til "De saliges øer " for at finde de i sagaerne beskrevne forhold. Hvorfor baade Nansen og tildels hans kritikere sjokker om alle andre steder end i sagaerne er ikke godt at forstaa. Det minder om Sgauarels filosof, der havde saa skarpt syn, at han ikke kunde se det, som var nær ved. Den selvfølgelige fremgangsmaade burde jo være for det første at spørge, hvad sagaerne siger, og saa undersøge, om der i vest findes noget saadant land og saadanne forhold, som sagaerne beskriver. Naar der da som ovenfor paavist findes et saadant land og saadanne forhold, vil enhver kunne indse, hvor absurd det lyder, naar Nansen siger: "Selve skildringen af "Vinland det gode" beviser, at dette er grækernes "de saliges øer" osv.

Nansens bevisførelse er, at fordi der har været digtet historier om "de saliges øer", saa kan ikke beretningerne om vinlandsreiserne være sande. Det er omtrent som om man vilde sige, at fordi

* Hverken i Hauksboks eller Flatøbokens beretning staar der, at druerne var sure.

B. Bjørnson har *digtet* en historie om frieri paa en lørdagskveld, saa har det ikke været skik at fri om lørdagskvelden i Norge.

Mens Nansen og andre viser, at de tildels ikke kjender til, dels undlader at tage hensyn til de ovenfor nævnte haandgribelige kjendsgjerninger, der uimodsigelig beviser, at Vinland er at søge i New England, nævner de slige luftige ting som ligheden af indianernes boldspil med nordmændenes som et sandsynlighedsbevis for, at nordmændene i en forhistorisk tid har været i Amerika. Nu kan det gjerne være, at indianerne har sit boldspil fra nordmændene. Men det er ligesaa sandsynligt, at den omtalte lighed er en af de mange tilfældige ligheder (coincidences), som man finder mellem vidt forskjellige folkeslag. At meksikanerne byggede pyramider beviser ikke, at de nogensinde havde været i berøring med ægypterne.

Saa fortælles der os af begge parter (baade af Nansen og hans modstandere), at skrællingerne blev fra at være levende mennesker til troldlignende sagnfigurer. Man kan merke, at de gode herrer i Norge ikke har seet indianere eller andre vilde folk. Men vi, som har seet dem, ved at sagaens beskrivelse af skrællingerne er et saa livagtigt portræt af indianerne, som man kan ønske sig. Her er sagaens ord: "Their voru svartir menn ok illiligr ok høfdu illt har å høfdi. Their voru mjøk eygdir ok breidir i kinnum." Eller som det heder i en oversættelse: "De var mørkladne mænd, saa daarlig ud og havde stygt haar paa hovedet. De havde store øine og var brede i kinderne." Dette er imidlertid tildels en daarlig gjengivelse af sagaens udtryksfulde ord, af hvilke nogle er omtrent uoversættelige. "Saa daarlig ud" er en utilfredsstillende oversættelse af "illiligr". "Mjøk" betyder ikke stor, men meget. "Mjøk eygdir" har ikke hensyn til selve øiet, men til øienhulingerne.

Om skrællingernes første adfærd heder det: "En morgen tidlig, da de saa sig om, saa de ni skindbaade (i en anden version: "en stor mængde"), og der blev svunget trær paa skibene og med lyd som slagvoler, og de blev svunget med solen." Jeg skal villig indrømme, at dette af flere grunde har forekommet mig som udsmykning. Men i denne svingning af trær med eller mod solen er da visselig intet aandeagtigt. Og for alt, hvad jeg eller andre ved, kan jo en del indianere have brugt denne skik. Saa heder det videre: *"De blev der en stund og undrede sig over dem, som var der,* og roede siden bort." Dette ser meget menneskeligt ud og ligner netop indianerne.

Saa kom skrællingerne og vilde sælge skind. Atter meget men-

neskeligt. Og de var svært glade i rødt klæde. Akkurat som vilde. Og som vilde saa de heller ikke efter, om de røde strimler var brede eller smale.

Men i hvor smale strimler end Karlsefne og hans fæller skar det røde klæde, saa maatte det tilsidst tage ende, og nu var det vel, at Karlsefne lod bringe ud melkevarer, saa som det berettes i Flatøboken. Skrællingernes behag i melkevarerne tyder ikke paa aandeagtighed. Af sagaens ord kan man se, hvorledes nordmændene gottede sig over de vildes graadighed, naar det heder: "Følgen af handelen var, at skrællingerne bragte sine varer med sig i sine maver, men lod sine pelsvarer igjen hos Karlsefne og hans følge."

Saa berettes det baade i Hauksbok og i Flatøboken, at skrællingerne ønskede at kjøbe vaaben. Dette ser heller ikke aandeagtigt ud. Der berettes ogsaa en hel del andre smaatræk, der slet ikke ser ud til at være eiendommelige for aander, men passer derimod meget godt paa vilde, der første gang bliver bekjendt med ting, som de ikke før har seet. Saaledes heder det i Hauksbok: "Skrællingerne fandt ogsaa en død mand, og der laa en økse ved hans side. En af dem tog øksen og hug i træ med den, og siden den ene efter den anden, og øksen syntes dem en værdifuld ting, og at den bed godt. Da tog en og hug den i sten, saa øksen brødes, og de syntes da, at den ikke var til nogen nytte, siden den ikke kunde staa sig mod sten, og de kastede den bort." En anden skrælling troede, han kunde lege med jernøkserne som med deres egne stenøkser og svingede den mod en af sine egne kamerater. Der berettes nemlig i Flatøboken: "Der var en storvoksen og vakker mand blandt skrællingerne, som Karlsefne hele tiden havde holdt for høvdingen. En af skrællingerne havde taget op en økse og saa paa den en stund og svingede den mod en af sine kamerater og huggede til ham. Han faldt død med det samme. Da tog den store mand øksen og saa paa den en stund og kastede den tilsøs saa langt ud, som han kunde." At skrællingerne blev forskrækket ved det for dem uvante syn af den stud, der for mod dem med høie brøl, er naturligt. Derimod vilde det vist ikke, uden de havde seet det, have faldt nordboer ind, at voksne mennesker skulde blive forskrækket af en brølende stud. At studen gav sig til at brøle ved synet af disse vilde mennesker, der visselig i dens øine var ligesaa sælsomme som i nordmændenes, er ogsaa naturligt. Derimod ser det ikke sandsynligt ud, at skrællingerne blev saa fornærmede paa grund af studens brøl, at de siden angreb nordmændene. Men i Flatøboken berettes om en aarsag til overfaldet, der stemmer

overens baade med vildes og med nordboernes karakter. En af skrællingerne vilde nemlig overensstemmende med vilde folks tyvagtighed stjæle vaaben, og en af nordmændene gjorde som vikingerne kort proces og dræbte ham. Heri fandt naturligvis skrællingerne fuldgyldig aarsag til hevn.

Naar skrællingerne i slaget blev bange fordi "Freydis" (aabenbart en navneforveksling i Hauksbok for Gudrid) slog sig paa brystet med det nøgne sverd, saa er det et eksempel paa de vildes overtro. Naar "Freydis" (Gudrid) kalder skrællingerne "stakkarer", saa minder det om den i New Englands historie bekjendte Cotton Mathers beskrivelse, hvor indianerne i New England betegnes som "de elendigste mennesker paa jorden."

Kort og godt: Hvor finder vi skrællingernes aandeagtige egenskaber?

At der i tidens løb opstod overtroiske forestillinger om disse sælsomme mennesker, til hvem de aldrig før havde seet noget tilsvarende, er naturligt. Synderlig af den sort er der dog ikke. Der er f. eks. den formodede "øienforblændelse" og skrællingerne, som "sank i jorden." Men at f. eks. folk i Norge har anset finnerne for tryllekyndige, beviser da vel ikke, at finnerne er aander, eller at Finmarken er "De saliges øer." Nansen siger, at hvis nordmændene virkelig havde været i nogen nærmere berøring med de indfødte, saa vilde de snart have tabt sine overtroiske forestillinger om dem. Men nu har nordmændene i over tusen aar været i berøring med finnerne, men overtroen angaaende dem er neppe endnu uddød.

En del "skipperskrøner" er der i beretningerne om vinlandsreiserne. Der er nu fabelen om Hake og Hekja. Og saa er der beretningen om "enfodingen."

En del virkelige begivenheder er aabenbart bleven givet et overnaturligt præg. Saaledes har Gudrid, idet hun er falden i søvn ved vuggen, drømt at hun saa en storøiet kvinde. Dette er bleven gjort til et syn. Kanske ikke engang Gudrid selv var sig bevidst, enten hun drømte eller var vaagen. Det hele blev pludselig forstyrret ved et brag. Og her mindes vi balistaen, den meget naturlige, virkelige og haandgribelige balista. Naar Thorvald og hans fæller blev trætte og faldt i søvn er det blevet givet et overnaturligt tilsnit ved at det heder: "De blev da grebne af saa tung en søvn, at de ikke kunde holde sig vaagne." Og her er atter en drøm eller anelse gjort til noget overnaturligt.

Den formodede drukne Tyrker maatte naturligvis i Nansens

foredrag igjen frem paa scenen. Dennegang er han ovenikjøbet "døddrukken." Sagaens Tyrker er imidlertid overmaade levende. Han har fundet druer, et produkt af hans hjemland, som han ikke har seet paa saa længe. Vi kan let tænke os hans følelser ved saa levende at mindes sit fædreland. Han begynder uvilkaarlig at tale sit fædrelands sprog, som saa mange gjør, naar mindet pludselig vækkes om deres barndomshjem. Som en egte gammel oprømt tysker gjør Tyrker en mangfoldighed af grimaser. At han var drukken kan blot de sige, der aldrig har seet en gammel tysker i glad stemning.

Nansen siger: "— — naar vi sidst, men ikke mindst finder, at i Eirik Raudes saga, som hidtil har gjældt for at være den mest paalidelige beretning om vinlandsfærderne, er der omtrent ikke et eneste træk vedkommende disse reiser, som ikke er mere eller mindre eventyragtigt eller sagnagtigt og i saa stor udstrækning kan paavises at være laant andetsteds fra osv." Dette kan man rigtignok kalde at smøre tykt paa. Som ovenfor paavist er sandheden det stik modsatte af, hvad Nansen paastaar. I beskrivelsen af Vinland er der ikke et eneste træk, der ikke passer paa New England, og i beskrivelsen af skrællingerne passer alt paa indianerne. De par "skipperskrøner" behøver vi ikke at fæste os ved, ligesaalidt som ved røgen af Thore Hunds kofte eller Gunhild Kongemoders tryllekyndighed.

Jeg har allerede bemerket, at Nansen er morsom i sit ubekjendtskab med forholdene paa det nyopdagede Amerikas kyst. Her er et eksempel til. Han siger: "Han (Adam af Bremen) fortæller vistnok en ny ting til, den, at vinrankerne derborte skulde give den herligste vin, men det staar i den mest afgjorte (sic) strid med sagaernes (?) skildring af disse vindruer som sure." Maaske er disse druer i et eller andet dokument beskreven som sure. Nogle af vinlandsfarerne har maaske spist umodne druer, og disse var naturligvis sure. Men hverken i Hauksboks beretning om Karlsefnes reise eller i Flatøbokens beretning findes et ord om sure druer. Hvor bliver der saa af den "afgjorte strid" mellem sagaernes og Adam af Bremens beretninger? Vi, som bor her i Amerika og selv har spist disse druer og selv har lavet vin af dem, ved naturligvis bedre besked om disse ting end Nansen, selv om han har titel af professor og er nordpolsfarer.

Nansen har fuldkommen ret i, at "Eirik Raudes saga" (om Vinland) er "paaviselig sammensat af det ene træk efter det andet, som er laant fra forskjellige kanter." Men disse træk er ikke

laant fra de kanter, som prof. Nansen nævner. Derimod er der sammenfattet træk fra de forskjellige beretninger om vinlandsreiserne, der sandsynligvis har gaaet fra mund til mund paa Island og Grønland. Hovedbestanddelen af beretningen skriver sig selvfølgelig fra Karlsefne. Han vidste naturligvis god besked om sin egen reise. Om andre reiser kunde han ikke vide stort. Om Thorstein Erikssons reise har han dog vidst god besked. Han var jo gift med Thorsteins enke. Imidlertid har der paa Island vanket uklare beretninger om andre reiser og disse er bleven sat i forbindelse med Karlsefnes tog. Deraf kommer selvmodsigelserne i sagaen. Saaledes berettes først, at Erik Røde havde *to* sønner, Thorstein og Leif. Den treide søn, Thorvald, nævnes ikke. Meget naturligt, da han var bleven dræbt i Vinland, før Karlsefne kom til Grønland. Men saa har nedskriveren af sagaen eller hans hjemmelsmand hørt dunkle efterretninger om en tredie søn, Thorvald, og lader ham ledsage Karlsefne paa hans tog. Nedskriveren af den anden version af Erik Rødes saga synes at have seet selvmodsigelsen, idet han gjør Thorvald til en *slegtning* af Erik Røde. Første gang nævnes Thorvald som medreisende paa det skib, der tilhørte Thorvardr, Erik Rødes svigersøn. Saa berettes senere, at Karlsefne drog med *et* skib for at opsøge Thorhall Veidemand. Det heder, at idet de laa ved mundingen af en elv, skjød en "enfoding" sig ned til elvebredden og skjød Thorvald, der her pludselig dukker op som skibsfører, der sidder ved roret. Man har her et træk af den beretning, der er gjengivet i Flatøboken. Forfatteren i Hauksbok har imidlertid vidst daarlig besked, og saa har han sendt Thorvald ifølge med Karlsefne og har smurt sammen historien om enfodingen. Man mente jo Vinland strakte sig ud fra Afrika, og der gik sagn om, at i Afrika fandtes et folk af enfodinger. Navneforvekslingerne i sagaen er et andet bevis paa en uklar tradition. Karlsefnes hustru kaldes snart Gudrid, snart Thurid og snart Freydis. Med hensyn til Thorhall Veidemand og Thorhall Skibsfører synes der at være en forveksling af personer, naar der fortælles, at det var Thorhall Veidemand, som med et skib og ni mand drog bort fra de øvrige. Han nævnes jo ikke som eier af skib, hvor han først omtales. Slige uklarheder og selvmodsigelser vilde vel ikke en romanforfatter have gjort sig skyldig i. Naar Nansen siger, at islændingerne har skabt den realistiske roman, da bør man merke sig, at paa den tid man mener, at beretningen i Hauksbok blev nedskrevet, nemlig i begyndelsen af det 14de aarhundrede, var det blevet mode at skrive slige fanta-

stiske romaner som Thorstein Vikingssons saga. Frithjofs saga derimod, som man mener er skrevet 100 aar tidligere, er langt mere "realistisk". Paa den tid man mener, at Flatøbokens beretning er nedskreven, nemlig mod slutningen af det 14de aarhundrede, skulde man da i en roman vente endnu mindre realisme.

Der fortælles os af Nansen, at ligheden mellem skildringerne af grækernes "De saliges øer" og middelalderens *insulæ fortunatæ* og sagaernes skildringer af Vinland er saa stor, at den ikke kan bortforklares. Paa De saliges og De lykkeliges øer er der altsaa overflod af skov, druer, selvsaaet hvede, vildt, millionvis af eg, samt overflod af fisk og hvaler, og landet har dels kolde, dels milde vintre. Øerne er befolket af aander, der i udseende og karakter til punkt og prikke ligner indianerne. De er jægere og ønsker at sælge pelsverk. De er meget begjærlige efter fremmedes overlegne vaaben. Men endnu mer begjærlig er de efter rødt klæde og melkevarer. De er svært bange for en brølende stud. De er tyvagtige og hevngjerrige, og de fører krig paa indianernes vis og med indianernes vaaben. Nansens sætning bør nok helst forandres, og det burde hede: "Ligheden mellem sagaernes skildringer af de opdagede lande og deres beboere og Nova Scotias og New Englands forhold og beboere er saa stor, at den ikke kan bortforklares."

Der fortælles os ogsaa, at etsteds kaldes skrællingerne udtrykkelig for trold. Jeg har ikke kunnet finde dette i noget skrift. Derimod siges der om Thorhall Veidemand, at han var lig et trold eller troldagtig (thurslig). Men enhver, som har seet vilde indianere, vil nok forstaa, at det maatte ligge meget nær for nordboerne at kalde dem trold.

Der siges endvidere, at de optrædende personers navne virker i høi grad sagnagtig saasom gudenavnet Thor i en mangfoldighed af forbindelser. Og den hyppige forekomst af 3-tallet, saasom 3 sønner, osv. skal virke eventyrmæssig. Naar man læser sligt, kan man umulig undgaa det indtryk, at vedkommende har lyst til at vise sit skarpsind. Navne som Thorfinn, Thorbjørn, Thorstein, Thorvald osv. er sedvanlige den dag idag. Navnet Thor er meget almindelig. En af mine nærmeste naboer hed Thor. En af mine skolekamerater hed Odin. Han er prest i Den norske synode. Under hedenskabet og senere var det vel ligesaa sedvanligt at opkalde jøtunbetvingeren Thor, som det senere blev sedvanligt at opkalde hans efterfølger, troldbetvingeren Hellig Olaf. Det har været sagt, at hver tredie mand i Norge heder Ole. Hvad angaar 3-tallet saasom "tre søn-

ner" osv., da heder det, som sagt, til en begyndelse *to* sønner; og i omtalen af reisernes længde heder det hver gang "to døgr."

Nansen mener, at de gamle kvad, som citeres i sagaen, tildels stemmer daarlig med teksten. Men naar der i Thorhalls vers siges, at man ikke havde fundet "vin", og der ifølge sagaen ikke fandtes druer, hvor de landede, saa stemmer jo dette godt overens. Udsmykningen om Hake og Hekja, der fandt druer og "selvsaaet hvede" midt paa sommeren, behøver vi ikke at tage hensyn til. Naar Nansen mener, at kvadene er ældre end den øvrige tekst, saa synes han ikke at kjende kilderne. Der er nemlig to (om ikke flere) meget ulige versioner af Thorhalls vers, og det sandsynligste er vel, at ingen af dem gjengiver dem i den form, som Thorhall kvædede dem.

Naar Nansen finder det merkelig, at opdagelsen af Nord Amerika med saa meget gunstigere kaar end Grønland ikke skulde føre til større resultater, saa synes han at glemme, at der hengik 115 aar efter Columbus's opdagelse af Amerika, før det lykkedes at plante en engelsk koloni paa Amerikas østkyst. Og dette tiltrods for de kræfter, der sattes i bevægelse for at støtte kolonisationen.

Nansen tviler paa Adam af Bremens kritiske sans, fordi "han lod sig binde paa ærmet en røverhistorie fra sin egen by om to frisiske adelsmænd, som skulde have været paa nordpolen." Ja, hvis Adam af Bremen havde havt de geografiske kundskaber, som vi har i nutiden, saa vilde saadan lettroenhed have vidnet om liden kritisk sans. Men hvor lidet man vidste om forholdene og landenes beliggenhed paa de tider og senere, ser vi af de gamle karter. Med de forudsætninger selv de lærdeste havde paa den tid, er det ikke underligt, at de mente, at Grønland strakte sig ud fra det nordlige Europa, eller Vinland fra Afrika.

Man kan forresten vise ligesaa liden kritisk sans ved for megen vantro som ved for megen lettroenhed.

Og nu det om at "leite" Vinland. Fra de i sagaerne beskrevne reiser til Erik Upsis reise var hengaaet omtrent 100 aar. Vi ved ikke, om der i mellemtiden eller ganske nylig var foregaaet nogen reise. Det kunde da nok være nødvendigt at "leite".

Nansen har fuldkommen ret i, hvad han siger om Vinland som "reklamenavn". Leif havde ingen grund til at "reklamere".

At Kristus aabenbaredes for Paulus paa øen Patmos er noget splinter nyt.

IV. DR. FRITHJOF NANSENS "SAGN-DANNELSER."

Det er vist altfor ofte tilfældet, at naar nogen har fremsat urigtige anskuelser eller feilagtige paastande, saa vil han ikke tage dem tilbage, selv om de er aldrig saa meget bort i væggene. Saaledes har nu ogsaa prof. Nansen gjort et fortvilet forsøg paa at bevise, at indianernes "balista" ikke lignede skrællingernes "store kugle". Nansen begynder med at sige, at hans "undersøgelser af den islandske literaturs(?) beretninger om vinlandsreiserne har fremkaldt en del indlæg ogsaa i pressen i senere tid, delvis fra norsk-amerikansk hold. Det (holdet?) har røbet megen ukyndighed(!) og har derfor ikke kunnet yde noget bidrag af værdi til diskussionen" (tænk!) Ja, med slige ord kan man jo forbløffe folk, som ikke har sat sig ind i sagen.

Nansen vil ikke nedlade sig til at argumentere mod disse "værdiløse" bidrag. Han vil bare paavise, "hvorledes sagn dannes selv i vor tid, da man har det trykte ord i let tilgjængelige kilder at holde sig til". Og han gjør begyndelsen med selv at lave et sagn, idet han synes at sammenblande skrællingernes "valslynger" med deres store kugle, der slyngedes fra en stang. Sidstnævnte vaaben har imidlertid intet med "valslyngerne" at gjøre. Det heder nemlig i sagaen: "Der blev en haard *skudregn,* for skrællingerne havde valslynger. Karlsefnes folk saa, at skrællingerne hævede op paa en stang et stort kugleformet legeme, næsten saa stort som en faarevom, og dette legeme svang de fra stangen paa land over Karlsefne og hans folk, og det gjorde en frygtelig larm, hvor det faldt ned".

Nansen henviser dernæst til den middelalderske literatur, hvor kastemaskiner (valslynger) omtales. Men den eneste middelalderske literatur, vi har brug for i dette spørgsmaal er vedkommende sagaer. Vi spørger først: Hvad siger disse sagaer? Dernæst: Havde de vilde i Amerika de i disse sagaer beskrevne vaaben? Hvad "valslynger" angaar, er det, saavidt jeg ved, et "aabent" spørgsmaal, enten indianerne brugte saadanne eller ikke. Men

hvad den store kugle angaar, da har vi indianernes tradition for, at en saadan havde været i brug blandt dem. Om denne kugle fortæller Nansen, at historikeren Fiske "forbedrer" Schoolcrafts skildring med at fortælle, at stenen (om forladelse, professor Nansen, Fiske siger ikke stenen, men huden) blev bemalet med fantastiske figurer af forskjellige farver. Nansen synes altsaa ikke at have seet de kulørte plader i Schoolcrafts verk, hvor balistaen er fremstillet med fantastiske figurer i forskjellige farver. Schoolcraft siger jo ogsaa, at den blev *bemalet* med sindbilleder (painted with devices), hvilket vil sige hvadsomhelst, mennesker, dyr eller andet, der kunde være sindbillede paa noget. Schoolcraft nævner ikke farver; men hvis professor Nansen kan *bemale* uden at bruge farver, saa maa det være en ny opfindelse.

Saa indvender Nansen, at skrællingernes kugle ikke var forskjelligfarvet, men sort. Hvis der aldrig havde eksisteret mer end en eneste balista, saa vilde denne indvendig gjælde; men der var naturligvis mange af dem, og det er ikke sagt, at de altid var malt ligedan, og heller ikke, at de altid var malede. Forresten staar der ikke i sagaen "sort", men "nærmest sort", eller "helst blaa". Ordet "blaa" er et ord af meget svævende betydning, da det brugtes (og bruges endnu i norsk tale) om alle mørke eller med mørkt blandede farver, fra sort til lysegraat. Jeg har hørt folk kalde lysegraa heste blaa. Naar Nansen fortæller, at det norrøne ord *blaamænd* betyder negre, saa er det (i bedste fald) kun en del af sandheden. Som vi især kan se af Sigurd Jorsalfarers saga, var det fornemmelig folket i Serkland, d. v. s. Nord Afrika, som nordmændene kaldte blaamænd, og i det hele brugte de dette navn om alle mere fjerntboende eller fremmedartede folk af mørk hudfarve. Som formodentlig de fleste, om ikke alle ved, er ikke Nord Afrika befolket af negre, men af mørkfarvede (ikke sorte) folk, fornemmelig af arabisk herkomst.

Nansen fortæller endvidere, at indianernes kugle var fæstet til et "langt haandtag" eller skaft, og det skal være feilagtigt, naar Fiske siger, at den var fæstet til en *stang*. Her er Nansen atter i vildrede. — Schoolcraft siger nemlig: "Slige krigsklubber gjordes i fordums tid ved at sy en rund sten ind i en fersk (eller raa) hud (green skin) og fæste en *lang stang* (a long pole) til den. Naar den blev tør, blev den meget haard, og redskabet (the instrument), der tildels gjorde tjeneste som rambuk, var et af de mest virkningsfulde angrebsvaaben".

Saa skal det ifølge Nansen være en "fysisk umulighed", at den

tørre hud ved at briste kunde frembringe et brag. Det maa dog være en selvfølge, at den tørre og ifølge Schoolcraft "meget haarde" hud maatte frembringe et brag ved at briste sønder. At den skulde gaa i stykker uden larm vilde være en "fysisk umulighed".

Hvor bliver der saa af uligheden mellem Schoolcrafts balista og det af skrællingerne brugte vaaben? Begge bestaar af en stor kugle fæstet til en stang, og begge brugtes med ødelæggende virkning. En tør, haard hud kan ikke briste uden larm, og skrællingernes kugle frembragte stor larm.

Naar vi undtager den af Nansen anførte skrøne af L. A. H. om "eksplosive kugler", saa bliver "sagndannelsen" helt paa Nansens side. Han gjør skrællingernes valslynger til det samme som deres store kugle; han gjør balistaens "lange stang" til et "langt haandtag"; han fortæller, at Fiske "forbedrer" Schoolcrafts skildring, hvilket i denne sammenhæng vil sige, at han forfalsker den, skjønt han ikke fortæller andet, end hvad som fremgaar af Schoolcrafts verk. Endvidere fortæller han, at *blaamænd* er ensbetydende med negre, skjønt de gamle nordmænd fornemmelig brugte det om andre folkeslag, der var mørke i huden. Fra Nansens forrige indlæg kunde nævnes en hel række af hans andre sagndannelser; men jeg skal bare nævne "Kristi aabenbarelse for Paulus paa øen Patmos".

Nansen har fuldkommen ret i, at der i vor tid, tiltrods for skrevne og trykte kilder, foregaar dannelser af "sagn". Som ovenfor paavist har han selv illustreret dette ved sine egne sagndannelser. Men der er overflod af andre eksempler. Jeg har vel nu snart læst snesevis af gjenfortællinger om nordmændenes vinlandsreiser, dels længere, dels kortere; men der er vel neppe en eneste af dem, som ikke i en eller anden henseende strider mod sagaernes beretninger. Men Nansens slutning, at sagndannelser endnu lettere maatte opstaa i oldtidens mundtlige beretninger, holder ikke stik. Der er nemlig ikke blot grund til at antage, men vi ved med absolut sikkerhed, at folk i gamle dage nøiagtigere kunde gjengive mundtlige beretninger, end mange i vor tid gjengiver skriftlige. Hvor mange finder man nu, som kan fortælle eventyr saaledes, som folk kunde, da Asbjørnsen samlede folkeeventyrene? I oldtiden havde man jo ikke i norden skrevne love; men alligevel bevarede man lovene nøiagtig i hukommelsen.

Det kan være af interesse med det samme at undersøge beskaffenheden af det sagn, hvorfra beretningen om skrællingernes kugle-

kastning ifølge dr. Nansen stammer. Han siger: "Selve kuglekastningen peger forresten ogsaa hen paa et irsk sagn, som oprindelig stammer helt tilbage fra beretningen om kykloperne i Odysseen."

Jeg har ikke det irske sagn, men jeg har heldigvis beretningen om kykloperne.

Mens Odysseus flakkede om paa havet, kom han ogsaa til den ø, der beboedes af kykloperne, et folk af bjerghøie kjæmper, der boede i store bjerghuler og levede af faars og gjeders melk og ost.

Odysseus landede ved en hule, der beboedes af kyklopen Polyphemus, der beskrives som følger:

"Bolig den var for en græsselig
mand; afsondret fra alle
enlig han vogted sit kvæg,
kom aldrig i menneskers samkvem,
men i sit ensomme liv
han pønsede stedse paa voldsdaad.
Ræddelig stor var risen
af vekst, han ligned i sandhed
ei brødædende mænd, men
heller en kneisende bjergrygs
skovbevoksede aas,
som hæver sig over de andre."

At han ikke var nogen pusling kan man ogsaa se deraf, at han i et maaltid aad to af Odysseus's ledsagere med hud og haar og levnede ikke ben og knokler engang:

"Tvende han greb og mod jorden
som hundehvalpe han smed dem
ned, saa hjernen i strøm
flød ud og besudlede gulvet.
Led for led han i stykker
dem skar og laved sig maaltid,
aad dem saa grisk som en løve
fra bjerg, og intet han levned
hverken af kjød eller indvold,
selv ei af de marvfulde knokler."

Odysseus slap ved list væk og ud paa sit skib med sine tilbageværende ledsagere, efter at risen endnu havde holdt to maaltid til paa fire af hans mænd. Odysseus haanede ham fra skibet.

"— bister i hu blev kyklopen for alvor.
Toppen han rev af et kneisende
fjeld og efter os kasted,
ned den faldt tæt ud
for vort skibs blaamalede forstavn,
vandene plasked og steg
for den brat ned styrtende fjeldklods,
snekken blev jaget mod land,
da bølgerne strømmed fra dybet,
skiftende brat deres løb
og tvang den ind under kysten."

Det lykkedes imidlertid at komme væk fra kysten igjen, og da greb kjæmpen et endda større klippestykke og kastede efter skibet. Dennegang faldt fjeldblokken lige bagenfor roret, saa skibet drev ud over havet.

Fra denne historie skal altsaa det irske sagn stamme, og beretningen om skrællingernes kuglekastning skal igjen være laant fra det irske sagn.

Dr. Nansen finder altsaa, at der er større lighed mellem kyklopens fjeldblokke og skrællingernes kugle end mellem denne kugle og den af Schoolcraft beskrevne kugle.

Nansens bevisførelse er som følger: Skrællingerne kastede. Kyklopen Polyphemus kastede. ERGO stammer beretningen om skrællingernes kuglekastning fra Odysseen.

Lad os illustrere det med et andet eksempel. Saul kastede spydet efter David. Kyklopen kastede klippestykker efter Odysseus. ERGO stammer beretningen om Sauls spydkastning fra Odysseen. Det eneste, som ligner i disse beretninger, er jo den omstændighed, at der blev kastet. Alt det øvrige er forskjelligt. Skrællingernes kugle kastedes fra en stang, der haandteredes af flere personer. Den bjerghøie og enøiede, men blinde Polyphemus kastede klippeblokke med sine hænder.

Lad os med det samme se lidt paa, hvad der berettedes om Amerika, efter at Columbus havde opdaget det. Cabots mandskab fortalte om hav, hvor der var saa fuldt af torsk, at skibene hindredes i sin seilads. Endvidere at bjørne svømmede ud paa søen og fangede torsk med deres klør. Af andre blev det fortalt, at der i det indre af landet fandtes folkeslag af kjæmper og dverge, og af folk med bare et øie, og at dette sad i midten af panden; og at der var hele stammer, der levede uden at spise.

Naar man ser saadanne beretninger fra tiden efter Columbus, saa maa man forbauses over de grønlandske og islandske opdageres nøgternhed i deres beretninger.

Men vil ikke Nansen eller nogen anden skrive en bog om, at beretningerne om Columbus's opdagelse af Amerika stammer fra Odysseen?

INDHOLD.

Gustav Storms Studier

over

Vinlandsreiserne

AF

P. P. IVERSLIE

MINNEAPOLIS, MINN.

1912

